

Kijkkast

Emiel Fleerackers

bron

Emiel Fleerackers, *Kijkkast*. Bode van het H. Hart, Alken 1932 (5de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/flee001kijk01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Pastor Goedelterre

Pastor Goedelterre was de gelukkigste mensch van de wereld. Zijn parochie stond te Mechelen aangeteekend met een dubbel rood kruisje, en heel de Kempen door, was er geen enkel meid zoo zedig en zoo werkzaam, zoo trouw en godvruchtig als zijn Doka.

Tusschen groene doornhagen lag de pastorij als een witte blok te schitteren; achteraan, voerde een lange tuin moes en vrucht; en in den tuin, stond een afgetralied, wijd konijnenhok. Twintig witte konijntjes met roode oogjes.

Als Mijnheer Goedelterre, gaande langs de smalle hofpaden, zijn getijden las, dan moest hij toch, na ieder 'uurke',

zijn bril eens wegschuiven en de konijntjes beschouwen, met die roodgeperelde kopjes en die rozige oorkes en die witwollen broekskes!

Pastor Goedelterre was de gelukkigste mensch van de wereld!... En... hoe viel dat geluk in duigen?...

Dat kwam opeens, zoo maar uit de lucht als een steen; en zoo geweldig viel de teistering, dat er de tien plagen van Egypte frutsel bij waren.

Luister.

In 't voorjaar was de Baron, burgemeester van 't dorp, ter pastorijs gekomen, en in zijn eigen soevereine handen droeg hij een jong savooiplantje... en hij had gezegd tot den pastor, - die met eigen gebenedijde handen zijn konijntjes aan 't voederen was:

- 'Zie, Mijnheer de Pastor, dat is de soort... de Mexikaansche koningin... Ge moet ze planten in lichten turfgrond, goed verzorgen... en de maaïen weren!'

En de Mexikaansche koningin werd in een kuipje geplant met lichten turfgrond en ze werd goed verzorgd, en elken morgen, na de mis en ontbijt, trok Mr Goedelterre met een oud keukenmes op jacht naar de maaïen... En zie nu! Enkele weken later, groeide me daar een savooi, stevig op stengel, mild en malsch; en de opliggende buiten-bladeren kroonden het vaste hart met hun opgekapt, gefriseerden groente-groei... De glorie, savooi geworden!

En wanneer de Pastor soms rondwandelde nevens het kruidpark van den Burgemeester en de moesgewenten van de hovenierderijen, overal zag hij een pracht van gouden meloenen, getroste snijboonen, glanzende kropsala en latuw, ruikers van bieslook, selder fijn als Mechelsche kant, en spruitkoolen en bloemkoolen en rooi-koolen en Yorksche koolen en Mexikaansche koninginnen... hij zag het en bewonderde die weelde - maar dan keerde al met eens zijn gedacht naar zijn koningin, de zijne, de éénige... en dan murmelde zijn hart: 'Wat is dat daar altemaal voor bucht

en weigras?’ ... En dan krolde hij zijn onderlip met misprijs, houdende zijn vinger als wijsteeken tusschen de bladen van zijn brevier, juist op de woorden van 't officie:

- ‘De hoovaardij, die de moeder is aller zonden.’ -

Kortom, zijn Mexikaansche koningin begon hem zoo geweldig in te nemen, dat hij bijna zijn konijntjes vergat.

Op zekeren morgen sloeg hij bij zijn ontbijt ‘De Netheklok’ open en las in vette letters: Tentoonstelling van groensels en moesteelt. Geldtoelaag van Staat en Provincie.

- ‘Dat ik eens meedeed, Doka?’ -

- ‘Met uw savooi, Mijnheer de Pastor?’ -

Hij zweeg, maar hij bouwde met zijn gedachten het besluit omhoog. Meedoen! En deed hij mee, dan was zijn Mexikaansche koningin met goud gekroond... Dat stond zoo zeker als de zon in den dag.

Van dit oogenblik af werd de savooi een stuk van zijn leven. Bleef de priester altijd even heilig en godgewijd: al 't menschenlijke, dat in hem zat, verslingerde naar dit één middelpunt, de Mexikaansche koningin... Tot hiertoe had hij de maaïen enkel met zijn mes van de bladeren gestooten en er eventjes den voet op gezet, juist genoeg om ze te dooden; meer niet; maar nu!... 't Was een foltering, een martelie, een schrikbewind... Hij verbeulde ze lijk een echte Nero, - een Nero ja; een Karakalla met een toog aan.

Eens kwam hij met de vroegte in zijn tuin. - Over de hagen en perelaars, over bloem en gras lag de meeldauw gesponnen als tulle en witte kant, net of duizenden spinnen den ganschen nacht op hun getouw gezeten hadden en 't weefsel te bleeken legden. Uit den oosten vloeyde een witte klaarte; de zon was komende en bracht een schoonen dag mede.

Mr de Pastor stond bij zijn savooi... en bij den eersten blik kreeg hij een slag op 't voorhoofd... Heere!... 't Schoot hem door heel het lijf recht in de beenen... Hij boog over de koningin en ademde niet. Hij keek, schoof zijn bril tegen

zijn oogen achteruit, vooruit tot op het tipke van zijn neus... En toen opeens, met al de vlugte van zijn oude beenen, spoedde hij de pastorie binnen, viel op een zetel...

- 'Doka!' -

Ze kwam bij, en met dat zij hem zag, bleek en bezweet en buiten adem, ze sloeg aan van ontsteltenis; maar hij haalde zijn kracht op, rees omhoog en zei:

- 'Kom eens mee, Doka.' -

Ze geraakten bij de savooi en ze zagen, hoe ze gansch was verwoest, 't hartjen uitgeknaagd... en daar bleef niets meer over dan wat gekrookte kelkbladeren op den stengel!... Daar was een haas langs om geweest... in den nacht!... Seeme! waarom moest hij juist die savooi uitkiezen? Stond er geen voedsel elders?... in de velden rondom?... bij de hoveniers? bij den Baron?... Ze moesten hem!... en waren er geen jagers meer in 't land?... en de wildstroopers, waar zaten die?... Maar dood moet hij!

's Avonds lag de Pastor tusschen de erwrijven, op tien stappen afstand van de geteisterde savooi... met zijn tweeloop. En zoo de haas weerkeerde - en hij zal weerkeeren - dan, krek!...

Al wat kleur was in den hof, ging uit in de schemering en verwerd allengskens tot eentonige gedaante als een grauwe schaduw. De maan kwam op. Mr Goedelterre lag stil en loerde met wreede oogen - en de geweerloop stond als een dreigende vinger op de savooi gericht. Zou de haas komen? Zou hij durven komen?... Sa! Steekt daar geen hazenoor uit? Ritselt daar geen takje?... 't Is de wind geweest, een gestoorde vogel. - Mr Goedelterre wachtte ongeduldig... Stil! Daar roert iets... 't Is 'hem'!... De Pastor beefde van geluk... De haas hoepelde nader... Hij zit in de voor nu... Daar is hij weer... Hij danst lijk een zot, in den maneschijn. -

Jongen, jongen, trek er van onder... Daar zit iemand met een geweer!...

Hij is nu op 't kuipje gesprongen en snuffelt aan de savooi... Krek! Paf!... Een schoot en een tuimel... en liggen blijft hij zonder kik of mik! - In de verte galmt het schot verloren.

- 'Hebt g'em?' - riep Doka van uit de keukendeur...

Maar M^f Goedelterre stond van den bliksem geslagen bij het lijk van den haas... neen!... een wit konijntje met een roode bloedvlek over den rug.

't Beste van zijn vooikes! Het geweer was uit zijn handen gegleden... Hij strompelde binnen. Hij voelde zijn hart gebroken. Wat een treurspel! een treurspel, ja, in twee bedrijven: de savooi, het konijntje.

Dien avond smaakte de thee bitter, gal en bloed, en de oude Dens bleef gesloten liggen op de studeertafel. En M^f Goedelterre zat in zijn leunstoel, gaande met zijn gedachten van de savooi naar 't konijntje, van 't konijntje naar de savooi!... En terwijl hij daar zat, alleen met zijn versteldheid was Doka op zoek gegaan naar den knoop van het drama, en zoekende, vond ze onder de plint van het konijnenhok, dat er een pijp was gegraven...

...Hoogmoed, gramschap, bloedzucht, wanhoop, M^f Goedelterre, de heilige man had, eer hij 't zelf wist, den heelen toer gedaan... De leugen alleen ontbrak nog...

Wacht maar: komen zal ze.

's Anderendaags brak hij een hol door de haag, en daarna schreef hij aan den Baron, dat 's nachts dieven in zijn hof waren gebroken, en de Mexikaansche koningin hadden gestolen met het beste vooiken uit zijn hok... En zeker kwam er wroeging op in zijn hart, toen hij den briefomslog toelikte - maar hij was verstokt nu en alreeds te verre den weg op van de boosheid...

- 'Doka, draag dezen brief hier naar den heer Baron' - en, met den wijsvinger op den mond en zijn oogen wijdopen, ruischte hij: 'En zwijgen, zulle'!...

**

Lezer, voor geen goud van de wereld zou ik u die geschiedenis hebben verklapt, indien ik niet met volle waarheid er bij kon vertellen wat ik nog te vertellen heb. - Zoo ge Mr Goedelterre wilt beschuldigen van zonde, dan zeg ik u: 'Wees voorzichtig - en kijk in den spiegel... Vindt ge in u zelf geen zonde, dan moogt ge een steentje riskeeren. - Maar zoo 't waar is, dat ge Mr Goedelterre hebt gevolgd op den weg van de zonde, wel, volg hem dan ook op den weg van de boete.'

Toen, met den naasten biechtdag, de Pastor zijn conscientie onderzocht, 't lag er zoo vol en zoo vuil als in een Jodenwinkel. - Wat was hem de duivel ditmaal te slim geweest! - Hoogmoed, gramschap, bloedzucht, wanhoop, menschenbedrog, - een bosch van verdoemenis! Miserere!

En 's anderendaags, Zondag, gaf hij een sermoon over de woorden van de Schrift: 'Abyssus abyssum invocat' - dat is, een afgrond roept een ander afgrond in: en daarmee bedoelde hij: 'De eene zonde brengt de andere mee.'

Vast het beste, het innigste, het heiligste sermoon, dat hij wel ooit had afgeleverd. - De parochianen, met M^r den Baron in 't gestoelte, luisterden mond en hart open. - 'Beminde Christenen, zei de Pastor, weert u voor den eersten stap... weert u voor den hoogmoed! Komt de hoogmoed binnen u, hij voert zeven duivels mede binnen, zooals b.v. gramschap, bloedzucht, wanhoop, menschenbedrog en de rest!... weert u, zeg ik u, weert u!'

Ik geloof dat hij snikte, toen hij zei: 'Weert u!'

En na 't sermoon, beval hij den Koster-Schoolmeester de negentien braafste kinders van de school naar de Pastorij te zenden. -

- 'Negentien?' - vroeg de Koster verwonderd om 't juiste getal. -

- 'Negentien' zei de Pastor.

En de Koster deed zoo - en de kinders kregen ieder een wit konijntje.

- 'Schoon in een kotje zetten' glimlachte Mr Goedelterre.
- 'En ziet dat ze geen pijpen graven' - zei Doka.

De Zeppelin

Kruisjassers zijn een krikkel ras; dat 's van ouds geweten. Maar dat een kruisjasser zoo krikkel kon zijn als Florie Van den Abeele, dat gaat over zijn hout, en ge moet het zien om te gelooven!

Nu was er weerom ruzie gekomen bij 't spel, in de 'Groene Pastorinde'. - En waarom? Om niet anders dan dat Petrus Nellemans, die Florie's maat was, met een al te roekeloze strategie, op eerste hand zijn troeve-nel uitspeelde, waarop, riskeerend, Luiten een tien dikte, Florie zelf zijn blooten aas bij inschoot, en Jan Janssens, leste hand, den al-beheerschenden en al-overtrionfuerenden troevenboer lei... een slag van 55 tel!

Die slag gaf den doorslag: 't maakte boom-uit en een kruiske meer... batig saldo voor partij Luiten-Janssens in 't Grootboek der vrome jassers.

Florie mompelde toen iets van dommeriken. En dat was het ultimatum, 't ultimatum ja, en tevens de eerste kanonbal in den oorlog.

Luiten en Janssens zwegen; de atmosfeer was poeder-zwanger, en ze bleven maar liefst neutraal.

- 'Ja, hernam Florie, dat zeg ik nog... 't is dom gespeeld!' -

- 'Gij alleen kunt spelen' - zei Petrus, en steunde sarkastisch op 'gij'. -

- 'Dat zeg ik niet, zei Florie, maar een troeve-nel uitspelen, als de kaart zóó zit, dat kan een koe.' -

Die koe kwam er zoo plots vierkantig tusschenstaan, en sloeg het verstand van de vier mannen met zoo een ontzetting, dat twee minuten lang stilte heerschte. Maar daarna, toen 't schijnsel van 't onschuldig beest aan de kimme van hun verbeelding vager werd, ging de ruzie weer op, en een tijd lang werd er nu van weerszijde gestreden met gewoon voetvolk van bitsige woorden, toen al met eens Petrus aanviel uit den mist van een verborgen toespeling:

- 'Als hier iemand moet zwijgen, Florie, dan zijt gij het wel, gij, Florie Van den Abeele.' -

Dat was me nu een schot, vlak gemikt in 't rechteroog van Florie!... Maar uit zijn linkeroog keek hij pijlscherp naar Nellemans, perste de lippen, zweeg een stonde, en met een stem, waarin de wil streefde om een beslissing af te dwingen, Florie daagde uit:

- 'Petrus Nellemans, zeg dat nog eens!'

Petrus Nellemans kwam klink-klaar vooruit uit zijn mist:

- 'Over tien maanden, met verleden Baafmis, hebt ge nog verzaakt. Sa!... Harten-heer, sa!' -

- 'Ruiten-heer' - verbeterde Luiten, neutraliteit-schendend.

- 'Dat 's waar' deed Janssens, munitie-aanvoerend.

Florie, insteê voor zoo een sedert tien maanden uitgediende landsturmreserve achteruit te wijken in een fort van stilzwijgendheid, onder den grond, - Florie vloog op... op 't hoogste van zijn krikkelschap:

- 'Ha! ik heb harten-heer verzaakt... of ruitenheer... met Baafmis, zegt ge?... 't Is met Baafmis, niet waar?... Daar dan!' -

't Naaste dat alleman te zien kreeg - buiten Petrus Nellemans misschien - was het spel kaarten, kletter-spletterend lijk een springgranaat, over tafel heen, op het noorder-front en voorhoofd van Petrus Nellemans. -

Toen stonden zij allen op; ieder nam hoed en overjas. Luiten, sekuur, stak het grootboek op zak, raapte de kaarten saam. - En, gelag betaald en na 'goeden avond' van den Baas uit de Pastorinde, gingen ze naar huis, met spijt en wrok in 't hart. En van af dien stond - en dat was nu al vier weken zoo! - werd het een loopgrachten- of stellings-oorlog. - Ook de vrouwen mobiliseerden; vrouw Luiten opereerde zoo vlijtig met mijnleggers van achterklap als vrouw Nellemans de buurt afschuidde met U-booten van kwaadsprekerij...

En toen barstte daar opeens een ander ruzie los... ruzie in 't kruisjassen van die ander vrome jassers: de wereld-machten!...

De volkeren stonden, elk op zijn grenzen, gelaarsd en geharnast; de paarden brieschten en stampen; 't kassei schokte van de zware wagens...

En dien akeligen nacht, daar kwam sluipende door de lage duisternissen, de Zeppelin over de stad... Dat gebeurde zoo verraderlijk. Menschen liepen; daar werd geroepen, haastig en onrustig:

- 'Binnen, mensen, blijft binnen!... Lichten uit!...'

Boven snorde de schroef als 't gerucht van een reusachtige

vledermuis... De lucht trilde, lijk de harten van de mensen.

Een breede witachtige lichtgulp streek strak en onophoudend door de lucht... Dat was de straalbundel van een schijnwerper, een 'projecteur', die het dikke uitspannel afzocht... Ze streek doorheen de lucht als de ongemeten zilveren staf van een ongeziene God, zegenend zijn volk... neen!...

Want opeens, daar brak de slag los - met daarop, rinkelende ruiten, spetterend glas, brekend hout, stortend steen... En een tweede slag en een derde!... En 't gegil van mensen scheurde door den nacht, - helaas! want daar waren mensen vermoord!

*
*
*

In de half-duistere voorkamer lag het lijkje uitgestrekt; langs de muren af hing rouwlaken met zilveren tranen beweend. - Met het hoofdeinde tegen den muur, op een zwart-omkleed steunsel, lag een wit bed bereid - en daarop het lijk van den kleinen Jan.

Het hoofdje was omwonden met dik wit doek, dat de wonden mochten onzichtbaar blijven; en de spierwitte handjes lagen saamgesnoerd op de borst, met kruisken en paternoster tusschen de vingers. Over 't lijkje als over 't bedje hadden kinderen uit de buurt een kroontje geleid, bloemekes gestrooid. Bij 't voeteinde stond het wijtafeltje met twee brandende kaarsen en het palmtruischke dopte in 't glas.

Een man zat bij het bed, in den rouw, leunend zijn hoofd op de hand, en nokkend van tijd tot tijd... 't Was de vader zelf van den kleinen doode, - Petrus Nellesman. In de nevenkamer zat iemand te weenen; men hoorde 't door den kier van de deur.

Soms kwam iemand, stil en zwijgend, het doodkamertje binnen, teekende met het gedopte palmtruischke een kruiske over 't bed, knielde, bad een gebedje, zei een woordje troost tot Petrus, en ging. -

Toen kwam Florie binnen. Hij zag het lijkje liggen op de baar, en greep al naar het palmtakje; maar meteen viel zijn oog op den gebogen man naast het bed - en hij herkende Nellemans... Een oogenblik stond hij beweegloos; alleen een korte trek doortrilde zijn lippen. - Hij deed een stap vooruit - en:

- 'Dag Petrus' - sprak hij met doffe stem.

Petrus hief zijn hoofd op en zag Florie... Hij stond recht, begon te schreien, zei niets, snikte met zijn hand voor de oogen, dat zijn schouders schokten.

- 'Petrus, - zei Florie, en hij snikte nu ook, - Petrus... ge weet... ge weet, Petrus...'

Meer kon hij niet; maar hij schoof zijn hand in de hand van Petrus, en Petrus leunde zijn hoofd op den schouder van Florie, weende, liet zijn hart gaan, weende luid, liet het al nu los!...

En zoo stonden ze daar enkele minuten, goede vrienden weer als vroeger, hand in hand, hoofd tegen hoofd, naast dit stille ongestoorde, bleeke, wel-glimlachend, kinderlijkje; - en beiden weenden, uit droefheid, zeker, maar ook met een tintje blijdschap, nu zij de oude veete hersteld voelden, teenemaal hersteld weer in deze verzoening.

Het Kalanfje

Waar Binkske nog al tijd sleet, dat was in de schaduw van 't kiosken, op de Lei - 't kioske van Madame Perelmans.

Madame Perelmans zat in 't gazettenkiosken, op de Lei; daar troonde Madame Perelmans. Madame Perelmans vulde 't heel huizeke met haar zware, blozende majesteit; ze zat daar lijk een schouwspel, in dat zeshoekig gebouwke, met al zijn vensterkens gehangen vol gazetentitels en modeprintjes en sportblaadjes en nieuws over heel de wereld.

Tusschen de commerce in, als ze niet las, ze krosjeteerde.

In den voormiddag, klokslag 10 ure op St Jozefs, liet Madame Perelmans een 'pistolet fourré' halen; en, daar een

gazettenvrouw, al heet ze dan ook Madame Perelmans, geen loopknechtjes in haar dienst houdt, zond ze maar een van de straatbengels die daar, om 't kioske heen, hun prille jeugd en hun broekje sleten.

Dan mocht Binksken ook wel eens om 'ne 'pistolet fourré' lopen; en, lange dingen kort gezegd, niet een van al bracht het artikel zoo spoedig weer, en zoo beleefd, en zoo netjes en zuivertjes in 't wit papier gewikkeld - als Binkske; zoodat ge 't maar heel natuurlijk vinden zult, dat na korten tijd, Binkske alleen, de vertrouwelijke gezant werd bij uitnemendheid, de officieele koerier van Madame Perelmans.

En eens nu - o groot hart! o ruime goedheid! o breedgulle vrijgevigheid! - eens op 'n meimorgen, toen Binkske den 'pistolet fourré' overhandigde met een zoet-beleefd: 'Als 't u belieft, Madame Perelmans' - 'Binkske' zei Madame Perelmans, 'zoo ge wilt, hier krijgt ge tien nummers van 't "Wereldsport" en die moogt ge verkoopen... en op elk nummer, aan tien centiemen, wint ge twee centen voor u'...

Bij den eersten klank, Binkske begreep het niet... niet omdat hij dom was, maar omdat het hem juist nu gebeurde of het over hem financie regende - en die regen benevelde zijn verstand.

Maar de regen werd een bruisende hagel van ontelbare centenstukjes, toen, lijk nachtegalenzang tusschen meivlagen, het goudene woord van Madame Perelmans zong: 'En elken dag moogt ge tien Wereldsporten verkoopen, elken dag, z u n n e Binkske, want... want ge zijt een beste jongen.'

En ze drukte met heel haar hart, - en wat een hart! - op 't woordje 'beste' opdat Binkske teenemaal begrijpen zou en doorvoelen, wat een béste jongen hij was... een superlatief-goei manneke.

En op dit oogenblik... maar... dat mag in verzen gezegd:

Wanneer dit woordje, goudklaar lijk een vinkske,
 van uit Madame's 'plenitudo' viel,
 daar ging een star op in het hart van Binkske -
 Star Blijdschap in den koepel zijner ziel!...

* * *

Zoo zat nu Binksken in de Gilde van de Koopmanschap; en hij ventte zijn waren dagelijks uit langs de Lei: - 'Wereldsport! Wereldsp-o-ort!...' en langs de straten en zij-sstraatjes: - 'Wereldsport! Wereldspo-o-o-rt!' en zijn stemmeke klonk zoo ieverig en zoo sympatiek dat hij den eersten dag zes, den tweeden zeven, den derden vijf nummers kwijt raakte, wat dan 's avonds, - rekening binnengebracht bij en goedgekeurd door Madame Perelmans - neerkwam op 12 centen, 14 centen, 10 centen batig saldo...

Maar Bertjen Blink, boezemvriend van Binkske, die op de Meir met een blinkkistje stond, en in zijn exploitatie zoo vlak bij de Beurs, veel geheimen had opgedaan betreffende groothandel en 'haut commerce', gaf Binkske den raad zijn zaak op vaste kalandizie te bouwen, want, zei Bertjen sinjoorsch-weg: 'Stee-j-vig is mao 'n maokelaor, die voaste kalanten hee-j, Bienkske.'

En zoo trachtte Binkske stil-aan in de vaste kalanten, de regelmatige gazetkoopers te geraken. -

En 't beloofde wel.

Aan twee ouwe heeren, waarvan een 't pootje had, zichtbaar, en de andere in twee gebogen voortsukkelde op een wandelstok en een regenscherm, bood Binkske zijn artikel: 'Wereldsport, Heeren?' - En de heeren vonden daar hoegenaamd geen sarkasm in; ze bezagen malkander eens met 'ne glimlach, alsof ze malkander eventjes wilden uitlachen; en misschien lag er ook wel een zweempje droevigheid over hun rumatiek glimlachje; toch, - en ik peins: omdat Binkske zoo beleefd sprak en absoluut met hen niet wilde spotten - ze kochten elk een 'Wereldsport'. -

Die kalanten bleven...

Ook wist Binkske klaar genoeg, hoe studenten warm gesteld staan op sport en dat hij bij hen, zoo 't lukte, een grooten af zet vinden kon. Maar als Binkske, 's morgens acht uur, langs de Kunstlei ('Frankrijklei' probeeren nu de menschen te zeggen... tot den komenden oorlog), als Binkske zijn stemmeke liet hooren: 'Wereldsport!'... 'Wereldspo-o-rt!' - de studenten wisten doorgaans 't leste nieuws reeds en 't nummer van den dag was al oud... Met aanhouden toch en niet opgeven en beleefd te zijn, Binkske mocht zich verblijden in de aanwinst van drie student-abonntenen.

Zoo geraakte hij allengs in zijn vaste kalanten en de affai-j-re, naar Bertje zijn woord, werd stee-j-viger... De twee oude heeren, de drie studentjes... Verkoop der vijf overige nummers moest de kans van den dag meebrengen... En 's namiddags droeg hij, wat niet was uitverkocht, bij Madame Perelmans weer - en lei finantieele boeken open.

En 't ging al best en beter. Want sedert enkele dagen nu, daar was hoop op een nieuw kalantje: een jongetje van 13-14 jaar, dat er heel voornaam uitzag, en bleek was, met groote, donkere oogen en lang, zwart hair. Meer dan eens had Binkske het reeds zien komen langs de Lei, 's morgens saam met een dame, een rijke dame, die - dat zag Binkske wel - de mama van 't jongetje moest zijn. En dezen morgen nu probeerde Binkske glad-weg, bood een blad, zei eventjes: - 'Wereldsport, jonge heer?' - En de jonge heer had eens naar zijn mama opgekeken, die glimlachte, - en toen zijn mooi geldbeugeltje voor den dag gehaald.

- 'Als 't u belieft, jonge heer... Dank u wel, jonge heer.'

*
*
*

Van toen af, omtrent regelmatig elken dag, wist Binkske zijn nieuw kalantje te ontmoeten. - Wat dan ook wel niet

moeilijk was, want dat komen van den jongen heer gebeurde al zoo stipt op zijn uur als het tij op 't Scheldewater. En 't was elken morgen 't zelfde tooneeltje: Binkske, zijn blad vouwend en beleefd biedend, effen-af, vrij-weg, en klaar-uit zeggend: 'Als 't u belieft, jonge heer...' En 't studentje telkens met dat zelfde mooi geldbeugeltje, en die zelfde zachtheid van manieren en bleeke voornaamheid. - En de mama er bijstaande, en zacht toekijkend...

Toen plots, na minder dan drie weken, bleef het kalantje achter, en Binkske beleefde weemoedigheid dien dag, en de goede fortun, die hem sinds enkele dagen een nieuwen kalant had beschoren, nl. een bakkersgast, kon die weemoedigheid niet vergoeden. En wat er gebeurd was met het kalantje, Binkske kon 't onmogelijk gissen...

En toen ook weer, zoo plots het was weggebleven, zoo plots zag Binkske 't ook eens weer. 't Was op een Zaterdagmorgen, langs de Lei; daar stond een rijke auto vóór een stil, groot, arduinen huis met hooge vensters; en juist zoo toen Binkske voorbijkwam, daar trad uit de deur de zachte dame, de mama van 't kalantje.

Ze stond op de stoep nu en wachtte een oogenblik bij de auto; en toen, juist wanneer Binkske vlak vóór de open deur van het huis was, zoodat hij in de witlichte, lange gang kon kijken, - wel! houd uw hart nu eens vast! - daar stond het kalantje zelf op de arduinen trede vóór de huisdeur; en Binkske had maar juist tijd genoeg en koelen geest genoeg om het jongetje te herkennen, zóó bleek en zóó ziekelijk weggeduffeld in zijn dikwarm manteltje...

En ook het kalantje moest hem herkend hebben, want het knikte eventjes en daar kwam zoo iets, - heel vluchtig, - als een glimlach op zijn bleek gezichtje...

Maar 't was altemaal zoo gauw gegaan; en ginds verre, bij de Bank, verdween de auto reeds naar 't Park op - met de dame en 't kalantje...

* * *

't Kalantje was ziek. Dat wist nu Binkske. En Star Blijdschap verbleekte wat in den koepel zijner ziel... Zoodat er weemoed doemde over dien dag, want, minder nog dan van brood, leeft de mensch van stee-j-vige affai-j-re alleen, al beweert Bertjen Blink van ja; maar, ziet ge, Bertjen Blink ademt Beurs-lucht en finantie-atmosfeer...

De vaste kalanten bleven door: de twee rumatieke heeren, de drie studentjes, de bakkersgast. En Madame Perelmans was altijd door de goede vrouw met ruim hart en zoet woord en elken dag haalde Binkske 'ne 'pistolet fourré', netjes in wit papier en vol beleefdheid...

Als Binkske, zijn 'Wereldsport' uitventend, langs de Lei kwam, voorbij het stil, groot, arduinen huis, dan zag hij met zijn verbeelding telkens de witlichte, lange gang met den vorm daartegen van 't bleeke jongetje en zijn hart vroeg het hem telkens: 'Hoe zou 't er mee zijn?... En zou hij nu genezen zijn... of erger?' - Maar Binkske wist geen antwoord. -

Toen, een Dinsdagmorgen, en was 't nu om 't schoon weer? of om 't geluid langs de straten? of waarom was het dat Binkske zich zoo blijgemoed voelde?... Binkske kwam voorbij het huis - en al met eens zijn blij gemoed viel weg: de vouwblindekes van de hooge vensters hingen gesloten!...

Binkske die 't ergste dacht, wilde weten wat er van was en wachtte... Hier langs de Lei, kon hij al even goed zijn blad verkoopen als elders...

Toen opeens komt een knecht buiten, een knecht met bokkebaarden en gladgeschoren kin en streepjasje; en Binkske, bots:

- 'Mijnheer?... Mijnheer, is dat de jonge heer die dood is?' -

De knecht kijkt, verwonderd eerst, maar niet gestoord; want zoo vriendelijk:

- 'Ja, manneke'...

Een oogenblik stilte; en Binkske wil heen; hij weet genoeg; maar plots weer;

- 'Wanneer wordt hij begraven?' -

En de knecht weer vriendelijk:

- 'Vrijdag aanstaande, in St Jozefs, om 10 ure'... En nu ziet Binkske dat er iets roert op het strakke gelaat van den man, - en in de stem ook - zoo iets misschien als wat in Binkske zijn hart roerde.

- 'Dank u wel, Mijnheer' - zegt Binkske. -

Toen was hij voort. -

* * *

Vrijdag morgen, zwaar, droef, zwaar, daar luidde een klok op St Jozefs. Maar Binkske had voorwaar dit gelui niet van doen om zich te herinneren wat dien dag gebeuren moest. -

Zoo tusschen 8 en 9 uur, hij trok naar de Meir. Ergens, God weet waar! bij een straatpomp had hij zich netjes gewasschen, zijn hairken op een lijn gekamd - een lief ventje van Binkske gemaakt. -

En op de Meir, naast den hoek der Twaalf-Maanden-straat, zat zijn vriend Bertje bij zijn blinkkistje, waarop, als reclaam van 't merk, een aapje, dat zijn zot smoeltje spiegelde in een verlakte laars.

En luid en leutig:

- 'Dag Bienkske!' -

- 'Dag Bertie!' -

- 'Ge ziet er zoo schoon uit, Bienkske!... Hoege foendsen, Bienkske?' -

Binkske glimlacht, weemoedig.

- 'Wilt ge mijn schoenen eens blinken, Bertje?' - Recht-op, 't hoofd achterover, met een gebaar of hij de wereld weggaf, toont Bertje zijn blinkkistje. Binkske zet erop zijn rechervoet, - een rechervoet met een versleten studentenschoentje; en Bertje smeert en wrijft en borstelt en

blinkt zoodat niet alleen het aapke, maar heel de Meir en de Beurs en 't Koninklijk paleis er in weerspiegelt. -

- 'Zie zoo, jonge heer; linkervoet, als 't u belieft, jonge heer.' -

De linkervoet staat op het kistje, - een linkervoet met een verlopen jufferbottien.

- 'Hm! bewondert Bertjen eventjes. - Fijn goed... boks.' -

En terwijl Bertje voorover gebukt wrijft en blinkt, ziet Binkske dat het frakje van zijn vriend een heel beetje deftiger is dan zijn eigen verkleurd en uitgerafeld jasje, en als nu ook de jufferbottien spiegelt als een glorie:

- 'Bertje, mag ik uw frak eens aandoen voor dezen voormiddag?' -

Bertje kijkt niet zoo verbaasd als ge wel meenen zoudt - Simpel-weg, met een slimmigheid:

- 'Nu kaan ik het raaijen, zonne Bienkske... Ge gaa naar de broeiloeft van de priengses zee-j-kers?... Enfin 't is voe 't geloef'...

En weerom glimlachte Binkske, weemoedig. -

En uitgespeeld worden de frakskes... En dat gebeurde op de luxe Meir, in de rijke metropool Antwerpen, 2000 jaar na Kristus' bergrede...

En bezie me nu Binkske! Net gewasschen, fijn gekamd, blinkende schoentjes, deftig jasje... Wel is zijn broekske minder estetik, jawel, maar Godin Fortuin, - ze zorgt altijd even speciaal voor 'nen armen mensch! - heeft het nu weer zoo belegd dat Bertje's frakje tot in Binkske's knieën valt. - En zoo was wel niet het wezen van de dingen, toch de schijn ervan estetik... En:

- 'Voeruit, koetsie-j-r, deed Bertje, ge zie-j-t er oeit as 'ne maokelao in margarien, Bienkske.' -

- 'Dank u, Bertje' - glimlachte Binkske; en toen hij tien stappen heen was, Bertje Blink, liriek:

- 'Hee-j Bienkske!... de koemplementen aon de

priengses, zunne!.. en breng d-e patei-j-ke mei-j!' -

En altijd nog stil-weemoedig, heeft Binkske geglimlacht...

*
*
*

Binkske knielde in de kerk, terzij bij een zuil, zoo vooreerst dat hij heel de lijkmis kon nagaan op 't koor, en tweedens dat hij niemand van die hooge personen, dames en heeren, in den weg zat...

De lijkdienst van 't kalantje!...

En als er een heeft gebeden, buiten de moeder, gebeden met een heilig hart en een engelenziel, dat is 't wel Binkske geweest - gebeden voor den jongen heer, die zoo goed was en zoo voornaam en zoo beleefd...

Had dit jongetje nooit anders op aarde gedaan dan wat hij deed voor Binkske, Binkske is er gelukkiger om geweest, de wereld beter, God zelf vaderlijker...

Toen de offering kwam en al de heeren van hun stoel opstonden, om, op rij, een na ander, op het koor, uit de handen van den priester de pateen te kussen, Binkske, wachtend, lest van al, ging mede, bedeesd ja, maar ging... Zou hij dat niet doen voor zijn kalantje?... Wel, dat heel de wereld het zag, Binkske deed het nog!...

En hij is meegegaan, naar de offering; en hij heeft de pateen gezoend lijk elk end een, met dit één verschil misschien dat hij het vromer en heiliger heeft gedaan dan de anderen, en hij heeft een nikkeltje gelegd in de schaal, en geknield... en toen hij omkeerde, om in de kerk zijn plaatske bij de zuil te hernemen, hij zag op de eerste stoelrij de groote, zwartgekleede, bleeke dame, - de moeder van 't kalantje! - en zij bezag hem en Binkske bezag haar; en hun beider oogen bleven een stondeken op elkaar, en wat er in 't Moederhart omging en in 't vriendenhart, dat zullen ze wellicht eens vernemen, wanneer op een heiligen nacht de heengegane Engel hun verschijnen zal in een droom...

Open brief aan Bertje Blink

Beste Bertje,

Ge kent me niet; ik ken u niet. Dat 's niets. Met uw armzalig frakje daar eens uit te leenen aan Binkske, deedt ge iets dat schoon is, en echt-nobel, kristelijk... Een kleine daad, met een groote ziel erin.

Gij deedt het uit liefdadigheid, uit liefde voor uw evennaaste, of ten minste voor het beste deel ervan: Binkske.

Gij deedt het niet voor 't oog der wereld, lijk 'ne Farizeër. Stonden er ooggetuigen bij? Ja wel... Twee wereldsche: 'ne gardevil en, verder-op, een vette beursman; en die glim-

lachten even bij 't spel. En twee hemelsche: uw Engel-Bewaarder en de Engel-Bewaarder van Binkske; en die hebben, peins ik, een traantje gevoeld van ontroering.

Maar voor 't oog van de wereld hebt ge 't niet gedaan... 't Was v o e 't G e l o e f!...

Voe 't Geloef... lijk de arme weduwe twee penningen stortte in den offerblok van den tempel.

Voe 't Geloef... lijk, in den ouden tijd, koningen en keizers de voeten waschten van melaatsche menschen.

Voe 't Geloef... lijk Sinte-Maarten de helft van zijn mantel wegschonk aan een bedelaar.

't Was allemaal voe 't Geloef!

't Was inderdaad schoon en onovertroffen.

Kent gij de trappen van vergelijking nog, Bertje?

Als een rijk mensch een rijk mensch helpt, dat 's Liefdadigheid positief of stellige trap; als een rijk mensch een arm mensch helpt, dat 's Liefdadigheid komparatief of vergrootende trap; als een arm mensch een arm mensch helpt, dat 's Liefdadigheid superlatief of overtreffende trap van onovertrefbaarheid. Ons Heer zei: Als ge twee kleederen hebt, geef er een van weg aan wie er geen heeft...

En gij hadt maar één frakje - en ge gaaft het weg.

En zoo, zijt ge misschien dan ook al de theorie van de vergelijkingstrappen kwijt, de praktijk hebt ge nog; en als alles gezeid is, dan is praktijk nog altijd het beste.

Misschien zijt gij de theorie ook vergeten in zake lichamelijke werken van barmhartigheid?

De hongerigen spijzen, de dorstigen laven, de naakten kleeden, de vreemdelingen herbergen, de zieken bezoeken, de gevangenen verlossen, de dooden begraven.

Maar hier ook alweer, de praktijk ervan is de uwe.

Laat gij de vette beurslui maar betijen, Bertje, en ook al de lui die aan filantropie doen. Als ge nauw wilt toekijken, - héél nauw is niet noodig, en misschien nauw ook al niet, - wel, als ge maar wilt toekijken, zult ge zien, dat de

namen van die filantropisten in de Annalen van de Liefdadigheid prijken lijk Pontius-Pilatus in 't Symbolum des Geloofs...

Ze richten Komiteiten in voor Filantropie en Fancy-Fairs... Ge begrijpt die woorden niet, Bertje? Dat 's niets. Ge verliest er hoegenaamd nikske bij; en Fancy-Fair is zooveel als wat 'nen aktivist zou noemen: Vlaamsche Kermis... Maar in 't Engelsch klinkt dat veel voorname: in 't Engelsch is er sjampagne bij en danseressen. En in 't Vlaamsch moet er altijd een sermoen bij zijn.

* * *

'k Heb enkele jaren van mijn leven, Gode dank, in Ierland gewoond, en ik zou meenen: dat 's 't land van de kristelijke Liefdadigheid... En daar ook wonen heel veel schamele Binkskes en nog ruim zooveel goede Bertjes... En, lieve, als ik tijd had en centen, dan zouden wij eens saam over zee steken en gaan zien wat een schoon ding Liefdadigheid kan zijn.

We zouden eens te Dublin in een steegje gaan, Bertje, een steegje, waar 't krioelt van ongedierte en stinkt van miserie, en vragen waar 'ne zekere Paddy woont, Paddy 'k weet-nie-wie, - en als we Paddy dan vonden, zou ik zeggen: 'Bertje, bezie me dien man, dien ouwen, versleten, miserie-verschummelden grijsaard; hij is de man, die, na Ons Heer, 't schoonste woord sprak, dat ooit over de lippen van 'ne mensch kwam... Bertje, kus zijn handen, en zet hem vooraan in uw hart.'

Zoo was 't:

Een missionaris kwam een voordracht geven over hongersnood in China; en Paddy ging luisteren; en toen de missionaris al 't wee en al de ellende van miljoenen Chineezen had verteld, ging hij met de schaal rond om aalmoezen. En Paddy, die juist veertien dagen te voren van zijn peter een zilveren uurwerk met zilveren ketting had geërfd, lei dit

uurwerk en die ketting in de schaal neer, als aalmoes; en toen de missionaris, bij dien rijkdom, verbaasd den man bekeek, Paddy zei - Bertje, als 't u belieft, zet uw ooren nu eens wijd open en even wijd open uw ziel - Paddy zei:

- 'Mijnheer, als ze ginder sterven van honger, dan moet ik niet weten hoe laat het is...'

Zwijg, Bertje... zwijg, zeg ik...

O Gi! leden en eereleden van Filantropies, Fancy-Fairs en Dierenbescherming! wat staat ge me ver van de Liefdadigheid!... O Gi!... broertjes van dien ouden Romeinschen keizer Kaligula die zijn paard liet verheerlijken als een mensch, als konsul, als God!... O Gi!... zusterjtes van de hooge dames uit Tomboektoe, een stad ver-af, waar dames zijn, dames uit den hooge, ge weet, fine fleur, extra, die wandelen gaan met hondjes aan een leibandje, en de hondjes zijn gekleed, gepelsd en gemanteld met zijde en satijn...

Geloof me, zonne, Bertje! 't Is echt waar...

En in Tomboektoe vergaan toch ook kinderen van gebrek en honger en miserie; en in Tomboektoe werd toch ook het Evangelie gepredikt eeuwen en eeuwen en eeuwen geleden; en in Tomboektoe kennen ze toch ook het woord: 'Misereor super turbam...' 'k Heb meelij met de massa; en 'Beati pauperes'... Zalig zijn de armen... en nog 't andere woord: 'Kaïn, wat hebt ge met uw broer gedaan?'

En toch, dat gebeurt te Tomboektoe, den dag van vandaag... na 2000 jaar kristendom!...

Ge kunt eens nazoeken, Bertje, waar Tomboektoe ligt.

- Maar 't ligt heelemaal niet zoo verre van ons als ge wel peinzen mocht.

'k Zou u nog kunnen spreken van Lazarus en den rijken

vrek, van Magdalena met de reukkruid, van Veronika met haar bloeddoek; van alle soort en slag Liefdadigheid en Karitas, te vinden in alle echt-kristelijk hart en ding, - ding ja! tot zelfs in uw frakje zelf, dat lang genoeg wilde zijn om tot in de knieën van Binkske te vallen. Want bij een arm mensch past alles... Als Karitas maar kleermaker wil spelen.

* * *

Bertje, God zal 't u loonen, lijk de koster zegt... 'Mihi fecisti'... Wat gij aan Binkske goeddeed, gij hebt het den Heer zelf goedgeedaan... En of Binkske voor u patee-j-kes meebracht, dat weet ik niet; maar gij zult aanzitten bij de Eeuwige Broeiloft.

Als ge ten minste...

Ja, Bertje, hier volgt een post-scriptum... Iets erbij, zal ik zeggen, een toemaatje...

Als ge ten minste ook voor de rest braaf zijt... Ge moet eens nazien, Bertje, en de koetsiers gerust laten... Want Binkske heeft me de zaak verteld, zonne!

Binkske vertelde mij eens, dat ge met een rotten appel naar... of liever, vermits ge behendig zijt in 't smijten, - vlak tegen den verlakten hoed smeed van een voorbijrijdend vigilantkoetsier... Binkske zelf vertelde me dit al lachend... Ik zei: 'Binkske, dat 's heel Sinjoorsch vanwege Bertje, maar vindt ge dat schoon?'

- 't Was er juist op!' - lachte Binkske.

Ik zei:

- 'Was het schóón, Binkske?'

Binkske begreep me toen, keek heel ernstig en zei:

- 'Neen, schoon was 't niet.'

Ik zei:

- 'Zeker en vast was het niet schoon... En waarom niet, Binkske?'

- ‘Dat moogt ge niet doen, - zei Binkske. Dat 's verboden... van Onzen-Lieven Heer.’
 - ‘Goed, zei ik... En daarbij...’
 - ‘Daarbij, viel Binksken plots in, met heel zijn klein, groot hart, zooals Binksken dat kan... die koetsier was misschien 'ne vader, en hij had misschien ook een... een...’
 - ‘Zoontje.’
 - ‘Ja, een zoontje, dat... dat... zou geschreeuwd hebben, had het Bertje zien smijten.’
 - ‘Goed, Binkske, zei ik, en zeg dat zoo aan Bertje... want ik ken Bertje niet... en van u zal hij 't veel beter aannemen.’
 - Heeft hij het u gezegd, Bertje?... En is 't begrepen? - Braaf zijn, zonne!
- En van tijd tot tijd een Wees-Gegroetje bidden ter eere van Binkske... en ook van 't kalantje... En vraag hun dat zij ook voor u bidden - en, 't gaat met één moeite door, voor mij ook. - Dank.
- Salut, Bertje; hou-je best.

Uw Vriend.....

De Profetie van Pastor Goedelterre

Pastor Goedelterre is dood...

Hij lag drie dagen, snikte drie keeren, stierf eenmaal; en drie Pastors van de dekenij zongen zijn uitvaart, psalmodieerden een 'De Profundis' en Pastor Goedelterre is dood en ligt begraven... R.I.P.

Gij hebt hem toch wel gekend, Pastor Goedelterre, niet waar?... Wel, als ik me niet bedrieg, 'k heb zelf al eens over hem gesproken en verteld: hoe de brave man bijna in zijn verderf liep om die witte konijntjes en die koninginne-savooi; en hoe juist bijtijds, op den boord van den afgrond, gelukkig en rap! hij zich omkeerde; dat is, zich bekeerde.

Van af de stonde dier bekeering - en die gebeurde

nu al jaren geleden - had hij met alle mannekracht zijn best gedaan om zijn zieleven weer op de plooi te brengen, zooals dit hoort; en hij wandelde sinds opnieuw het spoor langs van de heiligheid, en hij was opnieuw baas in zijn hart, en de duivel zou duivelsch slim moeten zijn, als hij Pastor Goedelterre nog eens wilde beetnemen.

Helaas! de duivel is duivelsch slim geweest!... en hij heeft hem beetgenomen... Helaas!...

Van uit uw hoog geluk en eeuwige zaligheid, o brave ziel, o zoete Pastor, zult UEw. 't me niet kwalijk opnemen dat ik UEw. nog eventjes gedenk! dat ik UEw. nog eventjes gedenk, zeg ik, en iets vertel uit UEw. aardsche leven en werken... Wat ik vertellen wil - UEw. weet het wel - is geen kwaad; 't is maar een onvoorzichtigheid geweest vanwege UEw.; - een menselijke onvoorzichtigheid; meer niet.

* * *

Anders, voorzichtig was hij altijd geweest - sinds die affaire met de koninginne-savooi; en ware de voorzichtigheid uit de wereld verloren geraakt, gij hadt ze - sinds die miserie met de witte konijntjes - weergevonden bij den haard van Mijnheer Goedelterre, in zijn hart, op zijn lippen.

Maar zie! tijdens den oorlog, Mei 1915, terwijl hij dien Zondag op den preekstoel stond, om, naar jaarlijksche gewoonte, zijn parochianen te bedanken voor de schoone, groote kaars, die ze daar juist hadden geofferd, en die nu, vóór 't altaar van Ons-Lief-Vrouwke te starrepinken stond - Pastor Goedelterre, meegesleept door zijn dankbaar hart en zijn eigen welsprekendheid; en in die dubbelmachtige meegesleeptheid uit het oog verliezend dat de Heer hem nooit, lijk profeet Ezekiël, bij zijn hair door de lucht voerde, noch dat hem ooit een Seraf, lijk bij profeet Isaías, met een gloeiende kool de lippen roerde - Pastor Goedelterre, al te welsprekend in zijn onbedachtzaamheid, al te onbedacht-

zaam in zijn onbezonnenheid, al te onbezonnen in zijn onvoorzichtigheid, zweeg een pooze, keek plechtig, hief een ouwe rechterhand omhoog, lei een ouwe linkerhand op zijn borst, en - meegesleept en vergetend en onvoorzichtig en roekeloos - hij sprak en hij sprak een profetie!...

Hij sprak een profetie en hij zei, letterlijk:

- 'Beminde Parochianen, de oorlog, die nu woedt over de wereld, zal gedaan en geëindigd zijn, vooraleer deze kaars zal opgebrand zijn... En wij zullen vrede vieren, vrede en triomf... en deze kaars zal branden!'

Zoo klonk de profetie in de zwijgende dorpskerk; zoo klonk de profetie doorheen de tijden; zoo lag de profetie daar wit op zwart; zoo rees ze daar, schietend hemelhoog omhoog te midden van de zware en lage gebeurtenissen; zoo viel de profetie vol troost in de ooren en het hart van de toehoorders...

Vooraleer die kaars... enz...

Zoo iets dierf hij zeggen!...

Vooraleer die stok was... en...

Terwijl heel 't mensdom met schrik en verbijstering geslagen zat; terwijl de kranigste mensch van de wereld zijn hart vasthield; terwijl het heele kristendom verbleekte en zich afvroeg: Wat gaat er gebeuren? en gaat dan toch waarlijk en inderdaad het leste oordeel inluiden? - hij, Pastor Goedelterre, simpele Pastor uit een heidorp, hij dierf de daad, en hij lei zijn magere hand op de toekomst, op wat gebeuren zou, op het 'Dominium Solius Domini'; hij pleegde roof en stal dat weg, dat geen menschenhand zelfs mag aanraken - en hij sprak een profetie!...

Vooraleer dit armzalig kaarsjen opgebrand is, zijn al de miljoenen Duitschers weggejaagd en weggevaagd; of zitten zij allen, met hun Keizer voorop, in 't kot om boete, of op hun knieën om genade.

Maar zoo ligt het nu in de menschenlijke dingen; stout gesproken vaagt den boom; en van af dien Zondag, Mei

1915, was de geest in de parochie veranderd: de mensen begonnen te hopen met een hoop of ze nooit meer op kon; en zekeren avond, 'In den bonten Os', liep de smid bijna een rammeling op, omdat hij beweren dierf - en hij wist het van zijn eigen grootvader, die Napoleon had gezien op weg naar Waterloo, en die hem honderdmaal had gezegd, dat de komende groote oorlog in 't land vijf weken zou duren oftewel vijf jaar... - wel, die zwarte smid dierf beweren, dat de Pastor gesproken had zonder er iets van te weten.

En 't was maar voorzichtig vanwege den smid dat hij seffens daarop naar huis ging.

* * *

't Was goed te zien, dat de smid er niets van wist en dat zijn grootvader geen profet was geweest: want nog geen veertien dagen na de profetie (die van Mr Goedelterre), meldde de mare dat Italië in den oorlog trad langs de zijde der Entente. - En de menschen van de parochie waren blijgezind en ze plonken een oogje tot malkaar, en ze gaven den Duitscher nog drie weken, ten hoogste één maand te leven.

- 'He, smid' riep de koster, 'waar is uw grootvader?'

- 'Laat mijn grootvader gerust', zei de smid, boos geluimd, 'en kijk naar den uwen.'

En 's Zondags brandde de kaars zoo blij als de oogen van de parochianen!

Bots en plots daarop kwam nieuws, dat de Russen, op weg naar Weenen, daar iets hadden meegekregen op de Karpathen, iets van belang en op 't onverwacht en zoo geweldig dat heel de wereld ervan schokte - en de parochie mee...

- 'He, koster', riep de smid, 'blaas gij uw kaarsje maar uit, jongen.'

- 'k En doe', zei de koster. Maar 's Zondags vroeg de koster, heel stillekens, aan den Pastor:

- 'Zouden we de kaars aansteken, Mr de Pastor?... Ge weet wel... met die Russen'...

Mr Goedelterre bekeek hem; en met eens, hij begreep... en dat hij vast zat!...

Drie weken lang bleef de kaars gebluscht; en 'k peins, ze ware 't maanden gebleven, was 't niet geweest om dien venijnigen spotlach op 't zwart gelaat van den smid; en, zei de koster:

- 'Mijnheer de Pastor, laat de kaars maar branden. - 'ne Mensch moet voorzichtig zijn, dat spreekt, maar hij moet vertrouwen hebben ook.'

Van dien dag af brandde, 's Zondags, de kaars weer; een voorzichtig vlammeke, dat spreekt, maar een vlammeke vol vertrouwen. - En iemand die zweeg, dat was de smid.

Einde 1915: 'Koster, de Bulgaren komen er tusschen!'

- 'Langs "wafferen" kant, Mr de Pastor?'...

En de koster had geen antwoord nodig, hij kon 't lezen op het neerslachtig voorhoofd van Mr Goedelterre.

En heel vertrouwelijk en troostelijk:

'Ik zal de kaars een tijdjen uitlaten? Tot... tot er verandering komt?'

En uit bleef de kaars. Maar:

Nieuwjaar 1916: daar kwam verandering: ten minste daar kwam allerbest nieuws, namelijk, dat Duitschland half uitgehongerd zat, en dat ze leefden op Ersatz...

Aan ging de kaars, en wel zoo fier of ze reeds, op haar eentje, illumineeren wilde voor den naastkomenden vrede en triomf!

Smid, verberg uw gezicht!...

* * *

Februari 1916: Duitse aanval op Verdun! Kaars uit.

Juli 1916: Verdun gered! Offensief van Broussiloff! Slag bij de Somme! - Kaars aan.
- Waar zijt ge, smid?

Einde Juli 1916: Vele Engelse booten gekelderd! Engeland op rantsoen! - Kaars uit. - o Koster!

Augustus 1916: Roemenië ertusschen! Kaars aan, o Smid!

November 1916: Roemenië geslagen! Kaars uit, o Koster!

December 1916: Duitschland biedt vrede aan! Kaars aan, o Smid!

Maart 1917: Revolutie in Rusland! Kaars uit! o Koster!

Tusschen al die ‘communiqués’ en legerberichten, kwam een ander over de wereld... te weten dat er omtrent geen kaarsen meer te krijgen waren! En, lacy! vermits ook de beste kaarsen van de beste soort niet eeuwig branden, ook de Meikaars had, met al die illuminaties, het grootste deel van haar wezenlijkheid verloren...

- ‘Weet ge wat, Mr de Pastor, we gaan van den overschot twee kaarsjes smelten... een om te branden... en een om te bewaren, als 't... als 't nood doet, weet ge?’

Zoodus, ‘neue Formationen!’ - Terwijl Hindenburg, met zijn handen in 't hair, zijn legers en regimenten indeelde en uitdeelde en omkeerde en saamsmolt en weer indeelde en omkeerde, zat ook de koster - en de Pastor stond er melankoliek op te kijken - bezig zijn kaarsje te maken tot twee kleine dingetjes... 't een om te branden, 't ander om te bewaren - lijk Hindenburg.

April 1917: Amerika komt er tusschen! - Kaars aan! 't Is te zeggen... 't eentje, dat ‘om te branden’. - Jubel niet, smid!

October 1917: Italië krijgt een daver thuis, ongehoord! 't Kaarsje (dat ‘om te branden’) uit - Oôoo koster!...

December 1917: De Turken geklopt!... 't Kaarsjen aan!

Ja, 't kaarsjen aan!... Arm Broertje, 't schoot er ditmaal

zijn lesten adem, zijn leste vonk, zijn lesten droppel was, zijn leste eindjen wiek bij in... Tot zijn leste lestigheit brandde 't op uit puur plezier, ter eere van Jerusalem, dat uit den Turkschen klauw was gered!

Ja maar, Maart 1918!... Groot nieuws!... En de koster (en de Pastor misschien ook een beetje) was blij dat het nieuws geen viktorie bracht. Want in dit geval had hij zijn reserve-kaarsje moeten aanspreken. - 't Was gelukkiglijk maar dit nieuws, dat Rusland plat lag - en Brest-Litowsk! - en de reserve mocht gespaard blijven.

Einde Maart 1918: De Keizersslag!... Driemaal beukte Ludendorff lijk een wildgeworden stier, dan hier, dan daar, dan elders, en telkens te vergeefs! tegen de stalen muren van de Entente... met al zijn reserve!

De koster hield profijtig z i j n reserve achter; hij hoopte wel dat hij met slimme strategie en voorzichtigheid zijn slag (en dien van M^r den Pastor) zou binnenhalen, al was 't dan maar om dien smid te doen verbleeken van koleire, - te doen verbleeken ja! doorheen 't zwartsel van zijn gezicht.

Maar voor de zooveelste maal voelde Mr Goedelterre spijt en berouw dat hij zoo roekeloos profeet had gespeeld, en kennis had willen stelen nopens dingen die niet van den mensch zijn.

Toen kwam 't ergste:

20 October 1918: dood van de schoonmoeder van M^r den Baron. - En 't zou, den 23ⁿ, een elf-ure-lijk zijn 'in splendoribus'. - En daar moest licht zijn! en 't was de beurt van 't kaarsjen 'om te bewaren, als 't nood doet, weet ge?'

Dat kaarsje bij die lijkbaar!... Een arm zicht, dat was het - en meer voel ik den moed niet ervan te zeggen. 't Roerde eenieder, buiten den smid, natuurlijk! En die zwarte kerel beweerde dat de koster met de kaars had gekonkelfoesd; maar ten eerste, de smid loog, en ten tweede, de smid had geen hart!

Foch had ook geen hart! Die sloeg maar en hakte en ging maar door met hakken en slaan en...

8 November 1918: De Keizer op de vlucht! Viktorie en triomf! - en 't kaarsje, dat is, wat er van 't misbakken kaarsje 'om te bewaren' nog overbleef na de begrafenis van Mevrouw, mocht branden, branden, branden of 't nooit of nooit meer op kon!...

* * *

Maar hier zoudt ge u kunnen bedriegen, Lezer!...

't Kaarsje brandde niet omdat de keizer vluchtte noch omdat de zege nu zoo in 't onmiddellijk zicht stond... Neen! maar de Heer Goedelterre lag te bed nu, met een zware kou, heel waarschijnlijk opgedaan bij de uitvaart van Me vrouwe; en daar hij oud was en zwak. enfin: 'n mensch kan nooit weten', zei de dokter - Mr Goedelterre werd berecht; en 't ging al zwakker en stiller en achteruit, en den 10ⁿ, 's avonds, lag hij in doodsstrijd, met tusschen de handen, het leste eindje Meikaars... 'om te bewaren, weet ge, als 't nood doet'.

Hij lag daar bleek, oogen toe, met ingevallen mond en hijgend; en naast het bed knielde de ouwe Doka en weende; en zijn grijze vriend, de Pastor van Wevelghem, fluisterde hem heilige woorden in 't oor; en 't kaarsje terwijlen, op een kandelaartje gedropt, tusschen de klemmende magerte zijner vingers, brandde, brandde, ieverig zijn best doende om een heilig, gewijd kaarsje te zijn, dat met zijn heele gouden vlammenziel naar omhoog wil recht naar den Hemel.

't Einde naderde. 't Leven sloop heen en het lichtje... Het kaarsje zwakte en zwakken deed de adem; de ziel, die de vlam van 't kaarsje was, en de vlam die de ziel van den Pastor was, 't verzwakte te zaam, geleidelijk, als twee zusterkens die van geen scheien weten; en met een licht gesis

ging nu 't wieksken liggen in 't leste droppeltje was, bluschte... en de ziel van Mr Goedelterre was heen...

De oude klok sloeg 11 uur; en 't was gebeurd des avonds, op den 10ⁿ November van 't jaar Onzes Heeren 1918.

's Anderdaags werd de Wapenstilstand geteekend en Viktorie zong in 't land!...

Mr Goedelterre lag gelijkt; en een leste maal kwamen de Parochianen hulde bieden aan 't stoffelijk overblijfsel van hun herder. - En de koster, zoo eens kijkend met een zijoog, zag, dat over 't - gewasschen - gelaat van den smid twee dikke tranen biggelden.

De verschijning van den IJzeren Man

1 Augustus 1914

Een prachtsalon, volgeschitterd met de trossen gloeilichtjes van twee rijkgetakte kroonkandelaars.

Te midden van 't salon, rondom een weidsche tafel, waarop blinkende schalen champagne, zaten zeven heeren, geureoold met geurende havanawolkjes; en zes van die heeren leken wel menschgeworden glories: zoo nobelstatig zat elk zijn zetel vol; zoo dertig-diplomatisch zwart was elk gekleed; zoo deftig-ministerieel wit, elk geborsthemd; en zoo decoratief nog droeg elk zijn gouden eere-kruis onder zijn das, of zijn zilveren star op het hart, of zijn glazuren plaat op zij, in de lenden.

De zevende man, die zat op den uitkant van de tafel, was niet heel zoo glorioos als de zes; en dat was de griffier, want hij zat armen-gekruist tusschen dossier en Grootboek, met de zwaneveder rijdend achter zijn rechteroor.

En de Voorzitter, in 't midden, slibde techniek aan zijn schaal champagne, kuchte 'ne keer om zijn keel te klaren, stond recht:

- 'Nobel Heeren en Geachte Kollega's, de Wereldmachten hebben de eer op mij gelegd, op mij, Grootlint der Menschelijke-Menschlijkheid, de eer, zeg ik, en het voorzitterschap van deze Conferentie ofte Vereeniging, waarin beslist moet, of, ja dan neen, in 't verder verloop van komende eeuwen nog oorlog gebeuren zal.'

En de andere heeren knikten, mompelden: 'Bravo!'

En de Voorzitter beval:

- 'Griffier, schrijf op!'

En de griffier schreef het op in zijn Grootboek.

En de zes heeren staken hun champagne-schalen omhoog, proefden eens.

En een stond recht en sprak:

- 'Ik, Grootlint der Orde van den Voorzienigen-Malthus, ik zeg, dat de oorlog te veel slachtoffers eischt.'

En toen zat hij neer. - En de griffier schreef.

En een stond op en sprak:

- 'Ik, Grootlint der Orde van den "Louis d'Or", ik zeg dat de oorlog te veel geld kost en de volken ruïneert.'

En toen zat hij neer. - En de griffier schreef.

En een stond op en sprak:

- 'Ik, Grootlint der Orde van de "Zappige Filantropie", ik zeg dat de oorlog alle broederbanden breekt onder de menschen.'

En toen zat hij neer; en allen waren geroerd om die broederlijke filantropie en de griffier schreef 't allemaal neer.

En weer een stond op en sprak:

- 'Ik, Grootlint der Orde van 't "Vaderland-Interna-

tionaal”, ik zeg, dat er maar één leuze mag bestaan: geen grenzen, geen oorlog.’

En hij zat neer, en de andere Grootlinten vonden veel goeds in de leuze van dit Internationalisme; en de griffier schreef het zoo op.

En nog een stond recht en sprak:

- ‘Ik, Grootlint der Orde van “Ga-weg-of-ik-loop-u-omverre”, ik zeg, dat de oorlog de vrijheid doodt en 'ne mensch belet te leven lijk hij leven wil.’

En toen hij neerzat, stemden velen in met de vrijheidsliefde van dat anarchisme.

- En zoo schreef het de griffier.

En ook de leste stond op en sprak:

- ‘Ik, Grootlint der Orde van 't “Rentenierschap-voor-Iedereen”, ik zeg, dat ik liever een rentenier zie op droge pantoffels dan een generaal met beslijkte botten.’

En hij zat neer; en de Grootlinten glimlachten om dat gezonde cynisme... En schrijven deed de griffier.

En de Voorzitter stond weer op en sprak:

- ‘Zoodan, Nobel Heeren en Geachte Kollega's, wij, afgevaardigd door de Wereldmachten, wij besluiten en beslissen éénstemmig, dat voortaan, gezien dat... en “attendu que...” en... dat er voortaan geen oorlog meer bestaan zal... En...’

Met een geweldigen slag sloeg plots de hoge deur van 't salon twee vleugels open en een man stond bij den ingang. En hij was groot en machtig gebouwd en droeg een ijzeren helm op het hoofd en zijn borst lag gepantserd en zijn armen en beenen beschud met ijzeren platen. Een breed en blinkend zwaard hield hij rechtop vierend boven zijn hoofd. En hij stond pal zoo. En zoo onverwacht en zoo geweldig was de verschijning van den IJzeren Man gebeurd, dat van schiere verbouwereerdheid het Grootlint van 't ‘Rentenierschap-voor-Iedereen’ zijn havana stortte, en 't Grootlint van ‘Ga-weg-of-ik-loop-u-omverre’ zijn champagne-schaal

omsloeg over 't Grootlint der 'Menschlijke-Menschlijkheid...'

En de IJzeren man stapte nader nu, drie zware stappen; en de heeren zagen, hoe beneden 't opgeslagen vizier, zijn groote oogen brandden lijk fakkels en zijn zware snor vol militaire wreedheid stak.

En zij herkenden den IJzeren Man, Ridder-Oorlog!

De IJzeren Man bekeek ze nu een voor een, star-weg in 't vlak gelaat en toen gleed hij langzaam zijn zwaard weg in de scheede... En de Voorzitter rees op uit zijn zetel en ging iets zeggen, maar de IJzeren Man bekeek hem zoo fel met zijn fakkeloogen dat hij weerom zitten ging en niets zei.

- 'Mane Tekel Fares' - sprak nu de Man, en zijn stem klonk of ook zij van ijzer was. En de Grootlinten, hoe weinig zij dan ook al wisten van den Bijbel, verstonden dat Hebreuwsch toch, ja! - en de Man bekeek ze weer, een voor een, - en ze voelden dat ze gewogen werden, - gewogen en te licht bevonden!

- 'Mane Tekel Fares!... Ge wilt den oorlog afschaffen, Grootlinten? Mij wegdoen? Mij wegbeslissen? Vermits ge nu dan toch aan 't beslissen zijt, wat beslist ge niet, dat er geen pest meer zijn zal en geen ziekte meer en geen slechte daden meer en geen dood meer? Waarom beslist ge niet O Grootlinten, dat er geen plagen meer zullen zijn van den Heer, geen kastijding meer naar zijn rechtvaardigheid, geen beproevingen meer naar zijn liefde? Waarom beslist ge niet effen-af, dat de Heer niet meer straffen zal, niet meer beproeven?... Kortom, dat de Heer niet langer de Heer is?'

Hij zweeg een stondeke. De Grootlinten lieten hun schalen onbekommerd; - doodstil, ze keken op de doode assche van hun havana's. Toen, met plots gebaar, greep de IJzeren Man het Grootboek van den griffier vast; en wenkbrauwen, voorhoofd, lippen, neusvleugels komiektragiek tot wreedheid opfronsend, doorliep hij met zijn blikken de lijst opinie's en beslissingen en hier en daar pikte

hij een woord uit en lachte, terwijl hij schuin over den schouder weg, den opineerende bekeek. - Toen smeed hij 't Grootboek misprijzend naar 't hoofd van den Voorzitter, die maar juist op tijd zijn Menschlijke-Menschlijkheid indook en den worp meed.

- 'Nobel Heeren, - en scherts striemde door zijn stemme - Nobel Heeren, Grootlinten! gij, Louis d'Or, Zappige Filantropie, Vaderland-Internationaal, Ga-weg-of-'k-loop-u-omverre, Rentenierschap-voor-Iedereen, en gij vooral, Menschlijke-Menschlijkheid, luistert wel naar wat mijn Heer en Meester Sabaoth u zeggen zendt.

Beweer niet dat ik te veel slachtoffers eisch, zoolang ge terugdeinst voor 't schoonste woord van al: vader.

Beweer niet dat ik de volken ruïneer, zoolang er zoovelen goud en goed verbrassen in drank en overdaad, wijn en weelde, feest en foire!

Beweer niet dat ik de broederbanden breek onder de menschen, zoolang de zonen van één moeder naast elkander wandelen als onweerswolken.

Beweer niet dat er maar één leuze bestaan mag: geen grenzen! - maar weet dat de grenzen tusschen de volken niet reiken tot den hemel.

Beweer niet dat ik slecht ben, omdat ik de menschen schik in legioenen van gehoorzaamheid, schadroenen van tucht.

Beweer niet dat een rentenier op droge pantoffels schooner is dan een generaal met beslijkte botten... Een beslijkte bot is een glorie naast een droge ziel!...

Schrijf dat op, griffier... Schrijf dat op!

En denk dan ook niet, o Grootlint der "Menschlijke-Menschlijkheid", dat ge me dooden gaat met een beslissing op gezegeld papier; maar weet dat ik ben en blijf de dienaar van den Heer en zijn geesel en zijn straf en zijn beproeving; dat ik zal blijven straffen en blijven beproeven en blijven louteren in 't vuur van den oorlog, zoo 't mijnen Heer gelieve... En beter ware 't, in plaats van glorioos te zetelen

in pracht-paleizen, en zetelende, te beslissen van uit den hoogen koepel uwer verwaandheid, - beter ware 't te bidden en te knielen en te smeeken met al den eenvoud van oude moederkes en kleine kindjes: A peste, fame et bello... Van pest, hongersnood en oorlog, verlos ons, Heer!...'

Een pooze zweeg hij stil; en toen in de roerloosheid van de zaal, flakkerde zijn woord weer los, maar nijdiger en vol mysterie en onaf weerbaar als een noodlot.

- 'Terwijl de menschen speelden met de dagen en de kinderen van de wereld de uren blijmaakten, stiet God de dingen vooruit - en zie nu! de woede en de wraak van den Heer Sabaoth, te paard op donderwolken, gelanst met den bliksem, gespoord met bloedsterren, is bij mij gekomen en heeft me geboden: Sta op; omgord uw lenden; doe de daad, waarvoor Ik u schiep.

En ik ben opgestaan en heb mijn zwaard bereid, mijn paard geharnast... Gij hoort het hinniken!... Hoort gij het niet hinniken boven den klank van de bazuinen uit, vóór de bronzen poorten van uw marmeren steden, Grootlinten?

Mijn legers heb ik nageteld en opgesteld, vlak doorheen de zomeroogsten; ze zijn ruischende lijk het loover van de bosschen; ze zijn veel lijk de baren van de zee...

De kanons, op rij en rote, steken hun lange nekken uit, en met hun muil open, blaffen naar den horizon.

Uw forten en burchten zullen springen uit hun hengsels; uw arduinen paleizen barsten lijk glas.

De paarden klapperen op 't asfalt van uw straten, klaroenen kletteren, wagens schokken..., de jongens gaan; de reserven gaan; de vaders gaan. - De volkeren schreien. -

De steenen steden zal ik schaven en verwoesten; zoo geweldig verwoesten, dat het na zevenmaal zeven zomers een troost zal zijn, Grootlinten, een madeliefje te zien bloeien tusschen de puinen.

Licht zal de nacht opflakkeren bij den afschijn van den kanonnengloed, die danst op de kimme.

Spervuur, trommelvuur, stormvuur!

Kloosters zal ik branden; priesters zal ik hangen... En dat is nochtans het groene hout, Grootlinten!

Torenklokken en standbeelden van uw onsterfelijke voorouders zal ik smelten tot granaten; mijn paarden stallen in uw gothieke kerken. - Het land zal geteisterd zoodat er meer gras groeien zal op uw macadams dan op uw zomervelden.

Kronen van keizers en monarken zal ik wegstampen, lijk de kinderen oude blikpotten wegstampen over 't kassei van uw straten.

De raven en de gieren zullen zich vetmesten op de lijken van uw gesneuvelde zonen, de schoone jeugd... Zooveel aas zal er zijn, dat de roofdieren ervan zullen walgen.

Dood voor de kinderen, rouw voor de vaders, tranen voor de moeders; goud en schatten voor de schuimers; - en voor mijn twee kinderen, die zijn: hongersnood en ziekte, zooveel speelgoed dat ze zullen schreien van verveling.

Daarboven-uit zal de glorioze gang van de zon gaan, en onverbiddelijk zal de stiltenis staan van de sterren, koud en zonder deernis.

God zal blijken geen gebaar te doen, geen woord te laten vallen, dat den bloedstorm kalm legt...

Vaartwel, Heeren Grootlinten, vaartwel!'

Zoo plots de IJzeren Man was gekomen, zoo plots verdween hij - en 's anderendaags stond te lezen in de dagbladen, dat trots vredepaleizen en vredebeslissingen en vrede-Grootlinten, de vrede gebroken was en de oorlog, de IJzeren Man, te paard en zijn zwaard strak en stralend omhoog, op den dorpel van de wereld stond...

Het klokske van Zeverdonk

Opgedragen aan den E.H. Moelans, oud-pastoor te Zeverdonk - als een herinnering aan zijn reis naar Rome.

Te stonde zelf, dat op dien Witten-Donderdag, de missedienaar den Gloria van de Hoogmis inbelde, vloog het parochieklokske zijn toren uit - naar Rome.

't Was de eerste maal dat het meemocht - en zoo, het wist noch de reis noch de richt. Maar, ofschoon enkel een klein, jong, onnoozel klokje, het was een slim klokje; en heimelijk had het nieuws gezonden naar de klok van Vlimmeren (zoover kon het zien, uit zijn toren over de hei), dat

het op tijd en uur zou te Vlimmeren zijn om vandaar te zaam en te gader met de klokken van de omstreken, verderop te reizen naar Mechelen.

En zoo ging het nu, glijdend over de hei en vennen en masteboschen naar Vlimmeren... En van Vlimmeren, - een reesem klokken te gaar: Kasterlee, Thielen, Poederlee en andere - naar Herenthals, Lier - en Mechelen!

Toen ze te Mechelen geraakten, zat het dak van Sint-Rombouts reeds vol klokken lijk trekvogels. Want van over heel het bisdom, waren ze hier, naar kanonieke eisch en regel saamgekomen voor de bedevaart: Sint-Goedele van Brussel, O.L. Vrouw van Antwerpen, Sint-Pieter van Leuven, Sint-Pieter van Turnhout, Sint-Gummarus van Lier, en honderden meer; klokken uit de steden, klokken van te lande, klokken uit kathedralen, klokken uit kapellen, klokken uit kloosters, groote klokken en kleine klokken, oude klokken en jonge klokken, stormklokken en feestklokjes - weggefladderd uit alle dommen en alle torens, afgeveerdigd uit alle parochies: heel een volk pelgrims, gereed en uitgerust voor de bedevaart en de reis naar Rome.

Eén klok ontbrak nog: Sint-Rombouts... Maar de klokken en klokjes wachtten zoo vroom en zoo geduldig dat ze dan eindelijk toch kwam; - ja, met een purperen strikjen om den hals.

- 'Zijn we er allen?' - vroeg ze met haar schoonzware stem - en ze keek eens over de vergadering. 'Welaan dan! In nomine Domini!' -

Dat was het sein.

Rap en licht en blij lijk zwaluwen, en bengelend hun klepels - ding! dong! dang! - tegen de bronzen kommen, staken zij, honderden te zaam, omhoog in de blauwe lucht - en eens daarboven, namen ze de richt lijk zeevaarders... en vooruit nu! Sint-Rombouts te spitse, met Sint-Goedele links, O.L. Vrouw rechts, vlak het zuiden in.

Wat was het een schoonte ze na te zien door dien klaren

Aprilmorgen! Ze wentelden en kentelden op en om in den blauwen koepel, keerden en tuimelden en gonsden lijk groote bieën; - bieën ja, op honing uit in rijke zombloesems.

En de menschen, die beneden stonden, zagen ze glijden tegen de hemel-zuiverte voort - en poosden een stonde.

- 't Zijn trekkende kraaien' - schertste er een.

- 't Zijn de klokken op beêvaart' ruischte een oud bedelmoederke, en 't wiggelde zijn versleten hoofd uit zijn kapmantel op, zoodat zijn stijve hals ervan zeer deed misschien.

Gelukkig zijn ze, die eenvoudig-weg gelooven; ze zullen de starren hooren zingen op de stille van de sferen!

De klokken staken dieper het zuiden in, en, op 't nipte geraakt van 't vaderland, zagen ze nieuwe grenzen en nieuwe landen afgeteekend. En weerszij de nieuwe grenzen lagen grijze blokken uit, stede-groot, vol slapend geweld, en erneven, als op wake en te wacht, lange rijen roerlooze monsters; honden met uitgerekten hals, gereed te bassen en te bijten.

- 'De forten' zei een oude klok - 'en de kanons... voor den oorlog.' -

- 'Pax hominibus' - zei 't klokske van Zeverdonk uit zijn Kerstmisofficie.

- 'Bonae voluntatis' - wederveroer de oude klok, met een theologische distinctio.

Ze dreven allengskens verder op, de forten voorbij, en enkele uren later toppelde in de verte een nieuwe streek op.

- 'Zwitserland!' - jubelde de klok van Sint-Gummarus. En allen riepen 't na; en voor twee minuten kiste de lucht alsof ze vol vuurwerk zat: Zwits... Zwits... Zwitserland!

Maar was het schoon! Het klokske van Zeverdonk dacht in den beginne dat het een begankenisse was; want de ber-

gen lagen daar juist lijk een processie die stilstond in den dag: het heuvelend land, met die blauwe en witte slieren erover, waren de maagdekens, en de rivieren waren de banderolen, en de meren de zilveren gildevlaggen, en die hooge berg, dieper in de verte, met zijn witglanzende kap om de schouders, was de heer Pastoor, dragende boven zijn hoofd de stralende zon als ciborie.

Maar de avond begon nu valer en donkerder in te vallen, en toen ze de bergen over waren en weeral een nieuw land binnen, zagen ze vóór hen uit onafzienbaar, een vloeiende, zwierende hoogtelijn: de Apennijnen.

Boven pinkelden de sterren los.

- 'Beneden ook' - zei het klokske.

- 'Dat zijn de steden in den avond' - zei een oudere klok.

Wel toch, het kleine kloksken had ook gelijk want de steden, neer in den avond, waren zoo schoon als sterren. Ze lagen daar uit, flikkerend lijk juweelen op een donkerblauw tapijt, in louter schoonheid, en daar was niets dat die schoonheid bevlakte of bemorste, geen wasem, geen roest, geen duffigheid, - alleen de loutere schoonheid lijk van starren.

En onvermoeid en onverpoosd, ging de reis verder, de kammen langs van de slingerende Apennijnen. -

Daar doemde opeens een witheid op in 't oosten en kabbelde nader lijk vlokkerig schuim. Dit was de dageraad.

- 'Stille! Stille!' beval de klok van Sint-Rombouts. 'Daar ligt Rome!... Ave Roma! Gegroet, o Rome!'

De vlucht hing stil nu op de sferen en, geroerd in hart en ziel, aanschouwden zij daar beneden, tusschen de bergen en de zee, de heilige stede, de leliestede, plooiend open in den dunnen morgensmoor, wit, met belofte van gouden bloei in den komenden dag.

En klinkend als muziek in de stille plecht, Sint-Rombouts zei den ouden groet aan de oude stad:

- 'Gegroet o Rome! moeder van de wereld! Rood met het martelaarsbloed!
 wit met den bloei van de Maagden!
 Hier lag het zaad van het Kristendom; en zijn wortels waren de
 Katakomben onder uw keizerlijke straten.
 Heil Rome! en gegroet uw zeven heuvelen!
 Gij vatikaan, waar Sint-Pieter ligt begraven en heerscht!
 Gij Esquilijn, waarop rijst Sint-Jan Latraan de Moederkerk!
 Gij Celius, waar Sint-Jan staat en Sint-Paulus!
 Gegroet! Sint-Paulus op de Via Ostia!
 Sint-Sebastiaan op de Via Appia!
 Sint-Cecilia in de Krypte!
 Sint-Agnes op de Via Momentana!
 Sint-Laurentius op de Via Tiburtina!...
 De heidensche tempels langsheen uw Forum staan met bloed gedoopt tot
 Kristen kerken; het Pantheon tot Allerheiligen. Pieter met de sleutels,
 Paulus met het zwaard staan gerezen op de marmeren zuilen. waar de
 triomfen staan gekerfd van de Caesars; het Kapitoel voert het kruis; en op
 de arduinen obelisk van Nero's hoven blinkt onsterfelijk: Kristus regeert!
 Kristus heerscht! Kristus triomfeert!' -

* * *

Al driemaal dien morgen had zijn Heiligheid de Paus aan zijn kamerier gevraagd:
 'Maar zijn de klokken uit de Kempen nog niet hier?' - En de derde maal antwoordde
 de kamerier:

- 'Daar zijn ze!' -

De Paus, gansch in 't wit en begeleid van zijn kamerier en kardinalen, daalde neer
 in de hoven van 't Vatikaan en wreef de handen van blijdschap, toen hij, weerszij de
 middellaan, de klokken gerangd en geregeld zag, - Sint-Rombouts met het purperen
 strikske, vooraan.

En toen de Paus naderkwam, al de klokken groetten hem: ding! dong! ding! dong!

En de Paus, altijd glimlachend, wandelde langs de beëvaarders, en wist een woordje voor elk - en hoe 't ging, en hoe de reis was verlopen, en of er goed nieuws was op de parochies. En hij groette gulhartig zijn oude kennissen en was zoo blij ze nog eens weer te zien.

Een klein klokske kroop van bedeesdheid weg achter Sint-Gummarus.

- 'Ei daar!' lachte de Goede Vader, die 't juist in 't oog had. 'Wie zijt ge daar? Van waar komt ge?' -

Ware 't klokje een kindeke geweest met echte vingers en echten mond, 't had uit schiere schaamte, die vingers in dien mond gestoken.

- 'Kunt ge niet spreken?' - vroeg de Paus weer. 't Klokske knikte.

- 'Wel laat eens zien.' -

- 'Ja, mijnheer Pastor.'

- 'Vanwaar zijt ge?' -

- 'Van Puiel, mijnheer... de Paus.'

- 'Puiel' - zei de Paus en peinsde na met rimpels op zijn voorhoofd... 'k Heb nooit van die parochie hooren spreken.'

- 'Poederlee, Heilige Vader, Poederlee' - klaarde Sint-Rombouts op.

- 'Ha! Poederlee!'... lachte de Paus, blij nu dat hij tóch de parochie kende. - 'Schoon dorp! Poederlee!... Schoon dorp!' -

- 'En wie zijt gij?' - vroeg hij een stap verder.

- 't Klokske van Zeverdonk, mijnheer Pastor... mijnheer de Paus.'

De Paus straalde op, en al de kardinalen drongen bij om eigenoorig te weten waarvan de Paus zoo opstraalde.

- 'Zeverdonk!... Zeverdonk!'... en de Paus herhaalde

't woord zevenmalen en toen, met een blijde trilling in de stem:

- 'Weet ge wat dit beteekent, Zeverdonk?' -

Het klokje wist niet wat Zeverdonk beteekent... En de Paus toen, tot een van de Kardinalen:

- 'Hoe is 't ook weer, Monseigneur de Bibliothekaris?' - vroeg hij.

De geleerde Monseigneur de Bibliothekaris kwam voorop, naast den H. Vader; dacht een oogenblik heel diep na - en sprak:

- 'Naar de meening van vele filologen en advijs van menig taalgeleerde, beteekent "donk" misschien een hoogte tusschen laagten moerassig land; en Zeverdonk dus zou gelijk staan met Zevendonk of Zeven-donken; dat is: het dorp of de parochie, op zeven hoogten midden hei en laagte en moeras... Ziedaar, H. Vader, voegde de geleerde met een eerbiedige buiging eraan toe, ziedaar de uitspraak van de huidige wetenschap.' -

- 'Net lijk Rome' murmelde de Paus, en schudde 't hoofd omdat het zoo net lijk Rome was... 'Want ook Rome staat gebouwd op zeven heuvelen te midden van laagte en moeras... Rome en Zeverdonk!... de twee innige zusters in 't Kristendom... Lijk Rome een groot Zeverdonk is, zoo is Zeverdonk een klein Rome!... Deo Gratias!...'

En toen opeens weer, geroerd en heel simpel:

- 'En hoe is 't met den heer Pastor?' -

- 'Goed, mijnheer... Heilige Vader... een beetje oud... maar... goed... goed... merci!' -

- 'Een beetje oud?' - murmelde de Paus weer. 'Dat 's niets; dat is maar van de jaren... Maar Zeverdonk!'... En zich tot de kardinalen keerend: 'k Zou zoo doodgaarne Zeverdonk eens gaan bezoeken... Maar het kan niet... het kan niet'...

En 't was persies of hij een beetje bedroefd was, omdat het niet kon...

En toen nu de ontvangst was afgelopen, ging de Paus vooraan staan en sprak:

- 'Duurbare heilige klokken!... Weet ge wie ge zijt?... Gij zijt de bazuinen van God! Gij zijt de predikers van den Heer! De predikers, ja! Uw zoomen zijn de levende lippen en de torens zijn uw predikstoelen. Gij predikt, gij onderwijst, gij zingt, gij bidt. De klepel is uw geleerde tong, sprekende 't woord van God in de Twee Testamenten. En gij hangt in de torens aan een kruisbalk, om te bedieden dat uw Heer en Meester ook van op het kruis heeft gepredikt. En het wiel, dat draaiende u weg en weer slaat, bediedt den H. Geest, van wien alle schoone beweging voortkomt. En de koord waarmee ge wordt geluid, is drievoudig saamgevlochten om te bedieden de H. Drievuldigheid en ook de drievoudige kennis, die is: de kennis van de menschen en de kennis van de Engelen en de kennis van God; en uw op en neergaan, terwijl ge luidt, bediedt dat ge de menschen doet oprijzen tot God en God doet neerdalen tot de menschen; ge gaat op, dat is godgeleerdheid; ge gaat omneer, dat is wijsbegeerte; op, dat is bidden; neer, dat is werken; op, dat is visie en mysterie en heiligheid!... En zoo, mijn bronzen predikers, vergeet nooit uw plicht van predikers! Bazuint de wet! Schalmeit de verloren schaapjes weer! weert den bliksem! weent over de dooden! Luidt voor de feesten!... En nu ga ik u allen mijn zegen schenken - en daarna keert allen weer naar huis en parochie - met het blijde nieuws dat het Paschen is!' -

En na dit schoon sermoon, liet de Paus al de klokken vol Paascheieren schudden en hij zegende ze driemaal: eens voor henzelf, eens voor elk hun Pastoor, eens voor elk hun parochie; daarna, gevolgd van zijn kamerier en kardinalen, keerde hij weer zijn Paleis binnen.

Nu ging het huiswaarts...

Boven de Apennijnen, niet verre van Assisi, bleven ze

een stonde stilhangen, roerloos in de lucht, uit eerbied voor het heilig uur, want het was nu Goede-Vrijdag en drie uren 's namiddags. -

En verder ging het weer - over Zwitserland en de bergen - en de geweldige forten en... daar lag het Vaderland!

En bij de eerste vroegte, 's Zaterdag, kwamen ze in de Kempen weer - en fladderden over hoven en tuinen, schuddend uit een witten regen eieren in de paaschbloemen en knoezelstruiken - voor de kinders.

En vlug nu elk in zijn toren weer - en in alle parochie stond de pastoor gereed en gekleed bij 't outer voor den heiligen dienst - en de klokken begonnen te luiden over 't heele land, allen, klein en groot, om 't schoonst, om 't hoogst, om 't heiligst!...

En saam met het gejubel van de klokken jubelden de menschen mee:

- 'De klokken van Rome zijn weer! Alleluia!

De klokken gaan op en gaan neer! Alleluia!

Al over de bergen en diep in het zuid,

de klokken, ze trokken op bedevaart uit:

en 't Graf van den Heere staat opengeluid:

Alleluia!...

En de menschen die omtrent Zeverdonk te bane waren of werkten in 't veld, keken verwonderd op naar den toren, want nooit te voren hadden ze 't kloksken hooren luiden met zoo een ringelende blijdschap en plezier. -

Majesteit

December 1848, 10 ure 's morgens, in de Kroonzaal te Weenen.

Bekleed staan de hooge wanden met vlakken gepolijst marmer, wit, zwart, roodgaderd, vuurgevlamd, vlakken omlijst met fantastisch loofwerk, bloemen, gouden horens die hun te vollen overvloed storten.

Zwaar en donker tusschen de rijzende pilasters hangen fluweelen deurgordijnen neer; de zonnige ruimte speelt vol ontelbaar getakte van gulden luchters.

Op een verhoog vooraan in de wijde hall, - de keizerlijke troon van Oostenrijk-Hongarije. Over den troon uit spant het floeren baldakijn en tegen den hermelijnen achter-

hang slaat de heraldieke dubbele adelaar zijn vleugels en klauwen wijd-open.

Ceremonie-meesters, druk-bedrijvig, zijn officieel bezig met de kronings-liturgie.

Edellieden treden binnen; officieren en hofjonkers; afgevaardigden van Rijksdag en Gouwraden; dignitarissen en grootmaarschalken.

Langsheen de zijwanden staan ze nu talrijk; en dat is, schrijft een die 't zag, een bonte wemeling, een flikkering, speling en golving van zwart fluweel en goudbrokaat, zilveren gespen en geciseleerde agraffen, witte reigersveeren en zwaar-zwarte pluimen, ametist-glinsterende sabelgrepen, rijk en onschatbaar.

Karakter en temperament, persoonlijke smaak en verouderde traditie spiegelen in gewaden, hoofddeksels, uniformen.

In goudfonkelend brokaat hult zich het forsche lichaam van Prins Windisch; kolbak met witte vleugels op stuur hoofd.

Rijke erfstukken, kunstig om lenden en schouders geschikt, omhangen Graaf von Fürstenberg.

Mager en onheilspellend als een dolk steekt het aristokratisch lichaam van Landgraaf Lobkowitz in zijn fijnen, zwarten mantel.

Tegenover hem staat Graaf Haditz in kersrood van begeerte naar macht.

En in sommige oogen, fonkelende medaillons uit grijze haren, blinkt lichte hoon; en uit andere oogen straalt trots...

Maar overal schittert, en uit aller woorden klinkt het blij gevoel dat er iets groots ophanden is: een nieuwe keizer!...

Daar dreunt een slag. Met krachtigen veertred zijn gestalte voorwaarts bewegend, betreedt de Prins-Primaat in kardinaalsmantel de zaal. In de rechterhand draagt hij den breeden, goudomzoomden hoed.

Het gesprek is stom gevallen. Zes trawanten stellen zich

op, beierzijds den troon, trekken de hooge sabels, - staan. Driemaal slaat de opperhofmaarschalk zijn elpenbeenen, goudgekroonden staf tegen den vloer... de keizerlijke stoet vloeit binnen: ministers in tragen, plechtigen gang; achter hen, een grijze edelman, ernstig en streng, met het rijkszwaard omhoog op de handen; daarna met de witte attila over den vuurrooden wapenrok, de Keizer zelf, de nieuwe Keizer!...

Langzaam schrijdt de keizer, jong, lenig man, naar den troon, al-ondertusschen naar alle kanten groetend met ingetoomde minzaamheid.

Nu zit hij op den troon, onder 't baldakijn, en lijkt een aureool schitteren om zijn hoofd de open klauwen en vleugelen van den gouden adelaar tegen den achterhang.

Zittend zoo, in jonge majesteit, hoort hij de rede van den Prins-Primaat aan. Zittend leest hij zijn antwoord voor... En een donderend gejuich breekt los om hem te danken en geluk te wenschen, hem, den schoonen man, den bloemjongen vorst!... En 't lied weerklinkt, loyaal en breed en volborstig:

Gott erhalte Franz den Kaiser!...

...Beware en bescherme der Hemelen Heer, Frans Jozef Karel, Keizer van Oostenrijk, Apostolisch Koning van Hongarije, Koning van Bohemen, Dalmatië, Kroatië, Esclavonië, Galicië, Lodomerië, en Illyrië; Koning van Jerusalem; Aartshertog van Oostenrijk; Groothertog van Toscanië en van Krakovië; Hertog van Lorreinen, Salzburg, Styrië, Karinthië, Karniolen, Bukovina; Grootprins van Oppersilezië, Nedersilezië, Modena, Parma, Placentië, Kwastalla; Auschwitz en Zator, Teschen, Frioel, Raguse en Zara; Prins-Graaf van Habsburg, Tirol, Kyburg, Goritz en Gradiska; Prins van Trente en Brixen; Markgraaf van Opperlusatië, Nederlusatië, Istria; Graaf van Hohenembs, Feldkirch, Brigantië, Sonnenberg, enz. enz.; Heer van Treste, Kottaro, enz. enz. enz.; een leger titels, een woud laurieren, een volk

dynastieën, - al saam gedrongen en bloeiend en opglorrend in den éénen aller namen
Grootnaam: de Keizerlijke Majesteit!...

* * *

Gott erhalte Franz den Kaiser!...

God beware Keizer Frans Jozef op zijn levensweg, zijn keizersweg... - zijn
kruisweg...

Tientallen jaren, nà drie kwart eeuws, zal hij zetelen in de glorie, regeerend over
de volkeren, met op zijn hoofd de majesteit van zijn naam... - met in zijn hart de
majesteit van zijn wee!

Van trap tot trap, van trede tot trede omneer, zal zijn geluk dalen;
van lieverlede zal de dubbele arend zijn trotsche vlerken sluiten; en klimmen zal
de vloed van rampen, als een wassend getij, -
tot bij den dorpel van zijn paleis,
tot de trede van zijn troon,
tot de voeten van zijn keizerschap,
tot de knieën van zijn majesteit,
tot zijn borst,
tot zijn lippen...

Woorden van weedom, lijk nagels in den wand, spijkeren de sombere tafereelen
op van zijn keizerlijk leven:

Montebello, Palestro, Magenta... Solferino!

Lombardijë verloren...

De dubbele arend juicht een stonde te Kustozza.

Tegethoff, met zijn houten schepen, keldert de ijzeren slagschepen van Persano...

Gott erhalte...

Sadowa!

Moltke verplettert Benedeck.

Binnen 't land zelf, mouterij en opstand.

De volksmaskarade woelt.

Oproer en twist jaagt de oude stammen op tegen elkander.

Plots, in den al zoo droeven nacht, - revolverschoten in 't jachthuis te Meyerling!

De kroonprins gaat onder in de somberste van alle menschenlijke tragedieën...

Gott erhalte...

Een telegram uit Geneva...

- 'Moet het den Keizer meegedeeld?...

- Deel het den Keizer mee!'

- 'Ik heb ze juist gemikt' - schat Lucini. - De Keizerin is dood...

Gott erhalte...

Vóór elke deur van zijn paleis, een lijk ligt.

Witte spoken, bloedbevlekt, waren bij nachte door de stille galerijen van Schönbrunn...

Sarajevo! Sarajevo!

Custos, quid de nocte? - Wachter, wat is er van den nacht? -

Rusland ruischt lijk een oogst vol rijpe lanssen.

Frankrijk bloeit vol leliedegens.

Engeland schuift de grendels toe op alle zeeën.

De Karpathen flakkeren van kanonnengloed.

Oostenrijk bloedt dood langs alle wonden; bloedt langs de Karpathen, langs den Isonzo, den Donau, de Drina...

*
*
*

Alle wee is geleden; alle grenzen zijn bereikt...

Gott erhalte...

God heeft meelij...

Die onsterfelijk scheen, sterft - met in de stervende oogen het grauwe vizioen dat Oostenrijk verloren is.

Over alleen blijft nog de majesteit, die des doods is.

Het nationale: 'Gott erhalte Franz den Kaizer' worde 't lied van alle christene ziel - het lied en de wensch: Hij ruste in vrede bij den Heer... Dat God hem beware... Gott erhalte... Gott erhalte... Gott erhalte!...

* * *

De plechtige, stille doodenmarsch naar den grave...

De uitvaartmis is over; het lijk van hem die was Keizer Frans, wordt naar den grafkelder gevoerd...

De Ceremoniemeester slaat met zijn staf op de gesloten poort van den kelder.

De poort blijft gesloten; van binnen vraagt een stem, de stem van een ouden

Kapucien:

- 'Wie is daar?' -

De Ceremoniemeester antwoordt:

- 'Zijn Majesteit de alldoorluchtigste Keizer. Frans Jozef.' -

De stem:

- 'Ignosco... Dien ken ik niet.' -

Een tweede maal, de Ceremoniemeester klopt aan.

De stem:

- 'Wie is daar?' -

De Ceremoniemeester:

- 'De Keizer van Oostenrijk, Apostolisch Koning van Hongarije.' -

De stem:

- 'Ignosco... Dien ken ik niet...'

De Ceremoniemeester, een derde maal, klopt aan.

De stem:

- 'Wie is daar?' -

- 'Een zondig mensch, ons aller broeder, Frans Jozef.'

Langs binnen, een zware grendel schuift weg; de poort gaat open.

Zijn Majesteit wordt bijgezet...

De Bekeering van Jan Pruyselinghe

De Pastor was in zijn element: reeds twee geslagen uren was hij bezig me zijn antieketeiten te toonen, te beschrijven, te prijzen. Ouwe schilderijen, waarvan ge met den besten wil van de wereld niet te zeggen wist, of ze een bloemkool verbeeldden of een brouwerskop, en waarvan ge dan maar, techniek-weg, oordeelde: 't Zit vol gloed'; - steenen afgoden, die op zijn kleermakers neerzaten en u bekeken met opengescheurden mond en een dommen lach van over zooveel eeuwen; - lijkurnen, vol fijn-grauw zavel, maar de Pastor zei plechtig: 'Dat is de assche van onze verbrande voorvaderen', wat ge dan maar gelooven moest; en een dood-ernstig gelaat opzettend, liet ge een snuifje

van die heilige assche door uw vingers glijen - vol eerbied en gebenedijden schroom.

En na antieke tondeldozen en antieke kassen en antieke messen en antieke kapstokken, zei me de Pastor, - zelf antiek: ‘Nu heb ik nog iets’ - zei me de Pastor.

- ‘Laat eens zien’ glimlachte ik, en huichelde belangstelling...

Met zijn antieke handen trok de antieke Pastor een antiek schuifje open, en haalde daaruit een antiek boek: in-folio, met geel-hobbelig perkament gebonden, en toegeklemd met twee verweerde koperen scharnierkes. -

Hij lei het, teedertjes, breed-open op tafel; en wij keken nu op antiek geschrift, zwierig zwanevedergekrulsel vol dorpssekretaris-fantasie en breed-uit-waaierig schoonschrift.

De Pastor las de vraag in mijn oogen en zei: ‘Dat is de Kronijk van deze mijn parochie van vóór de Fransche Revolutie.’ -

En hij toonde me den titel; en jawel, daar stond het te lezen, zwartgrauw op geelwit, in effen latijn, dat het namelijk de kronijk was of 't getrouw verhaal van wat er, jaar na jaar, te Hooighem gebeurd was van op den jare 1750 tot en met 1795...

Ik las een tekst op goed geluk af:

- ‘Hoc anno Domini 1777, nocte Nativitatis, Johannes Pruysselinghe, vulgo dictus “Pruis”, ex insigni latrone exemplaris paroecianus factus est. Deo gratias!’ ...⁽¹⁾

- ‘Wat is dat?’ vroeg ik.

- ‘Dat kan ik u vertellen,’ zei de Pastor, ‘en 't is een wondere geschiedenis. Zulke bekeeringen gebeuren niet meer... Wilt ge 't hooren, zit nog een stondeke neer, en 'k zal 't u vertellen, zooals ik het vernam uit den mond van Proke's Peer, den ouwen scheper, nu al sedert dertig jaar

(1) Dit jaar des Heeren 1777, op Kerstnacht, is Johannes Pruysselinghe, in den wandel genaamd ‘Pruis’, van berucht bandiet tot voorbeeldig parochiaan geworden. - Gode dank.

dood en begraven, die het wel honderdmaal had hooren vertellen, lijk hij zei, van zijn eigen vader, Peer's Proke, die Jan Pruysseelinghe persoonlijk had gekend, een eeuw geleden nu.' -

We zaten neer, en nieuwe tabaksrook walmde, als een zalige offergeur, rond de steenen afgodjes. - En de Pastor verhaalde me toen de plotse bekeering van Jan Pruysseelinghe, zooals hij die had vernomen van Proke's Peer, zoon van Peer's Proke.

En 'k zou 't u graag weergeven, Lezer, met het vroom woord en antiek gebaar van den Pastor; maar dat kan ik niet helaas! en daarom zal ik het u een beetje moeten geven, zooals 't op mijn eigen land groeit.

* * *

De Pastor slabberde eens aan zijn romer, trok eens aan zijn sigaar, en:

- 'De genade' zei me de Pastor 'schenkt het leven, maar ze werkt lijk de dood, ze blaast waar ze wil en zooals ze wil en wanneer ze wil, al naar 't den Heere gelieft. Veel menschen hebben de geheimzinnigheid der genadewegen beleefd en ondervonden: den één lokt ze met een groenen tak lijk de herder zijn lam; den andere slaat ze met een bliksem neer van zijn hoog paard, lijk Paulus... Augustinus vond ze in een boekje, en Job verloor ze niet op een mesthoop.

Maar nu, ten tijde van 't kosterschap van Stoffe-Peter, op deze parochie Hooighem, toen Maria-Theresia van Oostenrijk Koningin was van ons land, leefde alhier een oud moederke, de weduwe Pruysseelinghe, met haar eenigen zoon Jan... Joannes, hier, uit de Kronijk. - Ze woonden op den heikant, en al wat uit de hei komt, is wild. Jan was wild, ruw; wij zouden nu zeggen: brutaal; anders, in zijn hart, goed... Hij was wildstrooper, en schoot op drie nachten

meer fezanten en kwakkels dan wel op drie maanden tijds, met een gouden bruiloft er tusschen, de baljuw op zijn tafel te zien kreeg... Proke's Peer zei me zelf en hij wist het van zijn vader, Peer's Proke, dat Jan de eerste man was op de parochie die een tweeloop had,⁽¹⁾ en in de St-Sebastiaansgilde, had hij er deel van gemaakt, was hij zeker en vast de Koning geweest, zolang hij leefde.

Nu gebeurde 't eens, dat Jan, weer op strooptocht uit, onverwacht op den Schout stiet; en, plots verrast, of misschien zijn hoofd kwijt, wees hij naar den Schout, met zijn tweeloop. - Niet dat hij van zin was dien officieelen beambte, die toch de vertegenwoordiger was van Keizerin Maria-Theresia, zoo maar paf dood te schieten! - Dat niet!... De Pruis was wel een brutale kerel, maar 'ne mensch doodschietsen!... De Schout floot, en twee honden vlogen op uit het struiksel, naar Jan toe. Toen viel een schot, en één hond zeeg morsdood; en een tweede schot, en een tweede hond jankte met 'nen kapotten poot de hei in. En weg was Jan, en de Schout stond daar alleen bij zijn dooden hond.

Jan was pijnrecht naar huis geloopt, en toen hij 't gebeurde aan zijn moeder vertelde, zei zijn moeder zoo: - Jan... zei ze... Jan, wild stroopen, Schouten kwaad maken, jachthonden doodschietsen, daar staat misschien de galg op... Zie dat ge wekomt... 't Is beter in de bosschen dan in de gevangenis.' -

Van toen af leefde Jan in de mastebosschen. Wel kwam hij van tijd tot tijd eens met de gauwte thuis aan, maar dit moest zóó voorzichtig gebeuren!... Want de Wet van de genadige Vorstinne Maria-Theresia, de Wet, in 't uniform van den veldwachter, kwam ook wel eens kijken bij moe-

(1) Jagers en wildstroopers zullen misschien, nu ik het bepeins, beweren dat die tweeloop in 1777 een 'anakronism' is. - 't Kan. Maar de Pastor vertelde 't me zoo, en hij had het zoo gehoord uit den mond van Proke's Peer, den ouwen scheper, die 't zoo hoorde van zijn vader, Peer's Proke. -

derke Pruysseelinghe, en al tweemaal had Jan zijn beste beenen moeten insmeren... En als hem dan de veldwachter over de heide zag wegschuiven als 'ne wind, dan stoefte hij: 'Ja, moederke, er aan moet hij toch, want de Wet heeft lange armen.' -
 - 'Kan waar zijn', zei moederke, 'maar ze heeft geweldig korte beenen.' -

* * *

De Pastor slabberde aan zijn romer, trok een ronden witten walm uit zijn sigaar, vertelde voort:

- 'Nu moet ge weten dat te dien tijde, - ik spreek van den tijd van koster Stoffe-Peter en Maria-Theresia, - hier op de parochie met elken Kerstmis iets te kijken viel, dat zijns gelijke niet had in 't Kristendom... Natuurlijk, nu nog, zooals op alle parochie, wordt hier ook met Kerstmis een stalleke gebouwd in de kerk... Maar over honderd en zooveel jaar geleden, 't was me wat schoeners...

't Was een stalleke, laat me zeggen, zoo groot als deze kamer, en elke persoon, die er in verbeeld stond, St-Jozef, Ons-Lief-Vrouwke, Kindeke Jezus, de drie Koningen, de herderkens en zoo voorts, ze waren allen gemaakt op natuurlijke menschengrootte... Verstaat ge me wel?... Op natuurlijke menschengrootte!... Natuurgroot!... zoodat het heele spel u den indruk gaf van levende waarheid en werkelijkheid... Ik zeg: het was eenig in 't Kristendom... en 't is die vervloekte Jozef II, ge weet wel, de "Koster van Weenen", die het afschafte, de dwingeland!! -

Wel dan, Jan leefde in de bosschen, al maanden lang; en nu was 't weerom Kerstmis of liever de vooravond ervan. - 't Sneeuwde, en alles lag ondergesneeuwd, en 't sneeuwde; en de kraaien krasten van miserie, en 't vrooms, en de reigers stonden stokdood op het ijs... Den heelen dag had Jan geloopt om niet te bevriezen; en met zijn armen

kruiselings over de schouders geslagen om zijn bloed in beweging te houden; en 't en deed... Daar hingen weerszij zijn snor twee lange ijskegels lijk bij de Laplanders.

-

Maar Jan was de man niet om zijn eigen zoo maar levend te laten bevriezen, zoolang er één huis op de wereld stond... Tegen den avond, zwierf hij naar 't dorp toe... want, dacht hij, hoe dichter bij moederke, hoe warmer!... Ja, zelfs voor 'ne schurk; misschien vooral voor 'ne schurk!... En hij ging behoedzaam; hij gebruikte al zijn oogen en zijn beste ooren; en hij dabbelde vooruit door de sneeuw van de binnenpaden; en eindelijk, in de schaduw van de kerk gekomen, toen hij daar stilstond, en peinsde waarheen, en waar niet heen, toen overviel hem opeens de gedachte, de vrees, dat hij dit jaar het stalleke niet zien zou. En meteen gevoelde hij ook, hoe alleen hij was op de wereld en hoe weggebannen van al de andere menschen en van zijn lief moederke, ginder, in 't kleine huizeke, onder 't warme strooien dak... 't Deed hem heimwee...

- Dat hij eens naar 't kribbeke ging zien... Dezen nacht, op middernacht, zou de hoogheilige Kerstmis daar gebeuren, en hij wist, dan bleef elk jaar de kerk den heelen nacht open... Dat hij eens ging zien!... Hij sloop voort langs den kerkmuur, luisterde een oogenblik bij de deur, stiet ze voorzichtig open - en zag de donkere massa van het stalleke staan, flauw beschemerd met maanlicht doorheen 't venster... Toen ging hij binnen, knielde neer, lijk vroeger... en keek... en hij zag, - en de maan verlichtte 't al klaar en klaarder - het stalleke lijk een oude pachthoeve met overstekend stroodak, gebouwd op eikensteunen. - En in 't midden stond het kribbeke, en rechts de Moedermaagd, en links leunde St-Jozef op zijn pelgrimsstaf; en achteraan stond de ezel bedaard te kijken naast den bedaardkijkenden os... En de wollen schaapkes graasden in 't mos, en de vrome herderkens vouwden hun handen; en statig stonden er de

drie Koningen tusschen; en Jan herkende ze alle drie: Melchior met den grooten, witten baard, den blauwen rok en den gelen mantel, dragend in zijn handen de gifte, klaar goud voor Jezus-Koning; en Gaspard, jong en schoon en prinselijk, met rood kleed, en hij hield het wierookvat voor Jezus-God; en Balthazar dan, met zijn donkerbruin gelaat, zijn stoppelbaard, Koning van Ethiopië en de landen daaromtrent, rijk gekleed in zijn rozen rok en blauwfloeren mantel en offerend een vaas balsemmyrre aan Jezus-Mensch... En den euze langs, vlogen twee engelen met een wimpel waarop groote gouden letters... en daarboven de stralende ster van Bethlehem...

Jan keek... en bewonderde... en keek... en toen liet hij zich verstrooien... Daar, voor zijn eigen oogen, 't heel stalleken over en vol, lag hooi en mos en warme bunt... Dat moest een zacht bed zijn!... Niet om te slapen, natuurlijk niet!... maar zijn eigen zoo eens even verwarmen; anders niet!... Jan voelde de bekoring in zijn hart om eens in dat hooi en dien bunt te kruipen...

Hier onderbrak ik eens 't vertelsel en ik zei: - “En hij kroop er in, wed ik!” -

-“Ja”, knikte de Pastor, en hij slabberde eens... “Inderdaad, hij deed meer... Als 't 'n mensch goed kan hebben, dacht Jan, kan hij het niet te goed hebben; en als 'ne mensch kan kiezen, dan is 't maar redelijk dat hij het beste kieze. Zoo, hij nam den blauwfloeren mantel van Balthazar's schouders, wikkelde dien goed zijn leden rond, - en lag neer... En na een stondeke, hij voelde de deugd van 't warme stroo en den warmen mantel, en hij had medelijden met Koning Balthazar... Balthazar! nu geen prachtige Koning meer, maar een soort mand uit teen gevlochten, in den aard van die paspoppen, zooals de naaisters die gebruiken... met een geschilderden kartonnen kop er op. - En weerom een stondeke verder moest hij lachen, omdat Koning Melchior aan Koning Gaspard vroeg wat Koning Balthazar met

zijn mantel bedreven had... en nu was 't hem of hij zelf Koning was van een groot land over de zee, en zijn oud moederke een rijke prinses met pluimen op haren hoed... en dat hij oorlog ging voeren tegen schouten en baljuws en veldwachters... en... en... wel! hij lag me te ronken lijk een trekzaag!...”

‘Maar om kort te zijn’, zei de Pastor, ‘Jan schoot opeens wakker uit zijn droom van koningschappen, want hij hoorde de zware kerkdeur opengaan, toeslaan; en vooraleer hij nu juist zijn gansche identiteit had weergevonden, zag hij een groepken schimmen, schraal verlicht door een lantaarnke, dat één droeg, de kerk binnenkomen... Hij sprong op... en een amerijke vroeg hij zich af, wat hij doen zou... Maar 't moest rap gaan... Ik weet niet wat *ik* zou gedaan hebben; en ik weet ook niet, wat *gij* zoudt gedaan hebben; maar Jan wist wel, wat hij deed. - Hij stiet den teenen Balthazar omverre achteraan in 't stalleke, zoodat hij daar onzichtbaar lag in 't hooi en den halven duistere; en puikrecht stond hij zelf nu met den blauwfloeren mantel om de schouders, de vaas balsemmyrrhe in de handen - hij, Jan Pruysseelinghe, “vulgo dictus” de Pruis, verschapen nu tot Koning Balthazar van Ethiopië en de landen daaromtrent!... Dat was gebeurd op een bliksemslag!... Boven zijn hoofd, in den toren, sloeg de klok elf uren; en van nu af aan, kwamen de menschen reeds uit de diepe, donkere hei, voor de Middernachtmis... Al meer en meer groepkes kwamen, en Jan kon ze tellen, want hij hoorde allen en elk, buiten, op den kerkdorpel, de sneeuw van hun holleblokken kloppen; en zijn hart klopte holler dan de blokken, en zwaarder dan de torenklok, en hij stond daar, een beetje voorovergebogen uit puur devotie, en scherp kijkende uit zijn bijna toegeloken oogen...

‘t Spel werd wreeder nog, toen vlak voorheen het stalleke, Koster Stoffe-Peter een rij kaarskes aanstak, en

daarna properachtig een stroopijl wegnam, die aan Jan-Balthazars mantel kleefde...

De kerk raakte vol; en nu eerst voelde Jan geweldig spijt, dat hij, eens wakker, niet was buitengestormd, toen er nog maar enkele menschen binnen zaten... Maar de menschen kwamen maar bij en toe, tot vlak bij 't stalleke... Jan verloor half zijn bezinning, en toen hij weer wat kalmer werd, 't hart zonk hem weg doorheen de knieën! Op het bidbankske, vlak vóór 't stalleke, knielde rechts de Schout!... links de veldwachter!... en tusschen de twee in, zat een oud versleten smoeltje dat naar de kribbe opkeek van uit haar grooten kapmantel: zijn moederke!... Moederke Pruysselinghe!... Jan murmelde, onwillekeurig, een schietgebedje, 't eerst sinds lange maanden, jaren misschien; 't zweet parelde op zijn voorhoofd en de vaas bibberde in zijn handen...

De Schout intusschen en de veldwachter en zijn moederke baden maar voort, en Jan werd geruster, want hij voelde, dat zij hem niet herkenden!... Wie had hem ook van zijn leven herkend?... Met zijn stoppeligen baard, wilde snor, wild hair en ongewassen gelaat, en de pracht erbij van zijn rijken mantel en de heilige devotie van zijn myrrhevaas, - trok hij niet tot één hairtjen op den Koning van Ethiopië?...

't Sloeg half twaalf en de drie knielers gingen maar voort met bidden... Als 't zóó mocht voortgaan, dan was 't nog goed... Maar nog zooveel dingen konden veranderen vooraleer de Kerstdienst over was...

En zijn oud moederke, van uit haar kapmantel, bad beurtelings tot het Kindeke Jesus, - Jan zag het aan de fiksigheid van haar oogen - en toen tot Ons-Lief-Vrouwke, en toen tot St-Jozef... en ze zei een tientje tot Koning Melchior en twee tientjes tot Koning Gaspard... en daarna... en Jan stierf bijna!... daarna keerde zij haar oogen naar Koning Balthazar!

Ze bekeek hem een oogenblik, en iets in hem trof haar, want ze prevelde nu half luid en Jan hoorde 't:

- Och! gij daar in 't stalleke, ziet naar mij, een arm moederke!... en bewaar onzen Jan!... Wees Gegroet...

‘Gij, schoone herderkes, die weet wat het is 's nachts in de hei te zijn en in de sneeuw te slapen, schoone herderkes, bidt voor onzen Jan!... Wees gegroet!...’

En gij lieve Koning Melchior en gij, zoete prins Gaspard, en gij, Sint Balthazar, die van zoo verre kwaamt, gij, patroons van alle reizigers en menschen op de baan bewaakt onzen Jan!... Wees Gegroet...

‘Ja, gij vooral...’

- ‘Maar zwijg dan toch... of bid stil’ - morde de Schout. -

Maar moederke Pruysseelinghe ging voort...

- ‘Gij vooral, Sint Balthazar, waak op onzen Jan, want gij zijt persies onze Jan!... Bewaar onzen Jan van alle gevaren in 't bosch, als daar zijn alle baanstroopers en alle tempeesten en boschwachters en schouten’...

Jan beefde van ontzetting en wenschte zijn eigen moeder twintig duizend uren ver weg!...

Toen zweeg de Pastor een stonde - en hernam, met een vinger opgeheven:

- ‘En hier nu gaat het groote ding gebeuren!... En ik weet wel, dat er in deze historie veel dingen ongelooflijk zijn of ten minste schijnen; maar vooreerst, als 't niet ongelooflijk scheen, zou ik het liever niet vertellen; en ten tweede, ik vertel het u maar, zooals ik het zelf vernam uit den mond van Proke's Peer, den ouwen scheper, die het zelf wist van zijn eigen vader Peer's Proke...

Zoodus, hier gaat het groote ding gebeuren; want terwijl moederke Pruysseelinghe maar voortging met tot Koning Balthazar te bidden en hem te smeeken dat hij toch maar

waken zou over haren Jan, en terwijl de Schout aldoor morde, en terwijl het volk heel de kerk door, te wachten zat op de Kerstmis, die op beginnen stond; en terwijl Koster Stoffe-Peter bijkwam om te weten de reden van 't rumoer dat opging bij 't luide gebed van 't oude vrouwke... terwijl dit alles gebeurde, zeg ik, wierp Jan Balthazar opeens zijn mantel en vaas neer, sprong vooruit, en de twee handen tezaam vooruitstekende riep hij tot den Schout:

- Daar! bind me!... Ik kan 't niet meer aanzien!...

En hier, zei de Pastor, hadt ge Proke's Peer zelf moeten hooren en zien, toen hij me dat tooneel vertelde!... Verschieten, en roepen, en moederke Pruysseelinghe dat van haar zelve viel, en de Koster, die zei, dat zoo iets nog nooit gebeurd was op de parochie!...

Ge vermoedt wel wat er was toegegaan: het onnoozele gebed der moeder had Jan zijn ruw hart geraakt ...en plots zoo, hij had het alles maar opeens weggegeven ...en zich bekeerd!...

De rest hoef ik niet meer te verhalen... Hoe in de sakristij, waar 't verder af liep, de Schout grootmoedig vergiffenis schonk aan Jan, hoe Jan in een klein hoekske neerknielde om aan den Pastor zijn biecht te spreken, - en hoe moederke Pruysseelinghe tot bezinning kwam juist op 't oogenblik toen Jan zijn absolutie kreeg... en ja, 't moederke verloor bijna een tweede maal haar zinnen, van geluk ditmaal!...

En toen begon de H. Mis - en Jan zat met zijn moederke en den Schout in 't koor, op de eereplaats...

Nooit was er schooner Kerstfeest op de parochie!... Alleen de Koster was wat korzelig, omdat Jan het stalleke wat a 'verdesterweerd' had...

'En daar hebt ge 't nu; en nu weet ge' besloot de Pastor, de bediedenis van de woorden: 'Ex insigni latrone factus est exemplaris paroecianus!...'

'En wilt ge nu 't fijne van 't leste weten? vroeg me de

Pastor: Jan streed in 1789 mee te Turnhout in den Patriottenslag, en sneuvelde in den Boerenkrijg in 1798...'

Zoo vertelde me, simpel-weg die oude Pastor; en ik zelf vond, dat veel bijzonderheden wat ongelooflijk opvielen; maar zie!... hij hield het van Proke's Peer, den ouwen scheper, zoon van Peer's Proke; en 't gebeurde in een andere eeuw, toen er nog zooveel anders was dan nu, - anders en beter!

Ouwe-Jobbie

Zijn naam was Job, - waar de mensen dan allicht, uit vriendschap en om meer klank in 't woord, Jobbie van maakten...

Jobbie was een heilig man.

Juist om die heiligheid, was het misschien wel gebeurd, dat Satan vóór den Heer eens stond en dat de Heer hem vroeg:

- 'Van waar komt gij?' -

Satan antwoordde en zei:

- 'Ik ben de aarde rondgegaan en heb ze doorwandeld.' -

En de Heer vroeg hem:

- 'Hebt ge wel acht gegeven op mijn dienaar Job, hoe zijns gelijke niet leeft op aarde, - zulk een eenvoudig mensch, zoo rechtvaardig, zoo God vrezend en afwijkend van 't kwaad?' -

En Satan sprak:

- 'Is het voor niet dat Job den Heer vreest?... Hij is rijk!' -

De Heer zei:

- 'Sla! tref hem in zijn goederen!' -

Jobbie was een rijke boer... Zijn hoeve brandde neer met vee, oogst, inboedel - en hij was arm op de wereld, maar bleef heilig...

Satan stond een tweede maal vóór den Heer en de Heer vroeg hem:

- 'Van waar komt gij?' -

Satan antwoordde en zei:

- 'Ik ben de aarde rondgegaan en heb ze doorwandeld.' -

En de Heer vroeg hem:

- 'Hebt ge wel acht gegeven op mijn dienaar Job, hoe zijns gelijke niet leeft op aarde, - zulk een eenvoudig mensch, zoo rechtvaardig, zoo God vrezend en afwijkend van 't kwaad?' -

En Satan sprak:

- 'Is het voor niet dat Job den Heer vreest?... Hij is zoo gelukkig met zijn kinderen!'

- 'Sla! Tref hem in zijn kinderen!' -

Jobbie wist niet, wat er gebeurde met zijn kinders; ze stierven alle drie binnen de zeven maanden, werden gelijkt en gedoodkist.

En hij bleef alleen nu over, want bij de geboorte van zijn derde kind was zijn vrouw gestorven.

En hij bleef alleen nu over op de wereld, arm, zonder troost en kroost, - maar heilig.

Liefdadigheid had hem, op het uiteinde van het dorp, een huizeke bezorgd tot woonsteê, en dit huizeke met het noodigste gemeubeld. En een tijdje nog nadat de dood van zijn leste kind hem trof, had hij met handwerk bij de boeren zijn brood verdiend, maar de man was te zeer gebroken naar levenskracht en zielsdrift; en zoo bleef hij, sedert jaren nu al, den ganschen dag maar in zijn huizeke, en leefde van wat de menschen goed genoeg waren hem te geven.

Twee arme stukken had hij door al zijn ramspoed heen, gered en behouden: een houten kruisbeeld en het boek Job. - Dit boek was een oud exemplaar met houtsneden, 'een rariteit', was Jobbie gezegd geweest, die veel geld zou doen, is 't dat... Maar Jobbie had neen geknikt. 't Was het leven van zijn heiligen Patroon, en een erfenis tevens in zijn familie van over zooveel geslachten.

En wanneer hem 's avonds een goede ziel een aalmoes bracht, dan zag ze Jobbie zitten bij zijn tafeltje, in den schijn van een schamel kaarsje, dat gelekt stond op een plankje: vóór hem het kruisbeeld, en wijd-open op het tafelblad het boek Job, het leven van zijn heiligen Patroon...

- 'Goeden avond, Jobbie.' -

- 'Goeden avond... Dank u wel... God zij met u!' -

Al meer dan dertig jaar nu woonde Jobbie op zijn eens, in zijn huizeke. - Geen ding was er veranderd sinds; alleen dat Jobbie nu oud was geworden, zoodat hij genoemd stond: Ouwe-Jobbie.

Veel menschen in 't dorpje hadden hem wel nooit anders gekend dan 'Ouwe-Jobbie' - Ouwe-Jobbie met zijn gelaat als een profetengelaat, oud, gerimpeld, diep zijn oogen, langwitten baard en witte haren tot op de schouders neer.

Een schilder-kunstenaar had hem eens bij toeval bezocht,

en aan een vriend nadien iet gezegd over een zekeren Dürer en een peinzende ‘Melancolia’ en over een ziel die verloren was gelopen onder de mensen. - En hij had Jobbie graag uitgeschilderd, maar Jobbie weigerde te ‘poseeren’. -

Toen kwamen de Duitschers in 't dorpke; de menschen vluchtten; en uit kommernis wilden ze Ouwe-Jobbie meevoeren, maar hij worstelde los uit hun armen en bleef.

Van uit de heide konden de vluchtelingen den smook zien opgaan over de flakkerende huizen en hoeven, en toen ze 't na een bangen nacht waagden weer te keeren, lagen de woonsten omheen de dorpskom platgestookt. En Ouwe-Jobbie? Men vond hem, gekwetst en bloedend, in zijn halfverwoeste have zitten, maar hij wist niets te vertellen, - alleen, zijn oogen keken nog met mysterieuzer schijn dan vroeger. -

Van dien nacht af was het, dat Ouwe-Jobbie begon te spelen in zijn hoofd. -

Had Jobbie dien nacht zoo vreeselijke dingen bijgewoond? Of ging de onverbiddelijke bezoeking nog verder, ten einde toe, om wille van zijn naam?

Satan stond een derde maal vóór den Heer en de Heer vroeg:

- ‘Van waar komt gij?’

Satan antwoordde:

- ‘Ik ben de aarde rondgegaan en heb ze doorwandeld.’ -

En de Heer zei:

- ‘Hebt ge wel acht gegeven op mijn dienaar Job, hoe zijns gelijke niet leeft op aarde, - zulk een eenvoudig mensch, zoo rechtvaardig en God vrezend en afwijkend van 't kwaad?’

En Satan sprak:

- ‘Huid om huid! en al wat een mensch bezit zal hij

afstaan voor zijn leven! Maar steek uw hand eens uit, en tast zijn gebeente en zijn vleesch aan, en dan zult ge zien dat hij u openlijk vermaledijdt!' -

De Heer zei tot Satan:

- 'Zie! hij is in uw handen, maar zijn leven zult ge sparen!' -

Was het zoo gebeurd, en had Satan den dienst gebruikt van Pommersche Uhlanen?

-

De eerste, die bemerkte dat Jobbie aardig deed, was Bertje van den rademaker. Bertje stond in 't huizeke van Jobbie, met achter hem, aan een eindje koord, zijn kartonnen paardje, waarvan twee wieltjes waren afgerotst tijdens de vlucht van eergisteren.

Jobbie stond eensklaps recht, kreunend nog van zijn zeere lenden, en 't voorhoofd en den linkerarm gedoekt om de wonden; en hij stond nu, met zijn lange gestalte hoog-uit boven Bertje, en hij staarde fronsend naar het kartonnen paardje en sprak met vervaarlijke stem:

- 'Suldij den peerde sterckheijt geven - oft suldij om sijnen halse brinsinge doen?

Suldij dat opwecken als sprinck-hanen? de glorie van sijnen neusgaten is vervaarlijckheijt.

Het graeft de aerde metten klau - het springht op stoutelijck - het gaet de gewapende te gemoet.

't Versmaet de vreesse - en noch ten wijckt niet voor 't sweert.

Op hem sal den pijlkoker klincken - ende opgeheven worden spiesse ende schilt.

Hittig ende grimmende scherret d'aerde - noch het en acht niet des trompets gheluijdt.

Als 't dat trompet hoort soo spreecket: Vah - ende het rieckt den strijdt van verre - het vermaen vanden kapiteijnen - ende 't ghehuijl des heijrs.'

-

Bertje was blij buiten te zijn, en zag vol schroom nog eens

om van tijd tot tijd... Ouwe-Jobbie had zoo aardig gekeken!...

Toen de Pastor hoorde van Ouwe-Jobbies toestand, bracht hij hem een bezoek.
Hij sprak van hoop in Ons-Heer, en stil te zijn en rustig...

Ouwe-Jobbie stond op, en de rechterhand hoog boven 't hoofd:

- 'Voorts soo is tot mij een verborghen woort gheseijt - ende als dieffelijck heeft mijn oore ontvanghen den oorspronck van sijn heijmelijck inspraken.

In den grouwel van des nachts visioen - als den slaep de menschen pleegh te bevanghen.

Soo heeft mij vreesse omvanghen ende bevinge - ende alle mijne gebeenten verschrikten.

Ende doen den geest voor mij voorbij ginck - zoo stonden mij de haijren te berghe aan mijnen lijve.

Daer stondt een - wiens aanzicht ick niet en kende - een beelt voor mijn oogen - ende ick heb ghehoort een stemme ghelijck van een sacht windeken.

Sal een mensch bij Godt gheleken oock gherechtveerdicht worden - oft sal een man puurder wesen dan sijn Schepper?

Siet die hem dienen en zijn niet ghestadigh - ende in zijn Engelen heeft hij boosheid gevonden.

Hoe veel te meer sullen zij die in leemen huijsen wonen - die een aertsch fundament hebben - verteert worden als vanden motten?

Van smorghens totten avont sullen zij af gehouwen worden: om dat niemant en verstaet - so sullen zij inder eeuwigheijt vergaen.

Maer die daer overbleven sullen zijn - die sullen uijt hen weghghehaelt worden: zij sullen sterven - ende niet in wijsheden.' -

De Pastor schudde 't hoofd, sprak den man nog een woordje tot rust, - ging heen.

En telkens zoo, telkens Ouwe-Jobbie werd aangespro-

ken, rechtte hij zijn lange lengte op, en deklameerde met streng gelaat en holle stem, een brok uit zijn Bijbel. - Maar al was hem dan ook een ijle fantasie en dool-dwaasheid in 't hoofd geslagen, zoo zinloos toch sprak hij niet in en uit, of de brok, dien hij als weerwoord citeerde, klopte wel eenigermate met het ingeleide propoost en gesprek, zij het dan ook, dat hij, van zijnentwege, dit gesprek op een ander terras van redeneering hield, of, zoo ge wilt, dat hij met u sprak van uit een ander, een hooger atmosfeer dan waarin gij zelf dacht en ademedet. - En zijn atmosfeer was diegene, waarin alleen zuiverder, dieper, grooter en grootscher menschen, Bijbelsche menschen kunnen ademen en leven. - Tot den dokter, die hem een versch verband legde, en, wijl bezig, een woordje rept over den oorlog citeerde Ouwe-Jobbie 't hoofdstuk van den Behemoth, wiens 'beenderen zijn als metalen pijpen - zijn morwe gebeente - gelijk ijseren platen.' - Of nog van den Leviathan, en hij vroeg: 'Suldij eenen rinck in zijn neusgaten stellen - oft met eenen armrinck zijnen kaecke doorsteken?'

Sloeg zijn arm-woelend, wild-flakkerend brein zooverre mis, toen het dien oorlog verlijfde in 't beeld van den geweldigen, ontombaren Leviathan of Behemoth?'

Een bracht hem een aalmoes, wilde hem troosten met de menschievende gedachte, dat het wel beteren zou met zijn ziekte... dat het al beter was. - Maar Ouwe-Jobbie schudde 't hoofd en murmelde met onbeschrijflijken deemoed:

'Sal de luttelheijdt mijnder daghen niet kortelijck een eijnde nemen?
daerom laet mij toe dat ick een luttelken mach mijn pijn beweenen.
Eer dat ick gae - ende niet weder en keere - tot dat duijster landt - ende
bedeckt met de duijsterheijdt des doodts.
Dat landt der ellendigheden - ende doncherheijt

- daar de schaduwe des doodts is - ende geen gheschicktheijdt - maar de eeuwige grouwelijckheijt inwoonende is.' -

Maar soms, met één vleugelruk, sprong hij op uit zijn verloren verworpenheid, lijk Job van op zijn mesthoop! en zijn ziel zinderde met één slag omhoog tot het hoogste! De Pastor sprak hem van God en Godes goedertierenheid, en dat hij geduld, geduld zou hebben. -

- 'Ick weet wel dat mijn Verlosser leeft - ende inden uijtersten dagh sal ick uijter aerden opstaen.
Ende wederom sal ick rontsomme overtrocken worden met mijnen velle - ende in mijnen vleesche sal ick Godt sien.
Den welcken ick selve sien sal - ende mijn oogen sullen hem aensien - ende geen ander - deze hoope is opgheleijdt in mijnen boesem.' -

Maar wat weerwoord en repliek hij ook ingaf! wat vers - deemoedig of trotsch, donker of klaarlicht, schreiend of jubelend -, wat vers ook hij uit zijn hart u opzei, dit hart, dat zoo één was geworden met zijn Bijbelboek zelf, met den ouden, den echten Job zelf! - 't viel altijd van uit zoo steilhoog op u en met zoo'n solemneele plecht, dat er uw ziel bij sidderen moest van schroom en ontzag! -

Tijdje later, was Ouwe-Jobbie weer te been gekomen en kon buiten. Op zijn gang langs de doodstille dorpsstraat, zijn groot wit hoofd bleekte in den dunnen mistsmoor lijk een najaarszon. Toen hij bij 't schoolgebouw raakte, waar nu Duitschers lagen gekwartierd, hield hij stil, bekeek den gevel, bekeek de vlag, die boven de open deur neerhing met vochtzware, mat-roerlooze plooiën... Dan, zonder ook maar een minste woord of gebaar, ging hij binnen, de gang door, een klaszaaltjen in. - Daar zaten enkele soldaten te lezen, te schrijven, kaart te spelen... Boven de schouwplaat,

stond een borstbeeld van Keizer Wilhelm, met eikenbladeren gekranst. - Nauwelijks trad Ouwe-Jobbie over den dorpel van 't lokaaltje, of een Duitscher riep hem al toe:

- 'Ha! was soll das?...'

Maar de oude man deed taal noch teeken, en de soldaten nu beschouwden hem, nieuwsgierig afwachgend...

Vlak voor de schouw stond Ouwe-Jobbie, star-oogde een wijl naar 't borstbeeld, en plots dan met een diepe, volgedragen stem, sprak hij 't bevel:

- 'Gordet u lendenen toe als een man!...'

Hij zweeg; en in de stilte, staande daar met zijn grootstarende oogen, zijn witten, weidschen baard, bei zijn armen vóór zich uitgespannen, hij scheen niet anders te zijn dan een profeet uit het Oud-Testament, een zinneloos geworden profeet, die ging spreken den last van Tyr en de verdoemenis van Ninive over den gelauwerden man...

'Gordet u lendenen toe als een man - ick sal u vragen - ende antwoordt mij:

Waer waerdij doen ick de fundamenten der aerde leijde? Geeft mij dat te kennen hebdi verstant.

Wie heeft de maten van haer gestelt - ist dat ghij 't weet? oft wie heeft op haer een rechtsnoer uijtghetrocken?

Waerop zijn haer steunsels vast ghemaect? oft wie heeft haren hoecksteen neder gelaten?

Doen mij de morghenstonts sterren te samen loofden - ende alle Godts kinderen jolijt maeckten?

Wie heeft de zee met doren besloten - doen die uijtborste als uyt een schoot voortkomende?

Doen ick de wolcke stelde tot haer kleet - ende met eenen donkeren nevel die omwont als met kints doecken?

Ick heb die omringhet met mijnen palen - ende ick heb de grendel ende doren gestelt.

Ende ik heb gheseijt: Tot hier toe suldi komen -

ende ghij en sult niet voorder gaen - ende hier suldi breken u opheffende baren...' -

En bij dit woord 'tot hertoe' bukte hij voorover, dreef met de hand een schreef over den vloer, en dit gebaar moest een uitdaging zijn dat de machtige man, die daar op de schouwplaat verbeeld stond, niet verder kon, - niet verder zou. - Toen ging hij heen; de verblufte soldaten lieten hem gaan, zooals zij hem lieten komen. -

Bij den beginne van den winter viel Ouwe-Jobbie te bedde - en dat was het leste. Hij zou er niet meer van opkomen, zei de dokter. - En Jobbie speelde al meer en meer buiten zijn hoofd, en murmelde al maar door woorden en brokken uit zijn Boek. -

De Pastor, die hem regelmatig bezocht, vroeg hem eens, of hij iets van noode had; en Jobbie, met zijn zoo lange, uitgemergelde hand, deed gebaar naar den vuurhaard heen, en viel maar gerust, toen de vrouw, die hem verzorgde, uit het mazierke (ge weet wel: dat soort puntkapelleke op halve diepte in den schoorsteenmuur gemetst, en waarin de boeren vroeger tondeldoos en vuurkei, nu solferstokken of lucifers bewaren) toen de vrouw, zeg ik, hem uit het mazierke zijn Boek Job had overhandigd.

Zekeren morgen lag hij stil en roerloos; maar een leest vonkje van klaarheid lichtte plots in zijn brein op; hij murmelde:

- 'Lezen... lezen.' -

De vrouw nam het Boek, sloeg het open, maar bemerkend dat Jobbie nu weer plots begon te woelen, aarzelde zij. - Jobbie murmelde:

- 'Leze...e...'

En dan, aldoor toch den stervende belettend, las ze, met haar dorpsche taal en uitspraak, elk vers in-glijdend met een lagen uithaal, en de rest op zelfde hoogte houdend:

- 'Met de Koningen ende Raetsheeren des lants - die voor henlieden
betimmeren de verwoeste plaatsen...
Oft met den princen die 't goud besitten - ende vullen den huijsen met
silver.
Oft gelijk een verborghen ontijdighe vrucht en soude ick niet wesen - oft
die ontfangen zijnde geen licht en hebben gesien...' -

Ouwe-Jobbie begon te 'scharren', met de lakens te spelen... Ze zag het wel, toch, ze
las voort:

Ende die voormaels gevangen waren rusten daer 't samen sonder quellingen
- ende sij en hebben de stemme des bedwingers niet ghehoort.
De groote ende de kleyne zijn daer - ende de knecht vrij van sijnen Heere...'
-

De deur kriep te open; de Pastor kwam in. De vrouw fluisterde: - 't Gaat naar 't einde,
Mijnheer de Pastor.' -

En eentonig weer, met dien zelfden aanhaal bij elk vers:

'Waerom is den ellendelingen 't licht ghegeven - ende 't leven den ghenen
die in bitterheden der zielen zijn. Die den doot verwachten - ende sij en
komt niet: gelijk die eenen schat uijt graven...' -

Zij hield op, bekeek Jobbie nauwkeurig, zag hem hoe roerloos hij nu lag, hoofd,
adem, handen. -

Toen sprak ze:

- 'Hij is dood!' -

De pastor sloeg een groot kruis over den doode... En toen Jobbie lag uitgelijkt zoo
spierwit op 't witte bed, met zijn houten kruiske tusschen de saamgeknoopte handen
op de borst, 't was of doode Jobbie en Gekruisigde Kristus uit hun soletende oogleden
malkander beschouwden, niet affieten, - als de geesten van twee broeders, die hadden
geleden, geleden... en troost nu vonden bij malkander.

De Wake van Sareltje Pardoens

Geduffeld in wollen shepersmantel en met grimmigen riek gewapend, was Sareltje Pardoens bij laten avond naar den kouter getogen; en nu, diepen nacht al, zat hij daar, stil en koes, schuil in zijn strooien kapkluizeke, wakend met vlijtige ooren en oogen, over zijn partijtje tabak en zijn loopken aardappelen. Want dit jaar zou 't hem niet meer gelapt lijk verleden jaar, toen ze op één nacht hem de twee derden van zijn oogst plunderden!

Op den donkerblauwen hemel daarboven blonken de roodgouden starren in effen rust; maar langsheen den lagen westkant zat het schof zwaar volgetast met wolken zwart onweer, waarover van tijderwijl het los glimmerlicht wig-

gelde van een plotsen bliksem. En van waar het onweer broedde, kwam gemor op als van ver frontvuur.

En Sareltje zat daar zoo in zijn pikdonker hutje, 't baardstoppelig gelaat onder de lage mutseklep soms fietsjes opgeklaard bij 't gloeisel van zijn pijpke; en 't zat er zoo... zoo stil, en zoo alleen, en zoo veilig, en op den top van den barmenden kouter zoo ver van al wereldsch rumoer en menschelijke ruzie, dat ge na peinzen gingt of Sareltje Pardoens was geworden een oude eremijt, uit de heilige woestijn van Thebaïde verloren geraakt alhier in 't Aalstersche, en bezig nu, in dit schamel kapelleke, zijn ziel te tuigen voor de hooge vaart omhoog, - in nachtwake en alleenzaamheid, verstorvenheid, bidden en boeten...

Maar wie zoo peinsde, had verkeerd gepeinsd: want Sareltje zat er niet zoo vredig als een biddend eremijt, niet zoo vroom als een boetend kluizenaar; en zoowel in zijn hart als ginder in de lucht, broedde onweer: kwade luim die grommeldonderde, met bastaardvloeken ertusschen als koleirige bliksems:

- 'Voor zijn paart mochten ze allemaal stikken in de loopgrachten of dom-weg loopen elk onder elk een ottomobiel... of muil- en klauwzeer krijgen, al die Duitschers en die Jooste-rijkers en die Bullegaren en de smerige Teurk... En had hij nu zoo maar eens een enkelen van die jongens in zijn handen, zoo, tusschen vier oogen, met geen veldwachters omtrent om malheuren te beletten, ge zoudt 'ne cinema te zien krijgen!... Als hem onder de duizende kwartierkes van zijn leven zoo eens één godsjeugdig kwartiertje werd geschonken, één armzalig klein kwartierke van tien minuten, en dat hij die tien minuten lang eens een Duitscher mocht vasthouden, Sareltje zou uit puur plezier en devotie zijn heel leven lang, komiteitsoep drinken... Maar hij gaf zijn woord, zijn eerewoord, het eerewoord van Sareltje Pardoens, als er na den oorlog nog eens een Duitscher bij hem kwam, met zeisens of ricken of gelijk wat, al was 't maar om den

weg te vragen, die jongen zou maar best zijn eigen doodskaars meebrengen, en een wit papier, voor zijn testament.' -

En zoo ging het maar voort, en Sareltje deed zijn best om zijn eigen maledikties bij te blijven. Wel viel er al eens een pooze tusschen; maar die pooze gebeurde niet om reden dat Sareltje's koleire was uitgebliksemd, maar, omdat hij uit zijn leeggebrand pijpke de assche moest kloppen, 't ding weer schoon opstoppen en aansteken...

'Als hij er maar hoegenaamd over nadacht, dan verstond hij zijn eigen zelf niet meer... Daar liepen dozijnen Duitschers over straat, fier als Kale-Koenen, te leelijk om dood te doen en te lomp om te laten leven... en hij, Sareltje Pardoens, liet ze maar begaan!... Zou hij kasueel gaan wachten tot ze hem dood-verkoejoneerden?... Eens al was hij beboet geweest: dertig mark, omdat hij een kletske patatten had gebracht aan zijn schoonzuster te Ninove; toen was... en dat was het ergste!... toen was zijn zoon Louis opgeëischt, 'ne jongen van achttien jaar, 'ne jongen lijk een vlag; en nu weer, over twee dagen, kreeg Sareltjen een briefke van de Kommandantur, dat hij zijn tabak zou inleveren!... Maar Sareltje liet zijn tabak nog liever rotten waar hij stond!...'

't Onweer, - 't echte, in de lucht, - was intusschen naderbij gekomen; dikke droppels regenden en klokten vol neer op de malsche tabaksbladeren...

- 'Maar 't was hem een troost, zoo een wrokkige troost, te peinzen, dat zijn twee zoons, Karel en Jan, aan 't front stonden, op den Yzer, met den Koning... Jan was gedekkereerd... Waarom, dat wist Sareltje nu juist niet, maar 't was toch zeker niet om spreuwen te schieten!... En 't was hem een anderen troost te hooren, dat in Berlijn geen eten meer was, en dat ze er al brood bakten halfrogge en halfzagemeel... En nu zouden ze weer alhier te lande 't graan en de aardappelen en de boter en de melk gaan opeischen...

maar afijn!... moeder de vrouw zou toch wel alle dagen haar voedsel hebben en Celieneke haar drie vier kappers melk... daar zou Sareltje wel voor zorgen!... en voor de rest, wel! Onze-Lieve-Heer moest maar een hand bijsteken... Hij deed nu zoo al sinds drie jaren...'

En God weet hoe lang nog Sareltje, als een nieuwe Pieter de Eremijt, zijn kruistocht had voortgepredikt; maar beneden den kouter, sloeg doorheen de natte duisternis, de parochiekerk de twaalf slagen voor middernacht; en temet een bliksem flitste, een nabije donder schokte; nauw nog was 't afgeluid, uitgeflitst, weggeschokt, of Sareltje hoorde daar, vlak vóór zijn hutteke, geruisch als van een die doorheen de tabaksstruiken ging... Sareltje zat al op zijn knie, den grimmigen riek vooruit; en, doorheen een nieuwen donderslag en een nieuwen bliksemslinger:

- 'Wie zij-de?' -

De dief - 't moest natuurlijk een dief zijn! - stond verbauwereerd; misschien wist hij niet of hij eerst te luisteren had naar den donder uit den hemel of de stem uit het strooikotje, te kijken naar den bliksem omhoog of den riek beneden... en toen kreunde hij en zijn woorden knikkebeenden:

- 'Gute Leute!... Kamerad!... Gute Leute!...'

Sareltje verschoot, met in zijn verschot toch een vagen jubel, dat daar vóór hem een levende Duitscher stond, moederziel alleen en dat hij zelf een scherp drietand vasthield. Hij kroop uit zijn kapelleken omhoog, stak zijn gelaat tot onder den pinhelm om te kijken, lei een hand op een lijf, en voelde een lederen gordel met metalen plaatje, zoodat Sareltje, met al zijn zinnen saam, zag en hoorde en voelde, dat hij wel degelijk en inderdaad en zonder twijfel te doen had met een 'Kamerad'. -

- 'Was kommen Sie hier doen?' - snapte Sareltje boos, en hij hoorde in zijn hart een zoete stem, die hem bloedige dingen influisterde...

- 'Was kommen Sie hier doen?' -

- 'Ich komme von dem Yzer... Ich habe desertiert.' -

't Woordje 'desertieren' moest hem bij Sareltje wel een veegje sympathie inwinnen; maar de zoete stem streekde:

- 'Sareltje, jaag hem uwen riek door de ribben!' -

Maar Sareltje liet riek en ribben voor 't oogenblik nog ongedeerd en nijdig vroeg hij weer:

- 'Maar was kommen Sie hier doen?...' en lei een wreeden klemtoon op 'hier'. -

- 'Ich habe dieses Häuschen hier stehen gesehen und wollte mich darin für diese Nacht verstecken.' -

- 'Verstecken! verstecken!' - gromde Sareltje onder den invloed van de zoete stem, die aldoor fluisterde:

- 'Sareltje, hier is nu 't klein, armzalig kwartiertje... ge weet wel, Sareltje!' -

- 'Verstecken!...' zei Sareltje sarkastiek. 'Kommen Sie van den Yzer gedesertiert om u hier te verstecken... in mijnen tabak?...'

Daar was een korte pooze. En toen:

- 'Den Yzer!... den Yzer!... deed Sareltje opeens, en 't viel hoegenaamd zoo sarkastiek niet meer... Ich habe twee zonen op den Yzer... twee zonen' en hij stak illustratief twee vingers op.

- 'Zwei Sohne?' vroeg de Duitscher en schuddebolde.

Weer viel een pooze; en Sareltje voelde alweer de zoete stem, die fluisterde, maar zwakker nu:

- 'Allo, Sareltje... daar zijn geen veldwachters omtrent.' -

Bij den rappen schijn van den bliksem had Sareltje het gelaat van den deserteur nu klaar gezien, en 't scheen hem heel droef te zijn en heel zacht. -

- 'En was gehen Sie nu doen?' -

- 'Ich weiss nicht... Jetzt gehe ich weiter, nach Brüssel... Dann nach Hause, bei Frau und Kinder.'

't Roerde Sareltje. - Zijn hart joeg naar zijn vrouw en zijn Celieneke thuis; maar met één ommevaart zwenkte 't

weg naar Louis... ginder verre, op 't front, bij St-Quentin.

- 'Sie sind allemaal sloebers' - donderde Sareltje plots los.

De Duitscher zei niets; misschien begreep hij 't woord niet, ofschoon de geweldige toon hem wel bedieden moest, dat het niet als een compliment gelden mocht. -

- 'Waarom bleiben Sie nicht allemaal thuis?' - onweerde Sareltje tegen een donderslag op. -

- 'Och och!' - schuddebolde en jammerde de man, die wel spijt had dat hij ten minste niet was thuis gebleven.

Weer viel een pooze; en een weerlicht liet nog eens lezen hoe eindeloos droef de man was; en Sareltje stond stilzwijgend den armen, donkeren, vermoeiden, doorregenden duts te beschouwen; en den duts beschouwende, hij liet medelijden aan zijn hart komen, liet zijn wrok vermurwen, trachtte te versmoren de zoete stem die, binnen hem, fluisterde en hitste; en daar gebeurde strijd in Sareltje's hart, strijd, zooals er gebeurt in uw hart, Lezer! in mijn hart, in alle menschelijk hart, op den boord van de daad, of die daad zal goed zijn of slecht, ja of neen, helsch of hemelsch, of ze wil storten lijk een gehoornde duivel of opstijgen lijk een gevleugelde Serafijn...en na dien strijd, die duurde... duurde... stil, onder 't grootvervaarlijk geweld van den donder Gods, Sareltje vroeg opeens, heel innig - en de innigheid moest den vreemde vast opvallen:

- 'Sie wollen naar de Heimat gaan?... naar vrouw en kinderen?...'

- 'Ja... jawohl!...'

- 'Haben Sie geenen honger?' -

- 'Heute nichts gegessen!...'

- 'Wel afijn! ge zijt toch ook een moederskind!' - besliste Sareltje, en bij dit woord 'moeder' viel in Sareltje's hart, de zoete stem dood... de zoete stem, die niet anders was geweest dan de stem van de wraakzucht...

- 'Gehen Sie hier in dees kotje sitzen - beval Sareltje,

daar zitten Sie warm en droog... en wacht dan een bitske.'

De Duitscher kroop binnen... Sareltje schudde 't hoofd; zuchtte 'Heere! Heere toch! wat miserie's!' en 't woord zat vol universeele filantropie. - Toen was hij weg door nacht en regen en bliksem...

Twintig minuten later was Sareltje weer. Hij bracht een kruikje melk en een schoone homp brood.

- 'Hier.' -

Meer niet; maar een geweldige donderslag, zoo plots dat hij na zijn eigen bliksem voorop was, kraakte los en zei dat het goed zóó was, en een bliksem slingerde er overheen, als het eigen handteeken van God, wiens hart juichte en jubelde om de schoonheid van Sareltje's daad!

De Duitscher at en dronk; en daarna, Sareltje, subliem tot het uiterste:

- 'Haben Sie een pijp?' -

- 'Jawohl.' -

En uit zijn tabaksblaas haalde Sareltje een ferme greep Appelterre...

- 'Daar!' -

- 'Danke schön!' -

Toen wees hij hem wel niet den kortsten, toch den veiligsten weg naar 't Generaal-Goevernement.

- 'Danke schön.' -

Fiks viel opeens de Duitscher, sloeg de rechterhand aan 't hoofd, groette. -

- 'Guten Tag.' -

- 'Goei reis.' -

En langs het enge padje tusschen de dagwanden trok de man nu den kouter af; de regen had opgehouden en 't onweer was over Vleckem weggebulderd.

Boven in den hemel, waren de Engelen doende in de groote Boeken van den Eeuwigen Burgerstand; en lijk vroe-

ger voor Saulus-Paulus, ze veranderden op Sareltje's naam één letter, dezelfde letter S, in dezelfde letter P, zoodat er van toen af stond niet meer Sareltje, maar Pareltje Pardoens, - een pareltje waarschijnlijk van gedoogzaamheid en kristelijke goedertierenheid... En terwijl dit daarboven gebeurde, kroop Sareltje-Pareltje weer diep in zijn droog kluizenaarshokje; en zittend daar weer te zuigen aan zijn pijpken en te waken met vlijtige ooren en oogen over zijn partijtje tabak en zijn loopken aardappelen, Sareltje morde:

- 'Voor mijn paart mogen ze allemaal stikken... en... en... had ik nu maar eens een kwartierke... en den eersten Duitscher dien ik zie...'

Bullen en Bi-eenen!

- 'Maarten Tjoelen, handelaar in bullen en beenen!' Meer dan veertig jaar lang, sjeesde Maarten nu langs de straten van de groote stad; Maarten, mank tusschen de manke berries van zijn piepend karke: een scheeven bak op twee rijsbezems voor springveren, en twee wielmpjes die loterden.

- 'Bullen en bi-eenen!' -

Dag na dag, te acht uur 's morgens, - en 't mocht me dan koorden regenen, of knoppen vriezen, of schouwen neerwaaien, of spreien sneeuwen, - Maarten voer zijn steegjen uit, de straat in, uit op nering en nijverheid, stug-in tegen alle konkurrentie, optimist door dag en ding, wetend

dat zijn handel floreeren zou, zoolang er beenderen in 't vleesch zullen zitten en menschen broeken verslijten...

- 'Bullen en bi-eenen!' -

Maarten was arm. Dat spreekt. Rijke menschen rijden de straat niet af om bullen en beenen... En hij was mager en droeg krelle kleeren. Zoodat hij een levend symbool was van zijn stiel. Seemel! door de gaten heen van Maarten's frak en broek zou Plato geen hoogmoed gespeurd hebben; zelfs geen nederigheid; alleen miserie, mensch. Miserie! schiere miserie!

- 'Bullen en bi-eenen!' -

's Avonds, klokslag vijf uur 's winters, zeven uur 's zomers, sloot Maarten zijn vitrien; dat is: hij duwde zijn gerijtje het diepe steegje binnen - en ging uit... Maarten ging uit...

Want hij had een geweldig gebrek: Maarten dronk!... Drinken, Mijnheer!... Elken avond, week-in week-uit, doorheen de vier jaargetijden, ring aaneen, hij dronk... Dronk hij veel?... Wel, gelijk Maarten zelf zei, dat hing af van de fondsen... Stonden de fondsen laag, Maarten dronk een glas vol; stonden de fondsen hoog, Maarten dronk een huid vol.

De Pastor vroeg hem eens: 'Maarten toch, hoe kunt ge zoo drinken?'

En de Pastoor kreeg een antwoord, waar hij met al zijn filosofie niet tegen-op-kon; want:

- 'Mijnheer Pastoor' zei Maarten, 'zoo is 't: als ik een borreltje drink, dan ben ik teenemaal een ander mensch; en die andere mensch drinkt dan ook een borreltje; en eens dat we allebei een borreltjen ophebben, dan trakteeren we malkander en de zee is niet diep genoeg, en daar staan geen uren genoeg op de klok... Zoo is 't, Mijnheer Pastoor.' -

En Mijnheer Pastoor ging door, want, als ik zei, met al zijn filosofie wist hij geen antwoord te vinden.

En 's morgens, acht uur, trok Maarten weeral uit, man-

kend tusschen de manke berries van zijn piepend gespan, de straat op - en met een lirieken slag door zijn stem:

- ‘Bullen en bi-eenen!’ -

* * *

Ik heb Maarten Tjoelen goed gekend. En al was hij een dronkaard en al droeg hij krelle kleeren en al reed hij rond om bullen en beenen, 'k heb altijd voor hem een warm plaatsken opengehouden in mijn hart. Soms was ik wel een beetje beschaamd om zijn kennis... als hij b.v. topzwaar, in de open straat mij de hand toestak uit ‘eeuwige en eenige v...vr...vriendschap’ - en me vroeg of ik meeinging.

Dan had ik meelij met den man...

Maar ook, ik geloof, soms voelde ik eerbied!

Want een los woord kwam nooit over zijn tong.

En een leugen ook niet. Hij gaf het altijd krek lijk het op zijn land groeide, effen-af.

En hij was eerlijk. Hij had goud gevonden in zijn bullen en 't weergedragen naar den rijke, wien het toeoorde; soms, simpel-weg, in de brievenbus gestoken; hij had diamanten gevonden in 't slijk van de straat en ze eenvoudig overhandigd aan een politiemann...

- ‘Gardeviel, dat lag daar te rijden in de goot.’ -

En hij gaf aalmoezen aan schameler menschen dan hij zelf was; nooit in geld toch, maar brood...

- ‘Als ik hun geld geef, dan drinken ze 't nog op’ - zei Maarten met 'nen psychologischen flikker in zijn oog, want Maarten kende zijn gilde...

En eens, dat weet ik heel goed, eens had hij veertien dagen lang zijn geld gespaard, geen droppel ‘Meeus’ geproefd, om een arme weduwe haar huishuur te helpen betalen...

- ‘k Voelde me zelf prins worden’ - zei Maarten.

Ik geloof inderdaad dat hij elken dag een nieuwe weldaad over de wereld bracht, en elken avond, ook stieke-

dronken, in zijn bullenbed kroop met dat keizerlijk gevoel over zijn ziel: ‘Non perdidit diem.’ - Al gelijk, 'k heb mijn dag niet verloren!...

Ik weet niet. Wat ik wel weet, 't is, dat Maarten soms vóór me stond en kristal werd; en dat ik in hem den schoonen God zag doorstralen, die den mensch heeft gemaakt naar Zijn evenbeeld en gelijkenis.

* * *

Vastenavond-Maandag, elf uur 's nachts.

Maarten had het schaapken effen geschoren... Vol spiritus, motoorde hij op een zacht schobbeke, naar zijn garage in 't steegje; maar juist toen hij met een prachtig-technieken virage om den hoek vierde, hij struikelde in de duisternis over een hinderpaal en stortte neer, drie manslengten verder-op...

Hij gromde 'ne vervaarlijken slag, kroop op zijn knieën, betastte hoofd en heupen en wilde weten wat en hoe van de poets... Den drommel! Een domino!... Daar lag een vastenavondzot over de stoep uitgestrekt!... De zot sliep en ronkte, en de stoot zelf en 't geweld van Maarten over hem heen had hem niet gewekt.

- ‘Allo! op!’ - brulde Maarten en schudde den slaper.

- ‘Hm!’ -

- ‘Op!’ -

- ‘Hm!’ -

- ‘Zwijn!’ stiet Maarten.

En bij alles wat Maarten ook wist van menschenlijke brutaliteit en in zijn bullen-en-beenen-bedrijf had gezien en getast aan afschuwelijkheid, de walging steeg hem naar de lippen...

Hij zon een oogenblik. Zoo kon hij den kerel niet laten liggen. Hij ging het steegjen in, keerde weer met zijn karke.

En met al de strevende macht van zijn zatte armen, hij

tilde den slaper op zijn wagentje, in de bullen, en voerde 't gespan naar zijn hoekske weer.

- 'Nu ligt hij toch uit den weg' - morde Maarten; en 't drama had hem half ontnuchterd...

* * *

Koninklijk geslapen... Met het leste nikkeltje, dat hem gisteravond overbleef, was Maarten op logement gegaan; dat is: naar de nachtzaal getrokken, had er bij buitenkansje nog een plaatske vrij gevonden, en zoo, zittend op een harde bank, met de armen kruisleunend op een gespannen roede en 't moede hoofd op de armen, had hij geslapen, warm geslapen, rijk geslapen, - koninklijk geslapen.

Hij kwam de straat nu langs, op weg naar zijn steegje. De eerste kennis, die hij in de buurt ontmoette, was Stienie, en Maarten zei:

- 'Goeien morgen, Stienie.' -

Maar Stienie, in steê van te antwoorden, schoot op van verbaasdheid, keek Maarten star in de oogen, en:

- 'Maarten! Maarten!... Zijt gij dat?... Maarten?... Maarten Tjoelen?' -

- 'Ik peinze van ja' - deed Maarten.

- 'Wel! Ge zijt dood!' zei Stienie. 'De gardeviels hebben u daar over een uur tijds, dood naar 't lijkenhuis gevoerd!' -

- 'Mij?' deed Maarten met stem en gebaar of hij 't nieuws ging gelooven.

- 'U zelf! en in uw eigen kärke!... En ik ben zelf nu op weg naar den burgerstand.'

-

- 'Maar enfin!...' zei Maarten, nu zelf zoo verbaasd dat hij al Fransch begon te spreken.

- 'Ze vonden u dezen morgen dood in uw kärke... met een domino aan' - verzekerde Stienie.

- 'Is die man dood?' begreep Maarten.

- 'Wat man?' - want nu begreep Stienie niet meer.

- ‘Wel, die man in mijn karke?’ -

- ‘Dood ja!... Ik kwam dezen morgen door het steegje, en zag iemand liggen in de bullen en 'k zei zoo uit gewoonte: “Maarten!... Maarten!” - riep ik. En daar ik geen antwoord kreeg, ging ik naarbij... En... en... ik vond hem dood, en ik riep zoo: “Maarten Tjoelen is dood!”... En dadelijk heeft de politie den doode weggevoerd... En 't volk kwam bijgelopen en heel de gebuurte zal u weten te vertellen, dat... dat... ge dood zijt.’ -

- ‘Wel, zei Maarten stil-weg, dan is heel de gebuurte abuis... Stienie, kom met mij naar 't politiebureel... Ik weet de zaak... Daarbij 't is acht uur... 'k Heb mijn karke van doen.’ -

Op 't bureel was 't misverstand al dra klaargetrokken, en, terwijl de wet nazoekingen begon nopens naam en thuis van den dooden man, reed Maarten Tjoelen met zijn wagentje de straat op, en, een beetje later dan gewoonte, maar even luid en ieverig en liriek:

- ‘Bullen en bi-eenen!’ -

* * *

Zijn dagwerk over, ging hij uit - het schaaapke scheren. Klokslag elf uur, kwam hij thuis en kroop ter ruste... Maar nauw lag hij neder in de bullen, of, onwillekeurig, doorheen de walmen van zijn roes, rees de herinnering op en het beeld van den dooden man... Wel! hier lag hij nu, hij, Maarten Tjoelen, hier zelf, waar dezen morgen een mensch stierf en dood lag, in 't zelfde karke... Zoo lag hij zelf nu hier, met het één verschil, dat die man dood was en hij levend.

In de straat hoorde hij een stuk lied klinken... Vastenavondzotten!... Wel, die was ook een vastenavondzot... en nu was hij dood! Zoo maar plots gestorven, waar hij slapend lag... Gisteravond zong hij ook misschien, langs dezelfde

straat, hetzelfde liedje, met dezelfde heesche stem... En nu was hij dood!... Waar was hij nu?

Maarten werd ongerust...

Hij begon te peinzen dat hij gelukkig was den vorigen nacht niet in zijn karke doorgebracht te hebben... Want... Zou hij gestorven zijn, zou hij zelf nu dood zijn, had hij in zijn karke slapend gelegen?... Was de dood zoo persoonlijk als ze stond afgebeeld bij 't zielenoktaaf?... Een geraamte met een zeisen en 'ne zandlooper?... Ging de Dood zelf de huizen af? de straten? de steegjes? Was het bij toeval dat ze den man had gevonden in de bullen?... Of wist ze dat Maarten daar zijn logement had?... Was ze effectief voor Maarten gekomen?...

En als ze dezen nacht weer langs het steegje kwam, en het karke zag staan... zou ze?...

Maarten keek eens over de zijsponde heen en hield zijn adem in... Hij zag niets en de nacht was heel stil...

Hij wilde vrij zijn van de nare gedachte, ze afschudden en slapen... Maar zijn verbeelding liet hem niet los, hield hem vast bij het hart.

Was hij, Maarten, Maarten Tjoelen, Maarten dien hij zoo goed kende, de dood zóó nabij geweest?... Toen ze den vastenavondzot doodneep... ze dacht misschien dat ze Maarten vasthad!...

En Maarten volgde na en werkte uit, wat zou gebeurd zijn, indien hij de doode man ware geweest: Stienie die hem vond en riep: Maarten Tjoelen is dood!... en dan de politie die kwam en hem op zijn eigen karke wegvoerde, krek lijk hij zelf, jaren lang, zijn bullen en beenen had gevoerd... Naar 't lijkhuis dan... en de begrafenis... en 't kerkhof... en dan... en dan!...

Dan?...

En Maarten voelde 't wreede ding: Hel of Hemel!

God! Hing het van zoo een beetjen af?... Zoo maar op eens: Kop of let?... Hel of Hemel?...

Hij spande al zijn brein in, en trachtte te hopen, dat hij dezen nacht, hier zoo, in zijn karke, 's nachts, alleen - en dronken! - niet sterven zou...

Toen kon hij het niet langer uitstaan...

Hij kroop uit zijn wagentje op, maakte een kruisken - en ging de straten afzwerfen.

De koude nachtlucht verfrischte zijn hoofd; de wandeling maakte zijn hart weer kalm; en toen in den vroegen dageraad een streep klaarte kwam en een klokje luidde, viel hij weer rustig...

* * *

De leste maal, dat ik Maarten Tjoelen ontmoette, 't was in 't Oude-Mannenhuus. Hij was versleten nu van den ouderdom en 't ruige leven.

Met een zestal oudjes zat hij op een bank in den tuin; en de zon speelde op de bloemen en 't frischrijpend moes. Een witgekapt Zusterke, met blauwen voorschoot, plukte boontjes tusschen de hooge groene staken.

- 'Ik kon de gedachte niet voorblijven' vertelde Maarten, sprekend van dien vastenavondnacht - en hij geneerde zich niet dat de andere menschen buiten ons het hoorden - 'dat het zoo weinig scheelde of... ik was den hoek om!... Daar zoo, in 't zelfde karke!... Ik lag er toch zoo maar voor 't pakken ...En 'k was dien tijd geen beste parochiaan... ha! neen!... En veronderstel eens, Mijnheer, dat ik zelf daar te slapen had gelegen, toen ...toen... Wel, ik dank den hemel alle dagen... alle dagen... Ze peinzen er niet genoeg op, Mijnheer... Neen 't!... Maar - en hij vertelde me dit op zeer vertrouwelijkken toon, alsof ik het niet wist, alsof het heel de wereld niet wist! - geen enkel borreltje meer geproefd sinds dien nacht... geen enkel meer!... Nooit schaapjes meer geschoren!... En altijd schoon mijn plicht gedaan sinds... Dat wel!... En nu ben ik hier gelukkig... Ik heb hier niets te doen dan maar heel den godsjeugdigen

dag dwars door den hemel te kijken, lijk 'ne pastoor... Een dak, een bed, goede zorg... en allen vriendelijk tegen mij... Ik toch ook... En als Pietje nu komt, want ik ga stilaan naar de groote “schaduwee”, bang zal ik niet zijn... Dat niet... Dat is over nu... Maar toen!... in den tijd toen ik nog in mijn karke woonde... neen! 'k had voor geen geld van de wereld dien nacht willen sterven, dààr zoo, alleen, in den donkere... en... en... ,

Plots, hij bood een sigaar.

- ‘Daar, Mijnheer, steek die in uw gezicht.’ -

* * *

Maarten, vaarwel! Rust zacht waar ge ligt in de groote ‘schaduwee...’ Ge waart een aardig man, maar de wereld is me beter plaats om te leven, vermits gij er geleefd hebt!...

Testament van Maarten Tjoelen

In naam des Heeren en zijn Kruis,
hier, in het Oude-Mannenhuis,
dag van vandaag, - en in het juist
en zeker voorgevoelen
van mijnen dood en dat mijn end
al vóór mijn deur staat of omtrent,
schrijf ik mijn eenig Testament,
ik, Maarten Tjoelen.

Ik doe nu lijk een Koning doet,
als Pietje dood hem in 't gemoed
komt kittlen en beleefd hem groet:

-‘Ei, koning, deel uw landen!
 en laat uw kroon uw erven na’...
 Zoo, voelend dat ik sterve dra,
 vol hoop, dat ik verwerven ga
 uit 's Heeren handen,

een schooner kroon, een wijder land,
 dan die een konings voorhoofd spant
 of dat beheerscht wordt door zijn hand, -
 ik ga mijn stede' en staten
 uitdeelen en mijn ganschen boel;
 en 'k zweer, dat Koning Maarten Tjoel
 zoo handelt met alleen voor doel:
 zijn zielebate.

Mijn ziel vooreerst... Mijn ziel, helaas!...
 Zoo dikwijls speelde de ezel baas
 en ging op distelding te graas
 in 't kraantje Krol en Krytman...
 Toen was 't een kwestie van finans;
 maar 'k zie de dingen beter thans...
 en Heer! vergeef het heel en gansch...
 Ik heb er spijt van.

Daarbij, ik heb mijn schuld gebiecht;
 en 't boekske, dik en dun, beticht
 en al wat ik heb uitgericht
 van sedert mijn geboorte.
 Ga, ziel!... Ik waschte u net en schoon;
 en, Sinte-Maarten, uw patroon,
 staat u gereed al met een kroon
 bij 's Hemels Poorte.

Dat's voor mijn ziel. - En nu, mijn lijf!
 Oud ezeltje, nu duf en stijf
 van 't rotsend bul-en-been-bedrijf,

mank tusschen manke berries,
 'k voel dat ge rust van noode hebt...
 Rust, lijf! - Maar als het Oordeel klept,
 dan daadlijk, hoor! weer opgerept!
 Kom rap weer herris!

Ook nu, te boorde van mijn graf,
 'k vergeef aan allen: Rijken Staf,
 die me eens 'nen slechten gulden gaf...
 'k Had juist geen brood om te eten!
 En ook aan Jane Pakt-het-Breed,
 die, lijk het heel de wereld weet,
 mij valsche concurrentie deed...
 Jaan, 't is vergeten.

Adieu! de burgers en 't geboert,
 waarmee 'k affairen heb gevoerd!
 En heb ik ooit u iet misroerd,
 ik vraag vergiffenisse!...
 Alsook die dame van fatsoen,
 die me in de doeken wilde doen,
 en zwoer: 't is zijde' - en 't was katoen.
 'ne Mensch kan missen.

Mijn schatten... Ei! 't En is niet veel.
 'k En hebbe timmer noch kateel;
 Mijn bullekarke en mijn gareel...
 ik peins, dat 's hoop en alles.
 Wel... 't zij voor Jane Pakt-het-Breed,
 die, wel is waar, me dingen deed;
 maar nu, 'k vergeef hem en vergeet,
 nu 't paard op stal is.

In 't onderschuifke van mijn kast
 ligt vier frank vijftig, juist gepast,
 die 'k u, Mijnheer Pastoor, belast

te deelen in drie paarten
 twee franken voor mijn zielemis,
 'n half frankske voor mijn neefje Cis.
 Cis, neem het als gedenkenis
 van Nonkel Maarten.

Het geld dan, dat nog over is,
 zij voor een tweede zielemis:
 te intentie van een zot-jocris
 die vol gelijk een(.....)
 met Carnaval op strate lag,
 en uit zijn oogen niet meer zag
 en zonder biecht, al met 'nen slag
 stierf, in mijn karke.

* **

Zelf nagezien. Eén woord gevraagd.
 En wie 't behaagt of niet behaagt,
 ik wenschte dat het niemand waagt
 hiermee te frutsefroelen...
 En straffe Ons-Heer hem, die 't bekuisch!...
 Voldaan in 't Oude-Mannenhuus.
 Mijn naam eronder en een Kruis:
 † Maarten Tjoelen.

De Sjeiken⁽¹⁾

In de woestijn El Hedsjas.

Duisternis over de zanden alom en starren hoog.

Drie Sjeiken in hun tent, gezeten.

Ze zwegen; en toen sprak Sjeik Obeida en vertelde de liefde van den Bedoeïen voor zijn paard, en hij vertelde:

De glorie van basra

Toghrai - Alla beware Toghrai! - Toghrai had een paard; en het hiet Basra bij naam; en Basra was uit den stam Ogha, uit Hasjim, uit Kotada.

(1) Sjeik: ouderling, overste bij de Bedoeïenen.

Basra was vinniger dan vuur, en, als Toghrai het bereed, sneller dan de simoen.

Want Toghrai - en Toghrai alleen, zijn meester! - wist het geheim om Basra aan te sporen tot zijn snelste.

Maar een roover uit Dahna kwam, bij nachte, toen Toghrai slapende lag, en hij sneed de koord los en sprong op Basra en riep:

- 'Toghrai! Basra is gestolen; en niemand zal Basra inhalen!' -

Toen vluchtte hij op Basra.

En Toghrai en de stam van Toghrai sprongen te paard, en ze vervolgden den roover met Basra.

door de woestijn,

door de woestijn,

door den nacht

en de woestijn...

Ze draafden, ze draafden, ze draafden, de roover voorop, de roover op Basra; en achter den roover, Toghrai; en achter Toghrai, de stam.

Allen te paard, de roover op Basra,

ze draafden,

ze draafden, draafden,

ze draafden, draafden, draafden,

door de woestijn,

door den nacht.

En de roover, de roover op Basra, de roover, die het geheim niet wist dat Toghrai wist, - Toghrai alleen, de meester van Basra - de roover bleef vóór, want Basra was snel als de simoen.

Maar Toghrai zelf, al reed hij niet op Basra, ging Basra inhalen.

Want Toghrai wist veel, en onder Toghrai was alle paard zoo snel als de simoen.

En hij ging nu Basra inhalen.

En zoo dacht nu Toghrai:

- 'Haal ik Basra in, dan is de glorie van Basra verloren; haal ik Basra niet in, dan is Basra zelf verloren.' -

En Toghrai dacht:

- 'Liever Basra verloren dan de glorie van Basra!' -

En hij kende Basra, en hij wist - hij alleen, Toghrai, de meester van Basra! - hij wist het geheim om Basra aan te sporen tot zijn snelste.

En het paard, dat Toghrai bereed, raakte met den muil den staart nu van Basra.

En Toghrai dacht:

- 'O! De glorie van Basra!' -

En zijn hart was droef - en hij riep tot den roover:

- 'Streel het tusschen de ooren!'

Zoo riep Toghrai, -

maar zijn hart was droef!...

En de roover streelde Basra tusschen de ooren; en zie! - Alla zegene Basra! - Basra vloog, -

het vloog

als een pijl,

als een pijl,

als een snorrende pijl!...

door de woestijn,

door den nacht,

als een pijl...

En Toghrai bleef ver achter en verder achter bleef de stam van Toghrai...

- 'Basra is verloren!' zei een tot Toghrai, - 'en waarom heeft Toghrai zijn geheim verraden, 't geheim, dat Toghrai wist, en hij alleen, de meester van Basra?' -

En Toghrai zei:

- 'Basra is verloren; maar niet verloren is de glorie van Basra.' -

En de Sjeiken zwegen; en ze dachten aan de glorie van Basra...

* * *

En toen sprak Sjeik Faradi en vertelde de trouw van den Bedoeïn voor zijn gastman; en hij vertelde:

Het hart van sidi

Ben-Sidi, zoon van Sidi, keerde weer van Mekka.

En hij werd vermoord, op den weg naar Kasim, met een pijl in 't hart, -
een pijl van den stam der Haderi's.

En Sidi was droef om den dood van Ben-Sidi.

Sidi vertrok naar de woestijn, sloeg zijn tent op, een dagreis van den stam der Haderi's, en hij bleef daar, -
alleen.

Maar elken derden dag, Sidi nam zijn boog, sloop, schoot een Haderi dood, - met een pijl in 't hart.

En daar was wee bij de Haderi's om al de dooden, want elken derden dag, ze vonden een Haderi, -
met een pijl in 't hart, -
elken derden dag, -
dood.

En niemand wist dat het Sidi was, die den pijl schoot -
elken derden dag.

Maar Alla - zijn naam zij gezegend! - Alla gaf het den Kadi⁽¹⁾ der Haderi's in, dat om wille van een moord, bloedschuld was op de Haderi's; en de Kadi zwoer:

- 'Alla! - uw naam zij gezegend! - de bloedschuld die op de Haderi's is, zal ik uitwisschen met het bloed van den moordenaar.' -

En de moordenaar vernam wat de Kadi had gezworen; en hij vreesde, en hij vluchtte de woestijn in.

En de Kadi liet hem nazoeken, want hij had het zoo gezworen.

(1) Kadi: rechter.

En Sidi, op een avond, kwam weer thuis - want het was dien dag derde dag geweest, en hij vond een man in zijn tent; een man die een vreemdeling was en dien hij niet kende.

En de vreemdeling zei:

- 'Laat mij rusten in uw tent, want ik ben vermoeid.' -

En Sidi zei:

- 'Rust; wees mijn gastman.' -

En de vreemdeling zei:

- 'Geef mij te eten; ik ben hongerig.' -

En Sidi gaf hem te eten en zei:

- 'Eet; wees mijn gastman.' -

En de vreemdeling zei:

- 'Verberg mij in uw tent; want ik draag bloedschuld en de Kadi wil me dooden.'

-

En Sidi zag toen, dat de vreemdeling een Haderi was; en hij zei:

- 'Wien hebt gij gedood?' -

En de vreemdeling zei:

- 'Ik heb een vreemdeling gedood, die weerkeerde van Mekka; ik heb hem gedood op den weg naar Kasim, met een pijl in 't hart.' -

En Sidi verbleekte; en zijn hart sprong op naar de wraak als een wolf naar een gazelle; maar Sidi bedwong zijn hart; en hij nam zijn boog; en hij wees met zijn boog over de woestijn; en zoo wijzende, Sidi sprak:

- 'Vlucht!... de woestijn is groot... en zoo zwak, zwak is 't hart van den mensch.'

-

En de Sjeiken zwegen; - en ze dachten aan het hart van Sidi...

* * *

En toen sprak Sjeik Isfahan en vertelde den eerbied van den Bedoeïn voor zijn moeder; en hij vertelde:

De dood van Ben-Farid

Ben-Farid was de zoon van Sira, weduwe uit den stam der Tahiri's.

En Sira de moeder was de dadelpalm en Ben-Farid was de dadel van den palm.

Sira was de tamarindeplant en Ben-Farid was de bloei van de tamarinde.

Sira was de balsemboom en Ben-Farid was de geur van den balsem.

Want Ben-Farid was schoon als de palm, -

nederig als de tamarinde, -

deugdzaam als de balsem...

En eens lag Ben-Farid slapende; en in zijn slaap, had hij een droom.

Zoo droomde Ben-Farid:

Hij speelde met zijn lammetje; en zijn moeder, Sira, kwam naast hem en zei:

- 'Ben-Farid, guur zijn de nachten, en uw kleed zoo schamel; ga naar mijn zuster Kola, die in Nefoed woont, aan gene zijde van den heuvel.

'En zeg haar zoo:

Sira, uw zuster, mijn moeder, heeft u een zakje wol geleend; de nachten zijn guur, zoo schamel zijn onze kleederen.

Geef - en Alla zegene u, Kola! - geef een zakje wol weer, opdat moeder spinne en weve...'

En Ben-Farid droomde voort:

Hij liet zijn lammetje; zoende Sira, zijn moeder; en Sira zijn moeder, zoende Ben-Farid; en hij ging naar den heuvel, aan wiens overzijde Nefoed ligt, waar Kola woonde.

En hij klom op den heuvel; en zie! op den heuvel, ach-

ter een sykomorenstruik, daar school een panter; en Ben-Farid zag den panter niet; zóó vol was zijn hart nog met den moederzoen! - En toen Ben-Farid nabij was, de panter sprong op Ben-Farid en verscheurde hem...

Zoo was de droom van Ben-Farid...

En hij schrok op uit zijn droom; en ontwaakte...

Plots ontwaakte Ben-Farid - en zijn moeder Sira stond naast hem en sprak.

Met een glimlach, zoo sprak ze:

- 'Ben-Farid, guur zijn de nachten, en uw kleed zoo schamel; ga naar mijn zuster Kola, die in Nefoed woont, aan gene zijde van den heuvel.

'En zeg haar zoo:

Sira, uw zuster, mijn moeder, heeft u een zakje wol geleend; de nachten zijn guur, zoo schamel zijn onze kleederen.

'Geef - en Alla zegene u, Kola! - geef een zakje wol weer, opdat moeder spinne en weve...'

Zoo waren de woorden van Sira, moeder van Ben-Farid.

En Ben-Farid stond op; zoende Sira, zijn moeder; en Sira, zijn moeder, zoende Ben-Farid. -

en Ben-Farid is gegaan...'

* * *

En de Sjeiken zwegen; - en ze dachten:

aan de glorie van Basra -

aan het hart van Sidi -

aan de dood van Ben-Farid -

aan de moeders...

Het Bruggeske

... 'Veel kinderen op mijn school... geen rijst op 't stokske... geen zaad in 't bakske... geen centen in 't zakske!... En een bruggeske gebouwd (geen ezelbruggeske, zulle!... weet ge 't nog?)... Drie weken lang erbij gezweet; maar nu zullen mijn kristenen ten minste met droge kleederen naar mijn kapel kunnen komen...

Nu op 't einde'... enz.

FLORIMONDUS VAN DEN BEMDE, S.J.

Die brief kwam me toe uit de Missie's. Driemaal heb ik hem gelezen; en lezende heb ik gedroomd; en herinnerd, en gelachen - ferm gelachen.

- ‘Geen ezelbruggeske, zulle!... Weet ge 't nog?’
- Och! beste Flor! Wie, die 't zag, zal het ooit vergeten?
- Mijn rechterhand vergeet' zich eerder zelf!...

't Is bijna twintig jaar geleden en ik was op humaniteiten met Flor - Flor in den wandel; op het trouwboekske van zijn ouders: Florimondus Van den Bemde. Zonder te veel ongelukken en misdrijven waren we saam door de parisillabieken en onparisillabieken gesparteld; hadden te zaam Nepos' helden en al hun doorluchtigheid geleerd, gestudeerd en ook al eens afgeschreven; van Esopus gehoord dat palingpakken een gauwte is, en slim-zijn maar 'ne weet; dan later nog, en altijd te zaam, den ‘Bellum Gallicum’ doorworsteld; met de beroemde Tienduizend zooveel parasangen en zooveel stathmossen afgeloopen - tot we dan eindelijk, naar den eisch van 't gedrukt programma, alweer een nieuwe kennis gingen opdoen: ‘Géométrie’ ofte Landmeterij.

‘Géométrie’ is 't aardigste ding van de wereld. Hier is 't principie ervan: Teeken een punt en zet er een letter bij; dan een ander punt met een ander letter. En nu - let op! - verbind de twee punten met een rechte lijn. Welnu (en hier zit het geheim) zoo 't waar is, dat uw lijn een rechte lijn is, dan is het ook waar, dat die lijn de kortste weg is tusschen de twee punten.

Wel, zult ge zeggen, dat is niet moeilijk om te verstaan.

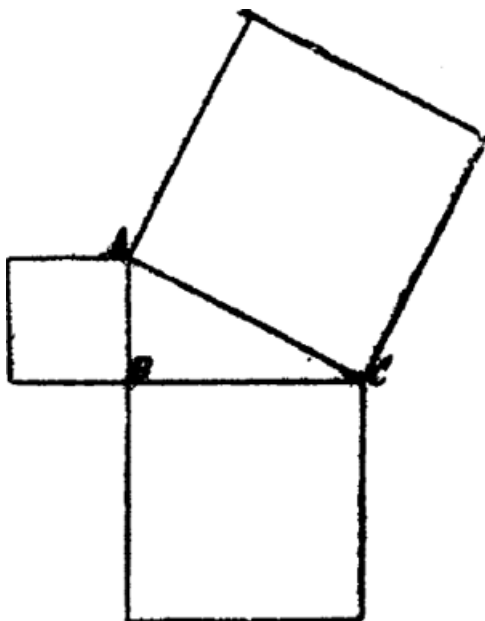
Om te verstaan niet, maar om te bewijzen.

Nu, na eenige klassen konden we 't dan tóch bewijzen; en zoo, eens dit grondprincipie vast, ging de rest stilaan vooruit, en week bij week geraakten we verder-op in de Landmeterij. En nu was 't: Derde boek, Theoreem VIII...

In geleerde boeken staat dit theoreem getiteld: ‘le carré de l'hypoténuse’, een fransch stadhuiswoord, dat zooveel bediedt als: ezelbruggeske. En ziehier hoe 't gaat: ge teekent een driehoek, met één rechthoek en twee andere hoe-

ken; goed zoo; teeken nu een vierkant op elk der drie kanten van den driehoek; juist zoo; en nu (ten minste, de professor zei het zoo), de som van twee vierkanten (de twee kleinste, natuurlijk) is gelijk aan 't derde vierkant alleen...

Gelooven was gemakkelijk; verstaan was een beetje moeilijker; maar bewijzen, - bewijzen, dat het zoo moest en dat het niet anders kon, daar was geen hoop van. Elke jongen in de klas voelde zich een beetje verezelen, zijn ooren bijgroeien; had de vreeselijke zekerheid vast, dat hij geboren was en geschapen, om over dit bruggeske te gaan struikelen - misschien zijn beenen te breken...

Het ezelbruggeske, zooals het zijn moet

De professor (een sture vent met een kapmes van een stem) had het al tweemaal voorgedaan, - niet zijn beenen gebroken, maar al tweemaal het theoreem bewezen - en nu vroeg hij kortweg:

- 'Is 't klaar?' -

En we knikten heel beleefd van ja. Ik geloof: we knikten allemaal ja, en we peinsden allemaal neen.

Hij zou het toch nog eens voordoen, de brave mensch. Het kon gebeuren dat een of ander niet elk puntje van de bewijsvoering vast had. En na de derde maal, vroeg hij weer:

- 'Is 't nu klaar?' -

De beleefde jongens knikten...

En kapmes-achtig klonk het:

- 'Dan morgen... repetitie!' -

En 't was repetitie!...

't Gebed was gebeden, heiliger dan ooit; en we zaten

daar elk en al zoo stil, zoo wijs als gedrukte beeldekens. Ge zoudt ons absolutie hebben gegeven zonder biecht. Iedereen wilde, kost wat kost, het dreigende gevaar afweren. Wie op dit oogenblik dierf lachen of spreken of roeren, die was verloren! Dat wisten we bij ondervinding. Wee de muis, die de kat wekt; wee de donderroe, die den bliksem trekt!... Allen stil en wijs, ieder op zijn manier... Van Aken zat met zijn zwaren kop op zijn hand geleund en fronste zijn lippen. Hij had hoofdpijn. Janssens keek door 't venster, een beetje bleek toch. Van Boomgaerde hield zijn oogen vastgevezen op zijn schrijfboek. Flor had een papierke laten vallen, onder de bank; en 'zat' het op te rapen. Dit papierke moest altijd vallen, als er repetitie was... Maar koppijn, schrijfboek, papierke, 't belette niemand langs het zijkantje van zijn oogen den professor te bespieden, die daar vóór, naast zijn lessenaar stond, wandelende met zijn sture oogen de klas rond... quaerens quem devoret...

Hij was de tijger, wij waren de onnoozele lammekes; hij was de brandbeul, wij het stookhout, de dorre mutsaard. Dorre mutsaard, ja! - waartusschen almeteens het kapmes viel:

- 'Mijnheer Van den Bemde!' -

Flor bliksemde van onder zijn bank op - en 'k wist niet dat een mensch zóó kan verschieten bij zijn eigen naam. En zoo 't waar is, dat het gelaat de spiegel is van de ziel, dan was Flor zijn ziel op dit oogenblik een polikromie van belang: rood, blauw, roos, purper, groen, enz., met de nuanskes erbij...

Flor was dan opgerezen en stond daar verslagen of hij 't kapmes in 't midden van zijn voorhoofd had gekregen, met den botten kant. Maar voor ons was 't gevaar geweken, ten minste voor een tijdje, en we voelden reeds de heimelijke verwachting van leute langs de zenuwen glijen.

Flor stond nu bij het schrijfbord, had een stokje krijt genomen - wachtte, op inspiratie peins ik.

- 'Begin, Mijnheer Van den Bemde.' -

Mijnheer Van den Bemde begon. En hij stapte 't af. Met bevende voorzichtigheid stipte hij een puntjen aan op het bord, peinsde een oogenblik na, en langzaam, nu, dreef hij van uit dit puntje recht naar omhoog... 't Krijt kraste over 't hout, dat het u door ziel en zenuw scheurde.

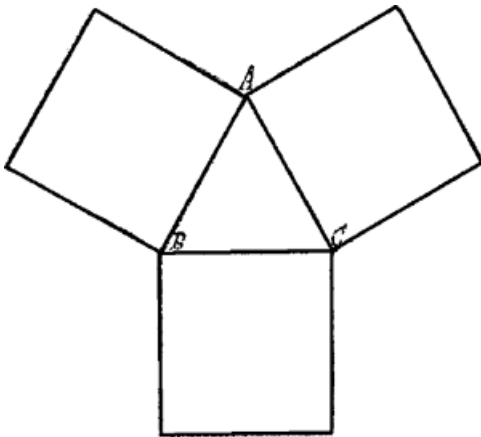
- 'A' zei Flor, 't eerste puntje betitelend - 'en B.' -

Toen hield hij op en keek om. En wij, overgedienstig, teekenden met den voorvinger een driehoek in de lucht en 'souffleerden': 'Driehoek! Driehoek!' -

Maar de sture man kwam er tusschen:

- 'Zoo iemand goesting heeft om naar 't bord te gaan.'

Goesting hadden we weinig; maar, al-gelijk, Flor had begrepen, dat hij met een driehoek beginnen moest; en zachtjes nu en zeker teekende hij een driehoek, dien hij, - misschien om den professor een beetje te vleien, - zoo juist en schoon mogelijk gelijkkantig trachtte te maken. De professor werd een streepken ongeduldig:

Het eerste ezelbruggeske van Flor

- 'Hebt ge de repetitie voorbereid, Mijnheer?' -

Flor keerde zich om, knikte ja - met een heilige overtuiging.

- 'Laat eens zien dan... Vooruit.' -

En vooruit ging Flor. Op elke zijde van zijn driehoek bouwde hij een vierkant, en toen ze gebouwd waren, week

hij een stap achteruit, om 't perspectief in 't oog te krijgen... en bekeek zijn figuur.

- 'Wat hebt ge te bewijzen?' - vroeg de professor.
- 'Dat... dat...', stamelde Flor, en beteuterd keek hij weer eens om en bibberde:
- 'Le carré de l'hypoténuse, Pater.' -

En voorzichtig duwde hij achteraan:

- 'k Geloof, ik heb het verkeerd geteekend, Pater.' -
- 'Vaag het heel gedaan uit...'

Flor vaagde 't heel gedaan uit, met een groot gebaar, in een aureool van krijtstof.

Wij hadden deugd bij 't spel. En dat was inderdaad niet zeer edelmoedig; maar zoo is 'ne mensch gemaakt: iedereen ziet eens gaarne een schaapke scheren, 'ne padvinder verloren loopen, zijn suikerpeter van 'ne velo vallen; en enfin! als wij bij het bord stonden, dan mocht Flor ook lachen...

- 'Teeken een rechten driehoek.' -

Flor teekende een rechten diehoek. -

- 'Zet er letters bij.' -

Flor zette er letters bij. -

- 'En teeken de vierkanten.' -

Flor teekende de vierkanten.

- 'En nu hebt ge drie minuten tijds, "montre en main", om het theoreem te bewijzen.' -

Flor zwol een dikke lip, bekeek zijn stokje krijt eens, toen den professor, dan de figuur op het bord... en toen ham hij zijn uitloop. Van uit puntje A, riskeerde hij een lijntje naar puntje D, - geen groote lijn, geen dikke, geen hoogmoedige lijn, neen, maar een dun, een onnoozel meetje, een draadje.

- 'Ik trek een lijn van D naar A' - murmelde hij.
- 'Van A naar D' - hakte 't kapmes.
- 'Van A naar D' - ruischte Flor als een echo... 'Nu een lijn van D naar C.' -

En weer een ootmoedig meetje, het jongste zusterke van 't eerste. -

- 'En een van C naar F.' -

- 'Maar waarom toch al die lijnen?' - vroeg de professor.

- 'Om... om... te bewijzen, Pater.' -

We begonnen al meer en meer zenuwachtig te worden van plezier.

- 'Enfin' zei de sture man 'ga maar voort.' -

En Flor ging voort, neen, liep voort, liep verloren. - Nooit heb ik geweten wat hij in zijn brein kreeg, maar hij trok nu meetjes, meetjes naar beneden, meetjes naar omhoog, meetjes naar oost, meetjes naar west, - en naar gelang hij meetjes trok, werden stilaan de meetjes meten, lijnen, staven, - staven die daar over 't zwarte bord streefden een duim dik nu, met groote letters ernaast, zwaar en stevig als de letters op een uithangbord.

Maar verloren liep hij! 't Kon niet anders... De teekening begon er uit te zien als een spinneweb, een doolhof, een spelleke naar de negen o'kes... En 't zou me verwonderen, als van uit zijn geometrieken hemel, Euklides niet geknarsetand heeft dat ze zóó zijn bruggeske naar de botten hielpen.

En Flor ging maar voort, teekenend lijnen en meten, en hij bouwde maar aan met zijn bruggeske, en hij legde nieuwe slagpalen bij, en hij haalde draagpijlers aan en joeffers en balken, telkens, als een echte landmeter of bruggebouwer, er een letter bijschrijvend als merk en teeken. -

- 'Ik trek een lijn van Y naar Z.' -

De lijn Y-Z lag er. Flor hield stil, keerde zich om.

- 'Welnu?' - vroeg de Professor, een beetje verbaasd lijk wij.

- 'Ik kan 't niet, Pater' - zei Flor dood-eenvoudig...

... Eén oogenblik, één héél kort oogenblikje, is er niets gebeurd... niets! 't Zat allemaal even paf! Maar toen brak het los... En de zotste cirk is zoo zot niet als die zotte klas

toen allerzotst werd... Sedert ik zoo heb gelachen, spreek me niet meer van lachen! Bij dien krullenden, krollenden, krampenden, krimpenden lach, die de onze toen was, is de schaterlach van de Homerische Goden een glimlachje van een bedeesd juffertje...

De professor zelf, dat stuur en bitsig kapmes van een karakter, lachte lijk 'ne pure zot!

En Flor stond er stillekes op te kijken, zonder iets op zijn gezicht, zelfs de polikromie niet meer, - stillekes zoo maar, en zoo serieus en zoo effen-bots als 'ne kikvorsch op een steentje kijkt.

- 'Flor' zei de Professor, - wij hoorden dit zoo half en we gisten dit zoo half, - 'g...ga maar n...naar uw pl... plaatsss... M...maar 'ne br...bruggebouwer zult ge nooit worden!' -

* * *

- Wat! ge zult nooit een bruggebouwer worden?... Ge zult wel! En 't bewijs hebt ge nu geleverd: 'Ik heb een bruggeske gebouwd...'

En, Eerwaarde Pater, met den iever dien ik u weet, en de handen, die ge aan 't lijf hebt, ik ben ervan overtuigd: 't moet een schoon, een treffelijk bruggeske zijn, sterk op zijn slagpalen, met een effen vloer en een stevige leuning weerszijde... Nooit een bruggebouwer!?... Een betere bruggebouwer dan die Euklides!...

Gij ten minste zijt een weldoener van 't menschedom. Want baanbrekers, torenbouwers en bruggeleggers zijn de nuttigste menschen op de wereld.

De Paus zelf heeft geen schooner, voller, grooter naam dan 'Pontifex', dat is 'Bruggemaker' - bruggemaker tusschen hemel en aarde.

Wel, nu ik het ding bepeins, Pater, ge zijt zelf, in 't klein, 'ne Paus. Leidt ge met uw bruggeske niet uw arme

Indianen uit de droeve en donkere aarde van hun heidendom naar den blijden hemel van uw kapelleke?...

En gij hebt er drie weken bij gezweet?... De Heer zal het u opschrijven te bate.

En ik herinner me nu een woord uit een oud schrijver: - 'Zweet en zwoeg voor uw broeders. God zal uw zweetdruppelen tellen - en ze laten blinken als robijnen in uw kroon. Het zij zoo.' -

En we zeggen hem na den vromen wensch: 'Het zij zoo!'

Schamel Binkske

Toen Schamel Binkske stierf... daar zou niemand op de wereld u kunnen verteld hebben van wát hij stierf. Brak zijn hart? Deed hij geheimelijk een kou op, 's nachts, in den winter? Werd hij gepletterd onder een auto?...

Wie weet?...

Wel, misschien was hij eenvoudig gestorven van honger en miserie.

Toen Schamel Binkske stierf... 'k peins, niemand op de wereld wist, dát hij stierf. En ware hij bij voorbeeld een paardje geweest, en paardje zijnde, doodgevallen in de berries, - daar zou iets geroerd hebben bij zijn dood; iemand zou gefluisterd hebben: Arm beestje! - Maar Schamel

Binkske was eenvoudig Schamel Binkske - en zoo, toen hij stierf, daar was niets op de wereld, ding noch mensch, dat er om roerde of stoorde...

Zooals bij zijn geboorte geen blijde feest werd gehouden en zooals bij zijn Eerste Communie geen wijn op tafel kwam, - zoo stil en ongefeest Binkske in de wereld kwam en over de wereld ging... zoo ging Binkske de wereld uit: ongekend, onbesproken, onbeweend.

Twaalf jaar oud - en wees; - en niemand had hem sedertdien ooit gezegd: 'Kom binnen, Binkske'. - En hij had veel geweend, en daar was niemand die hem zeggen wilde: 'Troost u, Binkske'. - En hij had maanden lang gezworven door stad en veld en niemand fluisterde: 'Arm Binkske!...'

Ik geloof vast, dat hij stierf van miserie en droefheid...

God! hadden de menschen niet zooveel gewoel gemaakt en feestlawaai in de straten, misschien hadden ze Binkske hooren klappertanden soms van de kou; hadden de menschen meer tijd gehad, ze zouden tranen gezien hebben in Binkske's oogen; hadden de menschen meer liefde gehad, wie zou Binkske niet hebben gekleed, gevoed, gelegerd?

Maar nu, - daar is te veel gewoel geweest in de straten; en de menschen hebben geen tijd gevonden; en de menschen hebben niet aan de liefde gedacht - en zoo... arm, arm Binkske!...

Nu ligt Binkske stil en warm. - Hij rust op 't kerkhof. Waar juist, 'k en wete. -

Want de grafdelver zamelde een hoopje zavel en plantte een kniehoog kruisje daar, waar hij Binkske wegdolf; maar den nacht daarop, rukte de stormwind het kruisje weg en smakte 't aan stukken tegen een arduinen monument, en

hij dreef en wreef zoo lang en geweldig dat het hoopke zavel lag effen geschoren, en niemand zou u kunnen zeggen wie daar ligt begraven - en óf er wel iemand ligt begraven...

Stil de wereld in, stil de wereld over, stil de wereld uit...

Arm Binkske!...

Maar 't ging er, 't ging er schooner in de andere wereld!

Nauw was Binkske dood, of zijn Engel-Bewaarder voer omhoog, het Paradijs binnen, en hij klapwiekte rond en juichte: 'Binksken is dood! Schamel Binksken is dood!' -

En twee tranen blonken in zijn oogen - loutere blijdschap, omdat Binkske dood was!

En toen ze de mare hoorden, al de Engelen, zwevend op hun groote vleugelen, fladderden lijk witte duiven, zongen en jubelden mee: 'Schamel Binksken is dood!' - en de weergalm kaatste tegen de gouden zuilen af en klonk doorheen de zalen.

Toen Binkske zelf bij de poort kwam en, heel, heel zoetekes aanklopte, stond Sinte-Pieter gereed en vroeg: 'Wie klopt daar?' - En Binkske stierf bijna een tweede maal, van schrik nu, - maar hij wilde beleefd zijn, en zoo, hij antwoordde:

- 'Binkske, Mijnheer.' -

- 'Binkske?' vroeg Sinte-Pieter. 'Is dat uw doopnaam?... Wie is uw patroon?' -

- 'Ons... Ons-Lief-Vrouwke', snikte Binkske.

Maar Sinte-Pieter had nu de poort al op een kier gedraaid en met een glimlach over zijn oud, goed gelaat:

- 'Kom binnen, Binkske, kom binnen.' -

- En Binkske wilde zoo doen, maar hij schoof uit op den glanzigen dorpel en viel; en toen hij bedeesd en beschaamd weer recht kwam, daar stond een Engel vóór hem met een diamanten kroon in zijn handen, en een ander met twee sneeuw witte vleugelen, en een derde met een kraaknieuw satijnen gewaad... Altemaal voor Binkske!...

En een muziek kwam op, aanruischend van verre, vol violen en fluiten en zingende vogels.

Maar Binkske zweeg en werd banger en banger. Hij was zeker dat hij droomde. Hij was zoo gewoon aan die schoone droomen!

Hij dacht: Het kan niet voor mij zijn... Hij sloeg zijn oogen omneer, op voorhand al bevreesd voor 't oogenblik dat hij ontwaken ging. En hij deed zijn best om niet te luisteren, niet te kijken.

Een Engel nam hem bij de hand en zei:

- 'Kom, Binkske, kom.' -

En Binkske dierf maar amper zijn voeten zetten op den albasten vloer. 'Ik droom weer' murmelde hij 'ik droom weer. - Ik droom dat ik de zoon van den koning ben... En morgen vroeg zal 't weer uitvallen dat ik Schamel Binkske ben.' -

Nu moest hij stilstaan. Maar hij hield zijn oogen omneer, op het tipke van zijn voeten, en met zijn twee handen rolde en frutselde hij aan den zoom van zijn arm frakske, en hij voelde de tranen kittelen over zijn kaken - van spijt omdat hij droomde en maar niet ontwaken kon. -

En had hij zelfs opgekeken, om wille van zijn dikke tranen zou hij niet gezien hebben, dat de Groote Rechter daar vóór hem zat op een zonnigen troon, met rechts erneven, zijn Engel-Bewaarder en links Sinte-Pieter. -

En de Engel-Bewaarder begon nu te spreken en zijn stem klonk lijk zilver en hij vertelde zoo hooge en zoo diepe dingen en zijn woorden waren zoo lang en zoo geleerd, dat Binkske bijna niets ervan begreep.

Maar hij hoorde wel dat er spraak was van een weesje... dat geen huis had en geen ouders en dikwijls geen brood... en dat nooit de zuiverheid van zijn ziel had bevlekt... en dat elken avond insliep - 'onder de wake van de starren en mijn vleugels', zei de Engel - met in zijn handen het koperen kruiske van zijn moeder-zaliger... en dat elken mor-

gen wakker werd met een wees-gegroet op zijn lippen... en dat dit weesjen een echt broederke was van kindjen Abel en kindje Samuel en kindeke Jesus in de kribbe te Bethlehem... en dat Schamel Binkske, engeltje zijnde geweest op aarde met een arm klakske en een krellen frakske, nu voor eeuwig moest Engeltje blijven in den Hemel, met een diamanten kroon en satijnen vleugelen...' -

Groote God!! Dat gaf een slag in Binkske zijn hart! Want hij wist nu, dat er spraak was van hem zelf; - en dat hij niet droomde, dat wist hij nu ook zeer goed, want zoo schoon kon hij niet droomen. -

Maar hij hield zijn blijdschap in, en wilde ze niet uiterlijk vertoonen, want hij had eens gezien, op den tribunaal, dat er een tweede man moest spreken, die dan juist het tegenovergestelde zeggen moest van den eerste...

En waarlijk, Binkske beefde een beetje, toen Sinte-Pieter opstond en stillekes begon:

- 'Ik heb ondervonden' zei Sinte-Pieter 'dat elk jaar, onder 't zielenoctaaf, en onder de Juni-maand en Maart en Mei, zooveel zielen in den hemel komen... dat ik... dat ik waarlijk peinsde... dat Sint-Jozef of Ons-Heere Jesus of Onze-Lieve-Vrouw... àl de zielen binnenliet... En ik had voorgenomen al de dingen zorgvuldig na te zien... al de papieren... Maar... (en de goede man haperde in zijn woorden en 't was klaar te zien, dat hij geroerd was)... maar de Engel-Bewaarder heeft ons zooveel schoons... zooveel heiligs... zooveel... schoons verteld van Schamel Binkske, dat ik er niets heb bij te voegen dan... dan... Binkske!... (en hij snikte nu en de tranen droppelden langs zijn baard) Binkske!...' -

En hij vatte Binksken in zijn armen vast en hief hem op en schudde hem. 'Binkske, ge moogt hier blijven bij ons!'

- 'Hier blijven?... ' jubelde Binkske los... 'Merci!... Merci, Sinte-Pieter! Merci, schoone Engel!... Merci Mijnh...' -

En de Engel-Bewaarder glimlachte en Sinte-Pieter ook, en ze namen in 't geheel niet kwalijk, dat Schamel Binkske, die toch niets anders kende dan een beetje straat-Vlaamsch, hen in 't Fransch bedankte.

- 'Mijn kind' sprak de Grootte Rechter nu 'mijn kind, mijn zoon! Gij hebt geleden op aarde; heeft Mijn Zoon ook niet geleden op aarde? En gij hebt onschuldig geleden; heeft Mijn Zoon ook niet onschuldig geleden? En gij hadt geen huis om te rusten; had Mijn Zoon wel een steen om zijn hoofd neer te leggen?... Voor onschuldige kinderkes is mijn hemelrijk, en zalig zijn degenen, die zuiver zijn van hart, want ze zullen Mij zien en Mijn glorie! ...En zoo, Mijn kleine, trouwe dienaar, wees welkom!... Euge, servule bone!... wees welkom in Mijn Rijk en Mijn Blijdschap!' -

En Binkske bedankte nog eens, zoo beleefd hij kon, - en was heen nu, stoeiend met de Engelen in de starrevelden van het Paradijs. -

Gerardus Rosalia Franciscus

Een proper huizeke, in 't steegje. Als ge de deur maar openstiet, stondt ge met één stap in de huiskamer en al de gemoedelijkheid.

Moeder Roos zat bij 't venster, 't gordijn opgetipt, vóór 't kantkussen en klopte de boutjes.

Vader Geert zat bij de tafel, onderlip korzelig neer, bril op uittipke van zijn neus. Op tafel uit, lag een klok met daarrond wieltsjes, vijsjes, veertsjes. Geert repareerde zijn 'ouwe koe'.

Buiten 't geklop van de boutjes en 't gerepareersel van Geert was er stilte.

De meubileering, lijk huizeken en oudjes, was schamel

deftig, netjes. Zwartglimmige kachel; eiken staanklok, maar de klok zelf ervan lag op tafel; kastkommoodje; hoo-ger-op tegen den muur, in zijn ijzeren kooitje, een oude kanarievogel.

Op 't kastkommoodje, een bruin meubeltje gladgepolitoird door zoo lange jaren en zoo zorgzame handen, - daar stond de heiligheid uitgesteld: in 't midden achteraan, een kruis uit gesneden hout met een porceleinen Kristus; weerszij, onder glazen vazen, een H. Hart en een O.L. Vrouw; en bij den voet van 't Kruis, kopergekaderd, 't portretje van een jong priester of seminarist, die, bij nauwer toekijken, geen Europeeër bleek.

En dit waren de heilige thezoren in 't huizeke.

En elken avond, na 't karig maal, keerden Moeder Roos en Vader Geert hun stoel naar het kommoodje, knielden: en moeder vóórbiddend, vader na, ze baden een rozenhoedje. En ha 't rozenhoedje, een reeks zeven vader-onzen en zeven weesgegroetjes; - en vóór 't portretje, als heilig slot, het gebed, door Vader Geert liturgiek opgesteld en orthodox nagezien door een geleerden pater:

- ‘Aanbidelijke heilige Drievuldigheid, hoogverheven, zegen Gerardus Rosalia Franciscus, den jongen Indiaan, dien wij als onzen zoon hebben aangenomen; en die met onze aalmoezen en met uw groote genade uit de j-afgoderij van Indiën is geraakt en in uw heilige Kerk binnengekomen. Zegen hem, o heilige Drievuldigheid, opdat hij later een voorbeeldige priester moge worden en hij ook al zijn medebroeders alsmede de j-Indianen uit de droevige j-afgoderij naar het licht van de Rooms-katholieke Kerk mag leiden. Wij smeeken U, verhoor ons, Gij, o God de Vader, door uw almacht, die alles heeft geschapen, Gij, o God de Zoon, die ons met Uw lijden en bloed hebt verlost; Gij, o God heilige Geest, vat van alle genade, in alle j-eeuwen der eeuwen. Amen.’ -

**

't Was reeds bij de twintig jaar geleden, dat, op een Zondagavond, terwijl Vader Geert, in den hoek achter de stoof, zijn pijpke rookte, Moeder Roos in de lezing van 't Missienieuws verslonden zat. En op eens, ze zei, - want het zijn toch altijd maar de moeders die zulke schoone gedachten hebben:

- 'Vader' zei Moeder Roos 'willen wij eens een kindje laten doopen in de Missies, op onzen naam?' -

Wel, nadat Moeder Roos het hem klaar had uiteengedaan en voorgelezen uit het Missienieuws, dat ge mits aalmoezen zoo een heidensch kindje mocht aannemen, Geert besloot:

- 'Doe gij maar zooals ge 't goed vindt, Moeder.' -

- 'We zouden dezen winter wat vroeger kunnen gaan slapen' - rekende Moeder Roos spaarzaam uit.

- 'Ja' zei Geert, die er altijd een zot woord moest tusschenslaan, 'en een paar balbottienekes minder koopen.' -

- 'En dan' zei Moeder Roos 'dan... 't zou zijn of wij ook weer een kindeke hadden...'

Ditmaal wist Vader Geert geen zot woord erop te vinden. Maar beiden zwegen; en in dit zwijgen, ze roerden beiden, elk voor zich, dezelfde gedachten en herinneringen... van den tijd namelijk, nu al zoo lang voorbij en nog zoo levendig, toen er bij hen ook een kindje was. - Franciscus, naar zijn peter, - een kindje klein en lief - en, pas twee jaar oud, gestorven! En sedert was de Heer altijd met zijn zegen elders gegaan... En nu waren ze, Moeder Roos lijk Elisabeth, en Vader Geert lijk Zacharias, naar 't woord van 't Evangelie, 'verre op hun dagen gekomen.' -

't Leste wat er dien avond werd over gesproken, Vader Geert zei het, terwijl hij zijn pijp op den koolbak uitklopte:

- 'Dan moet ge er geen lang gras over laten groeien, Moeder...'

Toen korten tijd nadien de Pater weer eens een goeien dag kwam zeggen en Geert hem, op een vraagje hoe 't er mee ging, met alle soort metaforen en beeldspraak te vertellen wist dat hij wel oud werd en den dam afging en aan zijn lesten tuier stond en dat zijn hoefijzers loterden en dat O.L. Heer, misschien vroeger dan iemand dacht, zijn 'tommert' zou binnendoen, - smeed hij het opeens allemaal over een anderen boeg en zei:

- 'Troost liever Moeder Roos, Pater, die is meer sleet dan ik... en haar balschoentjes...'

Maar moeder Roos had veel ernstiger dingen te zeggen en lei den Pater het plan uiteen van 't Indisch kindje en of de Pater daar eens voor wilde zorgen.

De Pater knikte zoo iets van 'gemeenschap der heiligen' en vroeg:

- 'En hoe moet het kindje heeten bij zijn doop?' -

- 'Geert' - viel Geert in, beslist en plots.

- 'En Roos?' - lachte de Pater.

- 'Wel ja!'... zei Geert zelf, grootmoedig... 'De vrouwen moeten toch ook haar zin hebben...' En plechtiger, op de letter: 'Gerardus Rosalia...'

- 'Mag er Franciscus niet bij?' - vroeg Moeder Roos, heel innig.

En weer hield vader Geert zijn zot woord achter slot en hij was in de ziel zoo blij als Moeder Roos, toen de Pater zei dat er hoegenaamd niets tegen was het pleegkind met een derden naam te doopen.

* * *

Tijd nadien kwam de Pater met een antwoordbrief van een missionaris uit Indië, dat er namelijk in 't weeshuis een kindje was opgenomen geweest, en uit dankbaarheid

voor de milde weldoeners Vader Geert en Moeder Roos, gedoopt en gekerstend met naam: Gerardus Rosalia Franciscus...

En van dien dag af, daar werd een verband geboren tusschen de pleegouders en 't pleegkind; een geheimzinnig en heilig saamleven van de twee oudjes alhier, in hun steegje, met dat weesje ginder in 't verre Indië; en elken avond ging hier in 't steegje een gebed omhoog voor 't kindje ginder; en 't kindje vast, over zooveel zeeën, vouwde ook wel elken avond de handjes saam; zoodat alzoo van uit de uiteinden der wereld regelmatig twee stralen opgingen vlak op 't hart en 't middelpunt van de Liefde Gods daarboven in den hemel... En als dat nu niet is: gemeenschap der heiligen, dan geef ik mijn geloof weg...

En waarheid is het ook, dat, niet zoo eeuwig-rondzwerfend in de wilde bosschen noch zoo zichtbaar noch vooral zoo ver van huis, - Moeder Roos en Vader Geert, trots hun oude jaren en zwakke borst en slete beenen, nu dan ook een soort missionarissen waren geworden, - Vader Geert, ja, terwijl hij hier bij tafel, onderlip korzelig neer, die 'ouwe koe' van een klok repareerde; Moeder Roos, terwijl ze bij 't venster zat, 't gordijntje opgetipt, en de boutjes klepperklopte op het kantkussen...

* * *

En van lieverlede, stilaan door de jaren heen, werd de band tusschen 't steegje alhier en 't groote land van over de zee, vaster en dieper en inniger. - En 't begon Moeder Roos en Vader Geert zóó te voelen in de ziel, of ze nu weer inderdaad een zoontje hadden op aarde, - een zoontje, jonger broertje van dit ander kleine Fransje, dat nu reeds zooveel jaren in den hemel was. En de oudjes spaarden regelmatig wat zoets uit den mond, en elken Zondag dronk Geert nu maar één pintje in de plaats van twee, 's winters trokken ze

wat vroeger te bed en wonnen met allerhande finantieele berekeningen een greepje stook, een vonkje licht uit; en regelmatig dan ook elk jaar, op den feestdag van St Gerardus en van St Rosalia en van St Franciscus-Xaverius lag er een aalmoes gaar en gereed voor 't onderhoud van hun zoontje... En elken avond baden ze vóór 't Kruisbeeld dat de Heer den kleine bewaren en geleiden zou. -

Ook - en dit was telkens een hooge blijdschap in huis en hart! - ook kwam van tijd tot tijd, door bemiddeling van den Pater, een woordje nieuws van den missionaris, over 't pleegzoontje. En telkens kreeg Moeder Roos er tranen bij in de oogen en telkens wilde Vader Geert er een zot woord tusschen smijten, maar 't woord schoof dan uit, - en zoo iets gebeurde telkens, zeg ik, als de missionaris weten liet hoe puikbest de kleine man het maakte en dat hij op school een voorbeeld was van vlijt en braafheid en godsvrucht...

En eens kwam het nieuws aan - 't hemelsche nieuws! - dat Gerardus Rosalia Franciscus op 't Seminarie was aangenomen en werd opgeleid tot priester. - En toen heeft Vader Geert, simpelweg en publiek, juist lijk Moeder Roos, zijn geluk en blijdschap uitgeweend... En met zijn oude kneukerige vingers schreef de man heel zijn hart neer in 't gebed - 'Aanbiddelijke heilige Drievuldigheid hoogverheven...'

Eens bracht de briefdrager een dikken brief aan:

Mijnheer Gerardus X...
X... straatje
X...
Belgium.

met een heel vreemden 'tember' op den omslag.

- 'Dat's van hem' - zei Moeder Roos.
- 'Hij kent toch geen Vlaamsch' zei Geert. -

Moeder Roos stond er bij, brandend van ongeduld, terwijl Vader Geert met het keukenmes den omslag openvilde... Daar vielen brieven uit en een portretje van een Priester of een Seminarist...

- 'Ziet ge wel?' - snikte Moeder Roos.

Vader Geert wilde lezen; 't ging niet; zijn oogen zagen geen woorden op 't papier; en beide oudjes stonden daar op den haard, met hun geroerde ziel in hun oogen; en geen sprak een woord. Maar zoo iets wonderlijks was daar plots het huis binnengevallen, dat de kanarievogel - wat hij sedert jaren niet meer had gedaan - begon te tjilpen; en de klok - 'die ouwe koe' - het onvoorziens weer in de horens kreeg en met geweld van wietjes, veertjes en ressoortjes, op één rateling kriskrassend afliep. Maar de oudjes hoorden noch klok noch kanarie ditmaal - en 't duurde nog een heel tijdje vooraleer Vader Geert de brieven lezen kon.

De eene brief was geschreven in een vreemde taal - 'zijn moedertaal' meende Geert. Maar de tweede brief was in 't Vlaamsch en van den missionaris zelf.

Deze schreef dus dat hij bij den brief van Gerardus Rosalia Franciscus een vertaling voegde; en zoo vernam Moeder Roos en Vader Geert nu, dat hun zoon 'den toog had aangekregen'; en 'dat hij zijn nieuwe ouders bedankte, om de groote weldaad, waarvan, beter dan zij zelf, hij wist hoe groot ze was... en hoe gelukkig hij zich gevoelde en dat hij hun van nu af aan reeds beloofde, dat hij zijn eerste Mis zou lezen voor hun beider geluk en zegen...'

Dien avond... 't rozenhoedje sukkelde dien avond, stootend op elk tientje, haperend op elk wees-gegroetje...

's Anderendaags, toen 't niet meer was dan troost en blijdschap, diep gezonken in 't innigste van 't hart, zonder iets dat naar de oogen uit wil, ging Moeder Roos naar een fotograaf en kocht er een koperen kadertje voor 't portretje...

* * *

En nu hadden ze niets meer te doen, lijk Vader Geert aan den Pater zegde, dan stil en geduldig te wachten op den dag der eerste Heilige Mis...

Helaas!...

Want ja, in deze vertelling, die niets wilde zijn dan zielegeluk en harteblijheid, daar is een helaas!

En ik weet wel, dat literarisch geoordeeld, het ding beter zou in den haak zitten, indien ik u vertelde, Lezer, dat, den dag zelf waarop de Neomyst Gerardus Rosalia Franciscus, in 't verre Indië, voor de eerste maal het altaar des Heeren beklom, hier ter stede, twee oudjes, Paaschgekleed, te Communie gingen en 's middags, met den Pater in 't midden, thuis feestje hielden... enz. enz... 'k Zeg, 't zou wellicht, literarisch, juister in den haak zitten - maar 't zou niet waar zijn; 't zou 'feuilleton' zijn in stee van gekronijkte waarheid; en daarom... helaas!... dien schoonen dag mocht Moeder Roos en Vader Geert niet beleven!... Beiden stierven vooraleer de H. Wijding gebeurde.

Vader Geert was bezig met de 'ouwe koe' van een klok; en opeens zei hij:

- 'k Weet er geen raad meer mee' - en toen legde hij de hand op 't voorhoofd en was zoo 'aardig'. Hij wist niet wat hem scheelde.

De dokter wist het zooveel te beter; enkele dagen later stierf Geert een heilige dood; en toen Moeder Roos uit de lijkmis thuiskwam, zei een nicht van haar:

- 'Kijk... de kanarievogel. Hij ligt dood.' -

En geen week nadien, bleef ook Moeder Roos te bed - en ze stierf. -

En zoodus, althans op aarde, hebben Moeder Roos en Vader Geert de eerste Heilige Mis van hun zoon niet beleefd.

Wel, misschien, is 't beter zoo... Nu hebben ze 't van uit den hemel bijgewoond... van uit een eereplaats, beter nog dan op de eerste rij stoelen, in 't koor van de kerk.

-

... En elken dag, in Indië, klimt een Priester het altaar op, een Priester uit heidenen in de afgoderij geboren, en door de liefdadigheid van twee oude, schamele menschen gevoerd tot het allerhoogste op aarde... en elken dag, onder de H. Mis bidt hij:
'Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum Gerardi et Rosaliae...'
- 'Gedenk nog, o Heer, uw dienaar en dienaress Vader Geert en Moeder Roos... die ons zijn vooropgegaan met het teeken des Geloofs en nu slapen in den slaap van uwen vrede...'

De zingende kerk

- ‘Lapides clamabunt.’ -
- ‘De steenen zullen het uitschreeuwen.’
- (*Evang. Lukas, XIX, 40*)

Toen Sint Sturmius Abt werd gekozen van het klooster te Fulda, zoo verhalen de kronijken, zond hem Keizer Karel de Groote veertien staven gouds. Sturmius verkocht een deel van den schat, liet de rest verwerken, tot fijn-dunne bladen smeden en daarmee de kerk versieren. Tevens bestelde hij marmeren standbeelden van de Apostels, plaatste martelaren in de kleurvensters, plaveide den kerkvloer met nieuwe zerken over de graftomben en, langsheen de twee zijden van het koor, stichtte hij een eiken gestoelte, volgekapt en gekerfd met bloemen en bladeren, takken en vogelnesten.

En nu was het edele werk over.

Het was een heerlijkheid.

De monniken doorwandelden den tempel, bewondering in de oogen, blijdschap in de ziel. Ze toonden malkander de schitterende goudplaten over de wanden, en de marmeren Apostels; Petrus met de sleutels, Paulus met het zwaard; en het gebeeldhouwde gestoelte met de fijne vogeltjes in 't getakte, 't bloeiende getakte; en een ander weer keek op naar de duizende kleuren in de vensters, waar de zon doorheenspoelde en een kroon sloeg van levend goud om de staande martelaren. - Stil stond Vader Abt te midden van zijn broeders en sprak geen woord. Hij wandelde met zijn oogen de kerk rond, en zijn hart dankte den Keizer en dankte den Heer; den Keizer om het goud, den Heer om de genade, waardoor het mogelijk was geworden dit hooge werk te volvoeren. - En onwillekeurig murmelde hij de woorden van den ouden Simeon na: - 'Nu laat Gij, Heer, uwen dienaar gaan in vrede, naar uw woord; want het werk is volbracht, dat zal zijn een licht tot verlichting van de menschen, tot heerlijkheid van uwen Naam.' -

En zoo waren allen blijde om de glorie Gods. -

Allen - buiten Broeder Bavo. -

Broeder Bavo ook had de schoonheid van den nieuwen tempel gezien en bewonderd, - maar hij peinsde in zijn hart: 'Inderwaarheid, het is schoon... Maar wat is het nut ervan, en het profijt?... Beter ware't goud, dat hier zoo verkwist ligt, uitgedeeld onder de arme broeders Kristi!... Zooveel hongerigen zouden brood hebben, zooveel zwervelingen een dak, zooveel melaatschen een warm, gezond bed!' -

Broeder Bavo sprak zoo niet, omdat hij ongodvruchtig was of slechte monnik, die de glorie Gods wilde nadeel doen. Neen; maar voor hem bestond de dienst des Heeren in vasten, strenge boete en sture rimpels over 't voorhoofd. Wat daarbuiten lag, dat gaf, volgens Broeder Bavo, meer

ijdel glorie aan de mensen dan echte glorie aan den Heer. - Lo! Wat moest hij nog de liefelijke schoonte leeren van de heiligheid!

Dikwijls sloop hij 's avonds naar de kerk en dan, in 't midden van 't koor, lag hij uitgestrekt over den steenen vloer, biddend en boetend, uren lang, gepijnd met honger en stram van de koude.

En zoo gebeurde 't nu weer, op dezen vriezenden winteravond, dat Broeder Bavo in de boete lag, uitgestrekt als een groot kruis, in de diepe stilte van de kerk. -

En hij liet zijn hart gaan en hij zei: 'Heer! maak mijn ziel heilig! Versier mijn ziel met uw genade! Genade, die niet wordt gezien met menschenoogen noch geteld met menschenhanden, maar die innig is en goddelijk, - en boven alle stof verheven... Wat zal het mij baten te bidden in een gouden kerk met marmeren standbeelden en gekleurde vensters, is 't dat mijn ziel niet gevuld is met uw genade?'

Daar kwam opeens een geruisch op van een verre muziek, die naderde en aanzwol en bijgroeide. - Verwonderd rees Bavo op de knieën en luisterde; en hij hoorde nu, dat de gansche kerk in muziek stond, en zag het geschitter van een licht, dat hij niet wist van waar gekomen.

Eén ding wist hij: dat er geen mensch omtrent was die zong of de kerk verlichtte.

-

En de muziek sloeg breeder uit als een harmonie met duizende speeltuigen, alle op juiste maat en toon; en ze golfde zwaar doorheen de kerk; en heel de bouw scheen herworden tot een machtig orgel, waarvan de pilaren de luchtpijpen, de vloertegels de toetsen waren. - En violen streelden er tusschen en obo's en zoete fluiten; en koperen klaroenen streefden er doorheen als bij een oorlog; en boven het gewelf, in den toren, luidden al de klokken te zaam als voor Kerstmis. -

Bavo rees op nu, verslagen, door het spel: en hij stond

daar, in 't midden van 't koor, de armen over de borst, en wachtte. -

Toen viel de muziek opeens stil; geen toon meer roerde. En dan, uit de diepte van 't Hoogaltaar, klonk een zware stem op:

- 'Te Deum laudamus!' -⁽¹⁾

En beuken, zijaltaren, zuilen namen het lied op, en galmden het antwoord:

- 'Te Dominum confitemur!' -⁽²⁾

En de eiken Engelen op het koorgestoelte:

- 'Tibi omnes Angeli!' -⁽³⁾

En heel de kerk weer sloeg op met een driedubbele schudding:

- 'Sanctus! Sanctus! Sanctus!' -⁽⁴⁾

Broeder Bavo wilde vluchten van ontzetting, maar vond de macht niet; hij sloeg bei zijn handen over 't gelaat en zonk op de knieën...

De marmeren Apostels in de hoge nissen:

- 'Te gloriosus Apostolorum chorus!' -⁽⁵⁾

De Propheten op de muren:

- 'Te prophetarum laudabilis numerus!' -⁽⁶⁾

De martelaren in de kleurramen:

- 'Te martyrum candidatus laudat exercitus!' -⁽⁷⁾

Heel de Kerk weer:

- 'Tu rex gloriae, Christe!' -⁽⁸⁾

In de arduinen grafzerken, de gekapte beeltenissen van de vroegere kloosterabten:

(1) U God, loven wij!

(2) U Heer, belijden wij!

(3) U roepen alle Engelen toe:

(4) Heilig! Heilig! Heilig!

(5) U looft het roemrijk koor der Apostelen!

(6) U prijst de lofwaardige schaar der Profeten!

(7) U roemt het schitterend leger der Martelaren!

(8) Gij, Christus, zijt de Koning der glorie!

‘Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus regna caelorum.’ -⁽¹⁾

En heel de kerk weer met erboven uit, de stem van den zingenden toren:

- ‘In gloria Patris!’ -⁽²⁾

Toen viel de muziek weer stil, een oogenblik; en zacht nu, en langzaam, en smeekend, hoorde Bavo buiten op het kerkhof, de kruisen:

- ‘Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni...’⁽³⁾

Weer dreunde en schudde de kerk. En de altaars weer, en de pilaren, en de muren, en de standbeelden, en de vensters, en de grafzerken, en de toren, en de steunbogen, en de kruisen over 't kerkhof te zaam in één donder en jubel en glorie en majesteit:

- ‘Per singulos dies, benedicimus Te!’ -⁽⁴⁾

Broeder Bavo keek op en hij zag den adem uit de gloeiende borsten der zangers tot smook en wierook gezwollen, die wolkte rondom het Tabernakel.

En weer was het koor stilgevallen en door de stilte brak de weemoedige klacht; - en Bavo snikte mede:

‘Miserere nostri, Domine, miserere nostri!’ -⁽⁵⁾

Hij stortte neder over den vloer en verloor het bewustzijn...

- En toen hem de zinnen weerkwamen, hij hoorde geen zang meer en het licht was verdwenen, en hij zag niets dan de stille, duistere kerk met het ééne, gele olielampje vóór het Tabernakel. -

Hij strompelde naar zijn cel. - Hij wilde bidden om troost, om klaarte. - Hij sloeg zijn Bijbel open, waar 't wilde - en hij las:

- (1) Gij hebt, na den prikkel des doods overwonnen te hebben, voor de geloovigen het hemelrijk geopend.
- (2) In de heerlijkheid des Vaders!
- (3) Daarom bidden wij U, kom uw dienaars te hulp.
- (4) Elken dag loven wij U!
- (5) Ontferm U onzer, Heer, ontferm U onzer!

- 'En als Jesus te Bethanië was, in het huis van Simon den melaatsche, daar hij nederzat, kwam een vrouw, hebbende een albasten vaas met zalf van onvervalschte nardus van grooten prijs; en de albasten vaas brekende, goot die op zijn hoofd. -

En daar waren sommigen die dat zeer kwalijk namen bij zich zelf, en zeiden: "Waartoe is dat verlies der zalf geschied?" -

Want die had kunnen verkocht worden boven de "driehonderd penningen en den arme uitgedeeld" - en zij vergrimden tegen de vrouw. -

Maar Jesus zeide: "Laat af van haar! Wat doet gij haar leed aan? Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht. -

Want de armen hebt gij altijd bij u; en wanneer gij wilt, kunt gij hun weldoen; maar mij hebt ge niet altijd.

Zij heeft gedaan hetgeen ze kan: zij is vooruitgekomen om mijn lichaam te zalven ter begrafenis.

Voorwaar zeg ik u, alwaar dit Evangelie gepredikt zal worden in de geheele wereld, daar zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van hetgeen ze gedaan heeft.

En Judas Iskariot' ... -

Broeder Bavo hield op te lezen. - Hij dierf niet verder gaan. -

Maar hij begreep nu de woorden van Onzen Heer. -

De Schim van Meester Lauwereys

(A° Dⁱ 1700)

Binnen de kerk kon het er nog al door, - als ge ten minste niet kijken gingt met streng-architektonisch oog; en buiten misschien was het ook zoo klots-kubiek-abominabel niet - maar de toren!... dat was effen-af een afschuwelijk ding... Als ge op het marktplein stondt, daar rees het wonder: vier vlakke muren, veertig meter omhoog loopend zonder één tikje stijl, één tipje decoratief; karrevrachten vuilrooden baksteen, regelmatig laag-op-laag gelegd met grauw mortel daartusschen; en boven-op die veertig-meter-opgaande-mortel-baksteen-afschuwelijkheid vloekte die andere afschuwelijkheid, die de parochianen heel vroompjes spits noemden, - spits of haald.

't Was afschuwelijk; en 't ééne woord is er heel de be-

schrijving van, - de heele beschrijving, de klare beschrijving, de juiste beschrijving.

Ik zei het zoo aan den ouwen Deken.

- ‘Afschuwelijk?’ vroeg hij, met een slingerimpeld oogje achter zijn matten bril... ‘Afschuwelijk?... Neen, absoluut neen... Maar’, redeneerde hij door en hij lei zooveel misprijzen mogelijk in zijn stem, a ‘gij zijt waarschijnlijk ook een van die moderne, lichtzinnige artisten, die meenen dat de schoonheid alleen te vinden is in grilligen bouw, zotte krollekes van steen, fiorituurtjes van kleur... Maar ge zijt mis... Luister, jonge man’, en hij zette een ernstigen vinger op vóór mijn twee oogen, ‘als ge de schoonheid van dien toren niet ziet, let op... Let op, zeg ik...’

’t Scheen me vol geheimzinnig dreigement te zitten.

- ‘k Begrijp u niet, Mijnheer de Deken.’

- ‘Dàt weet ik wel; dàt weet ik genoeg dàt ge me niet begrijpt...’ En daarop, vol bedienis en beslissing: ‘Kom eens mee.’ -

In 't stille kamertjen op de Dekenij, haalde de oude man, van uit zijn bibliotheek, een sigarenkistje, dat vol rommel stak van doodsbeeldekjes, en hiertusschen vond hij, met zijn stramme vingers, een printjen, oud en geel van dag, en: ‘Lees dat eens.’ -

Op den achterkant van 't printje stond:

Bid voor de ziel

van

Zaliger Lieven Kwintjes

gedurende 50 jaar torenwachter

op Sint-Pieter in de Oude Vrijheid,

geboren 10 Sprokkelmaand 1645

en godvruchtig in Domino ontslapen

7 Slachtmaand 1722.

Daarop volgde een reeks vrome schietgebedjes en bijbelteksten, en 't besloot:

TALLENTIJ BLIES HIJ ZIJN TORENLIEDJE MET ZUIVERE INTENTIE

- 'Tel eens na.'

Ik telde 't bizantijsche ding na, dat 'ne kronogram is... 1722... 't jaar van Lieven's dood, -

- 't Is juist, naar 'k meen.' -

- 'Toch niet', verbeterde de Deken. 'Of liever', distingeerde hij, 'het jaartal is juist; maar 't kronogram zelf liegt een beetje en de historische waarheid is anders... Niet tallentij... Neen! En Lieven Kwintjes heeft een schromelijk avontuur beleefd, vooraleer hij zijn liedje blies met zuivere intentie...'

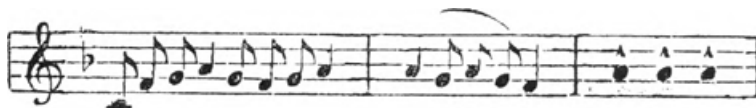
Hij hield op, nam zijn neusdoek, vaagde zijn bril klaar, - ging voort:

- 'k Zal u dit avontuur eens vertellen.

't Was in 1700, alhier in de Vrijheid. Reeds sedert dertig jaar bijna, elken avond, 10 uur, kroop Lieven Kwintjes, langs het donker draaitrapje, 100 voet hoog, naar zijn torenkamertje, vlak onder de klokken van den beiaard; - en daar lag dan 't werk van den nacht, tot 4 uur 's morgens... Zwaar werk was 't niet; 't was juist werk; en, zooals men zegt, juist werk maakt den meester.

Elk uur moest hij, langs de vier windstreken, uitkijken door den nacht over de gansche streek, of nergens brand laaide; en zijn deuntje dan afsteken op den hoorn... Alzoo...'

En met zijn hand op de lippen trompetterend, de oude Deken teuterde den torenwachter na:

Ta-ra-ra-ra-ra-ra-ra ! ta-ra-ra-ra-ra ! ta ! ta ! ta !

Ta-ra-ra-ra-ra-ra-ra-ra! ta-ra-ra-a-ra! ta! ta! ta!

De Deken lei zijn trompettertje neer; en:

- ‘Daarna mocht Lieven weer’, ging het door, ‘tot het eerstkomend uur, wat inzuilen in zijn zetel, met den frieschen tabbaard om 't lijf en de wollen kaproen om 't hoofd.’

‘En 't verveelde Lieven Kwintjes niet, daarboven, in die spookachtige stilte, de lange, zware, zwarte uren van den nacht door te zitten, alleen, met de uilen in de kepers, en 't klokgetak-tik-tak, onophoudend, boven zijn hoofd. Want van huis-uit zat hem de torenwachterij in 't bloed; en, zoover hij zijn stamboom op kon, altijd was 'ne Kwintjes torenwachter geweest in de Vrijheid. Als er 'ne Kwintjes stierf, zijn leste woord was: “Houd het in de familie...” En Lieven zou ook wel sterven, met dit testament op de lippen.’

‘En toch... toch!... Ware 't niet geweest omdat de torenwachterij hem in 't bloed zat vergroeid; en ware 't niet uit heiligen eerbied voor 't leste woord van zijn stervenden vader, - ik meen: Lieven Kwintjes was voorgoed uit zijn hooge sferen gedaald, in de vallei van de gewone menschen; in de duffe vallei, de lage vlakte; achter zijn weefgetouw...’

‘Want iets zat daarboven op den toren, dat hem verveelde, en geweldig verveelde; nog eens, 't was niet de stilte bij nacht, noch de langzaamheid van de trage uren, noch de nare buurschap van uilen en vledermuizen, noch de alleenzame duisternis, noch dit noch dat... maar wel dat eeuwig-eentonig-alzoo-door-eender en onveranderlijk, en, op den duur, zoo kinderachtig-belachelijk deuntje, dat hij elk uur, viermaal elken nacht, gansch het jaar door ringaaneen te teuteren had...’

En met zijn hand op den mond, de Deken bazuinde me 't liedje nog eens.

- ‘Dat stak hem tegen!... dat kinderachtig deuntje, dat belachelijk vooisje!... 't Was een doorn in Lieven's gemoed; een doom die in Lieven's gemoed zooveel haakjes had geprikkeld en gescheurd, dat Lieven's gemoed er soms

uitzag als een onhebbelijk iets, een stekelig ding, een stekelzwijntje... En zoo, dat begrijpt ge, was hij wel een beetje den grommelweg opgeraakt... Ik zeg: een beetje, - omdat het zoo schooner klinkt, en ook, omdat ik de nagedachtenis van Lieven Kwintjes niet te fel wil storen; maar als ik waarheid moest spreken, waarheid-historiaal, 'k zou moeten zeggen: Helaas! Lieven gromde, hij grommelde, hij grommelde soms uren aan een stuk, halve nachten, met een paart van den dag erbij... Grom-gor-gromm...'

Hier had de oude Deken eens te hoesten; zoo schor, meen ik, had hij zijn keel geschard met dat gorre gegrommel.

Uitgehoest en keel geklaard, ging hij voort:

- 'Wel dan, geduldige Job was zijn patroon niet en al meer dan eens had hij den Eerwaarden Heer Koordeken Van Kantelbeke gevraagd en gesmeekt of hij toch - in Gods naam! - geen ander vooisje spelen mocht... Maar de Koordeken knikte neen: 't was altijd, van den beginne af, sedert er in de Vrijheid een torenwachter had bestaan, dit liedje geweest en dit liedje zou het blijven...

En den nacht daarop heeft Lieven in zijn wachtkotje zoo gegromd, dat de uilen, met al hun wijsheid, niet wisten wat er gaande was...

't Is maar eens erger geweest... op 'nen middernacht, herfstmaand, in 't jaar 1700...

't Was zoo gekomen:

Toen Lieven dien avond, langs het Kortstraatje naar zijn toren trok en voorbij het huis kwam van Maarten Kloefkes, hannuit⁽¹⁾ van 't Begijnhof, hoorde hij moeder Kloefkes, die - de kleine Judokus wilde weer niet slapen - bij de wieg te zingen zat... en Lieven stond verdonderd van

(1) Nachtwaker.

verontwaardiging en van schaamte... Want zoo zong Barbara Kloefkes:

Ju-do-do-do-do-do-do cus! do-do-do-do-cus! Ju-do-cus! .

Ju-do-do-do-do-do-do cus! do-do-do-do-cus! Ju-do-cus!'

'k Moet bekennen, dat, indien Moeder Barbara Kloefkes het zoo fijntjes-op-zijn-plooi heeft geteuterd als de ouwe Deken, - dat ze een muzikaal temperament had...

- 'En zoo dan', ging 't verhaal door, 'zat Lieven weer op zijn plaats en plicht - met de gloeiende korzeligheid in zijn hart. Klokslag 11 uur, had hij, langs de vier winden uit, zijn vooisje geblazen, nijdig-weg het leste vensterke toegeslagen - en:

Bespottelijk, morde Lieven terwijl hij in zijn zetel kroop. 'ne Mensch maakt zich belachelijk met zoo'n deuntje, vooral 'ne mensch op jaren. Daar zoo staan, in 't midden van den nacht, boven op 'nen toren, en stomweg zoo een onnoozel ding moeten blazen!... Dat het nog in de hei mocht gebeuren... Maar hier zoo, vlak in de kuip van de Vrijheid... Dat ze me uitlachen, dat spreekt... En die van Maarten Kloefkes maakt er al een slaaplidje van... Dàt gaat over zijn hout. En Mijnheer Van Kantelbeke... Ze moesten ze allemaal...' En zijn eigen vooisje nazingend, 'maar zoo helsch leelijk mogelijk: "Gag-gag-ge-gag..." 'k Hoor nog liever 'nen heeschen haan, een kakelend kieken, 'nen ouwen kater, als ge op zijn poot trapt... Ze moesten dien fellen muzikant, die zoo een liedje uitvond hangen! hangen, ja!' - verwenschte Lieven, 'hangen boven aan 't kruis van dezen al-even onnoozelen, belachelijken, kinderachtigen, snulachtigen toren!...'

'En toen...', en plots keek de oude Deken tragiek, met groote oogen, en zijn stem liet hij hol klinken als in een kelder... Pas was het woord 'toren' over Lieven zijn lippen

of... of... Ja, eerst meende Lieven, dat het een bliksem was, een bliksem, die zoo opeens losglimmerde in den nacht... Maar neen; en Lieven voelde zijn hart smelten van schrik en hij liet bijna zijn ziel en zijn leven los... want daar vlak vóór hem stond een spook!!! een groot wit spook, met een slaaplaken om zijn geraamte en met twee stralende vlammen in de oogholten van zijn doodshoofd...

‘En ze bekeken malkander, Lieven halfdood, en 't spook heel kalm...

- Kent ge me, Lieven Kwintjes?’ -

Lieven bibberde neen...

- ‘Ik ken u wel’, zei 't spook... ‘Gij zijt Lieven Kwintjes en ik... ik ben’ - en't spook hief een mageren arm op - ‘ik ben de geest van Meester Lauwereys, die in den tijd dezen toren bouwde.’ -

En Lieven dacht aan al de leelijke dingen die hij in zijn leven van den toren gezegd had.

- ‘O Vader, vader Lauwereys, vergiffenis!’ smeekte Lieven - ‘zoo... zoo had ik het... niet gemeend...’

- ‘Zwijg’ - beval het spook, ‘dat zeggen de menschen altijd, als ze spoken zien... als de schrik aan hun hart komt... Maar vrees niet! ik ben niet gekomen om kwaad te doen, maar goed... Maar Lieven, gij hebt dezen toren gelasterd, het werk van mijn handen en van mijn hart.

Ik ben de geest van Meester Lauwereys!

Naar het luidt in de kronijk van de Vrijheid: Meester Lauwereys de metser heeft aangenomen te metsen den toren, naar inhoud der charte, daaraf gemaakt bij advijs van schepenen, voor 40 gulden.

Ja, toen de toren, na den brand, moest herbouwd, zei de Eerwaarde Heer Koordeken Van Soutelande: Vader Lauwereys, bouw mij een toren...

Ik zei: dat zal ik.

En ik peinsde na, wat ik bouwen ging.

Ik kon een toren bouwen in den ouden monnikenstijl, met volboog-vensterkens en stilte en vromigheid.

Of in den ogivalen met effen-schoone lijnen omhoog en puntboogjes, een volk pinakeltjes en waterspuwende gedochten; en boven 't klokkenhuis, een paradijsvenster vol zonnelicht in de gouden glaskleuren.

Ik kon een zingenden toren bouwen lijk O.L. Vrouw te Antwerpen; of een kloeken dom lijk St Rombout te Mechelen.

Ik kon, o Lieven! den toren van Antwerpen plaatsen boven-op den toren van Mechelen; en dat ware eenig geweest in 't Kristendom...

Maar 'k en heb niet gewild van lawaai en frivoliteit; ik heb mijn toren gebouwd met stille, simpele lijnen, uit rooden, simpelen baksteen, en daarop een spits van eiken hout, geschalied.

Had het mij alleen te doen gestaan, ik had hem niet gedekt met schalie, maar met stroo en bunt; en zoo ware 't altemaal materieel geweest uit de Kempen zelf.

Maar dat wilden de vroede schout en de schepenen niet, en de Heer Van Soutelande zei, dat het zoo al Kempisch genoeg was.

Zooals hij daar nu staat, zoo bouwde ik hem - in al zijn simpelen eenvoud.

De menschen lachen er mee... 't Deert me niet.

De parochianen staan er beschaamd om... 't Deert me niet.

De vreemdelingen kijken verbaasd op... 't En deert me niet, 't en deert me niet!

Iemand zei: Met dien bouw boet St-Pieter zijn driedubbelen val...

En sedert jaren, bidt, op het Begijnhof, een heilig mensch opdat de Hemel twee heldhaftige zielen moge zenden, - een, die den toren in brand steke; en een, die geld schenke tot opbouw van een nieuwen...

'k Weet het allemaal wel genoeg, Lieven.

Maar op al dien spot en dien laster heb ik nooit geantwoord.

Dezen nacht, tegen u, Lieven Kwintjes, protesteer ik.

Hoor dan, luister, weet de waarheid, en begrijp wat binnen-in de dingen zit...'

En heel plechtig nu, bijna heilig, zei de schim:

- 'O.L. Vrouw te Antwerpen is de schoonheid van ons geloof; St Rombout te Mechelen is de kloekte van ons geloof; St Pieter in de Vrijheid is het - zuiver inzicht...

Mediteer dit, Lieven! mediteer dit... In dit één woord hebt ge genoeg voor uw heel leven...

Meer had ik u niet te zeggen; maar ik zeg het u zoo plechtig als deze middernacht plechtig is.

Toch, uit kristelijke liefde, wil ik u nuttig zijn, in uw eigen belang en uw eigen zaken.

Waarom, Lieven? Waarom spot ge met uw vooisje? 't simpel vooisje, dat reeds zooveel duizende nachten vóór u uit dezen toren galmde? Wat uw voorvaders een heele reeks Kwintjes in 't vak van de torenwachterij, zoo aangenaam klonk, wat wordt ge zoo waanwijs, dat gij het uitmaakt voor kinderachtig geteuter?

Net zooals mijn toren, dat deuntjen is een stuk uit de geschiedenis van de ziel der oude Vrijheid. Moest het zwijgen, daar zou heimwee zijn in het hart van velen.

Uw deuntje beduidt niet veel: 't is mogelijk; maar al gelijk, 't is misschien het schoonste...

Wat speelden de bazuinen van Jericho? Misschien toet-toet-toet... en toch - stortten de muren.

Wat blies Roeland's hoorn te Roncevaal? Misschien tuut-tuut-tuut... en toch - meende de Keizer dat de wereld verging.

Wat zullen de trompetten blazen bij 't leste Oordeel?...

Misschien ta-ta-ge-ratataa... en toch - zullen al de dooden er bij verrijzen.

t Is de klank niet, Lieven, 't is het vooisje niet; 't is het inzicht dat telt - en alleen.

't Zuiver inzicht, de heilige intentie, - dat maakt den heilige... En al de rest is, naar 't woord van den Apostel, een klinkend metaal en een ratelende schel.

En 't zuiver inzicht is altijd simpel, eenvoudig, armoedig, ja...

Zeg mij, Lieven! Waar ergens hebben de ossen zoo kromme knieën als in de Kempen? en waar toch worden rechter voren geploegd dan in de Kempen?

Waar ergens groeit het mastenhout zoo wild en knoest als in de Kempen? en waar toch slaat het mastenhout goudener vlam dan in de haardsteden van de Kempen?

Waar nog ruischt een wees-gegroetje zoo armoedig als op de lippen van een bedelmoederke in de Kempen? en waar klinkt het heiliger - tenzij in den Hemel?

Want de goede intentie, dat is rechtheid, dat is goud, dat is heiligheid.

Hooger dan torens, Lieven, schooner dan marmer, kostelijker dan tabernakels.

En wat de menschen doen of zeggen, laat ze betijen en hun ijdele zin dere u niet...

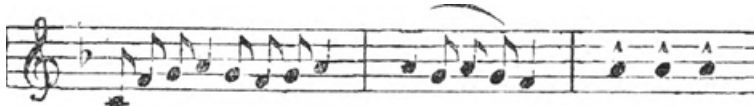
En als Barbara Kloefkes... wel! van Barbara Kloefkes gesproken, - wees fier!... - Gezegend is de man die aan een moeder een wiegeliedje verschaft...

En als ge voortaan uw deuntje blaast, - blaas voor Gods Glorie, met een zuiver inzicht... en niets van de rest, noch wat de menschen denken, noch de parochianen doen, noch de vreemdelingen betijen, noch Barbara Kloefkes zingt, niets van dat alles dere u!

't Is twaalf uur... Torenwachter Lieven Kwintjes, blaas...'

'Lieven rees op; met bevende hand trok hij, 't een na 't ander de vier venstertjes open... en blies...

Stil was de nacht, vol luisterende heiligheid; boven pinkten de starren; en Lieven blies, eerst naar 't Noorden uit, de Baarle-Hei over; dan naar 't Oosten uit, naar den Liereman op; naar 't Zuiden en de Tielenheide; naar 't Westen en de verre bosschen. - En heel zijn ziel en zuivere intentie galmde in 't armoedig deuntje, zoo rein en vroom, dat het vast wel, over de dorpels van den Hemel heen, klinken ging en weerkaatsen langs de gouden wanden van 't Paradijs...

Ta-ra-ra-ra-ra-ra-ra ! ta-ra-ra-*ra*-ra ! ta ! ta ! ta !

Ta-ra-ra-ra-ra-ra-ra-ra! ta-ra-ra-ra-ra! ta! ta! ta!

Toen keek hij om, half-weg over zijn schouder, naar de stille schim, die stond en luisterde; en Meester Lauwereys zei niets, maar wel zag Lieven in de twee stralende oogen dat de man tevreden was...

Zoo plots hij gekomen was, verdween de Geest...

En voortaan, van af dien nacht in 't jaar 1700, heeft Lieven Kwintjes zijn vooisje geblazen met de zuivere intentie, die ook torenwachters tot heiligen maakt.

En toen hij op sterven lag, 7 Slachtmaand 1722, en zijn lesten raad deelde, saam met zijn hoorn, aan zijn zoon en opvolger Lieven Kwintjes, hij murmelde: "Lieven, 't vooisjen is maar een flauw ding, jongen, maar, in Gods naam, steek er een zuiver en heilig inzicht in... een heilige ziel."

Toen stierf hij.

En nu', besloot de ouwe Deken, 'als ge nu nog eens lachen wilt met S. Pieterstoren in de oude Vrijheid, wees voorzichtig, man!... 't Is altijd een naar ding, spoken te zien op middernacht; en, afgezien van spoken en naarheid, 'ne mensch moet nooit bewijs afleveren, dat hij geen Kempische dingen begrijpt.' -

Patske

't Zijn niet altijd de geleerde mensen die de waarheid weten, al zeggen ze zoo; en - bewijs! - de geleerde mensen weten nog niet waarom Keizer Karel in 1555 den keizerlijken boel liet staan en in een klooster ging leven - en sterven.

'k Zal ik U dat vertellen, Lezer; 'k zal ik u eens zeggen de reden waarom...

Zóó was't:

Andrea Doria, Keizers Groot-Admiraal, verjoeg in 1550 de Franschen uit Korsika. Maar dat was niet gebeurd zonder stukken of brokken: Geert Makrol, 'il Fiamingo', zoo-

als hem Doria noemde, - Geert Makrol, parochiaan van Lisseweghe, en marinierend op de keizerlijke vloot, werd op het admiraalschip, vlak naast Doria, aan gruzelementen geschoten.

't Nieuws kwam te Lisseweghe, en moeder Makrol viel er ziek van. Ze viel er ziek van en stierf negen dagen later. Ze stierf, en over alleen bleef de wees Makrol, - elf jaar oud... Patske!

Maar Doria schreef naar den Keizer, en roemde de slimmigheid en zeedienst van Geert Makrol en - of de Keizer zijn keizerlijk best wilde doen ten behoeve van Makrols nabestaanden.

En de Keizer schreef eigenhandig den naam van Geert Makrol in een Gouden-Boek; en liet op het graf van Moeder Makrol een arduinen kruis plaatsen, en de jonge heer Patricius Makrol zelf moest bij hem komen, te Brussel, aan 't Hof, als page ofte troonjonker... En de Pastor van Lisseweghe schreef weer aan den Keizer om zijn majesteit te danken; te danken, ja, uit naam van de gansche parochie; te danken om reden van de groote eer alsmede de glorie, aan al de inwoners gebeurend in 't een klein Patske...

Vooraleer Patske Lisseweghe verliet, ging hij naar den Pastor om een benediktie. En hij kreeg de benediktie, die hij vroeg; alsook een sermoen, dat hij niet vroeg.

- 'Patske', zei de oude man ontroerd, 'mijn goei Patske, ge gaat dus naar het Hof van onzen braven Keizer Karel... Blijf deugdzaam, Patske, deugdzaam en kristelijk... Slim zijt ge genoeg!... Ge loopt er van over! Want zijt ge niet de zoon van Geert Makrol?... Geert, die dertig jaren op zee leefde?... En ge weet, zout is het water van de zee, en slim de menschen die op de waters varen!... En praten kunt ge ook... Is uw peter-zaliger geen veertig jaar lang barbier geweest hier op de parochie?... En was uw meetjezaliger niet de beste waschvrouw van heel 't omliggende?... Maar, Patske, luister nu naar mijn woorden en onthoud mijn

raad: alles op aarde is ijdelheid; zand en water en ijdelheid. Natuurlijk, als 't u ginder goed wordt voorgezet, neem het... ten opzichte van uw maag en menselijkheid; maar ten opzichte van uw ziel, is 't zand en water!... Zult ge dat onthouden aan 't Hof, Patske?... Goed onthouden?... en er op naleven?... Ja?... Wel, dat is het hoogste geluk... Vaarwel, Patske!

En met zijn oude, beenderige handen schudde hij Patske's krulleskopke...

- 'Zoudt ge nu, vooraleer te vertrekken, niet een glaasje wijn lusten, Patske... met een suikerkoekje?'

- 'Wel ja', zei Patske... 'Ik zal 't maar nemen ten opzichte van mijn maag en menselijkheid...'

Toen Patske buitenkwam, stond er een heele troep volk op de dorpsstraat om hem vaarwel te zeggen. En de schout zei, dat Patske de onsterfelijke roem was van Lisseweghe; en weverke Snobs zei, dat hij blij was dat er toch weeral 'ne kapoen minder was op de parochie; en de drie kameraadjes van Patske, die waren: Pietje Vandaan en Snotje Vandom en Jantje Palulle, zeiden niets; want Jantje was te jaloersch en Pietje moest snikken en Snotje had al zijn bezigheid met zijn klein zusterke, dat, in zijn armen gebusseld, te schreeuwen lag van ongemak...

Vaarwel gedaan en alle beleefdheid over, de molenaar hief Patske bij zijn ellebogen op de huifkar, en schokkelend nu ging de reis naar Brussel...

* * *

Toen Patske op 't Hof aankwam, stond Keizer Karel met een stijven gouden heer naast hem, bij de poort van zijn paleis te wachten.

- 'Zijt gij Patricius Makrol?' -

- 'Ja', zei Patske... 'Patricius Makrol... Patske...'

- 'Patske?...' lachte de Keizer, en hij keerde zich tot den stijven gouden heer: 'Ha! dat volk van 'bachten de

kuppe...' Die weten namen te vinden met meer poësie in dan in de gansche werken... van...'

En hij wilde een onsterfelijk dichter noemen, maar hij kon niet op den naam komen...

- 'Patske', sprak hij toen, 'wees welkom... Ik ben de Keizer.' -

En dit was de eerste kennismaking...

Al dadelijk moest Patsken opgekleed voor zijn nieuwe bediening. En de Keizer wilde van hem een hofnar maken, een soort Arlekijn; - want juist enkele dagen te voren was de beste Arlekijn gestorven - uitgeteerd van melankoliciteit.

Patske kreeg een blauw-veloeren zwelbroeksken aan, met één gele pijp en één roode; en een frakske met alle kleuren gestreept, en witte kousjes en roze schoentjes; en op zijn hoofd een gouden potske met een lange punt, waarop een belleke djingelde naast een hooge zwaneveder; en in zijn handen kreeg hij een marotje; dat is: een stokske met een Jantje-Klaas op.

En toen zei de kleermaker, dat hij eens in den hoogen spiegel zou kijken, of 't schoon was.

Patske keek en: 'Jawel', zei Patske, 'schoon is 't genoeg... maar 'k en zou niet willen dat moeder-zaliger me zien moest in... in zoo'n ijdelheid.' -

Uitgedost nu als een hofnarke, moest hij gaan avondmalen met den Keizer zelf en hij moest wijn drinken en hij moest taart eten, al pruttelde hij wel wat over zand en water en den goeden raad van den Pastor.

Maar 't avondmaal geraakte voorbij, en binnen 't salon kwamen nu al de dames en eerejuffers en ridders van 't Hof om kennis aan te knopen met den nieuwen nar, en na twee uren tijds vond Graaf van Sigmaringen hem te slim; en Mevrouw van Salm-Salm te dom; en Prins van Saragossa te dorpsch; en Markies Brederode te beschaafd; en de ééne te groot, en de andere te klein, en elk wist iets; maar al die

kritiek werd liever stillekes gefezeld in 't oor van den buurman en verzwegen voor den Keizer... want ieder zag klaar genoeg dat Karel hoog opliep met Patske en straalde van geluk...

Alleen Willem de Zwijger, prins van Oranje, toen de Keizer hem vroeg wat hij van Patske dacht, zei 't rechte woord en dierf:

- 'Majesteit, luister naar Patske zijn woord... Hij zal u vlak-af zeggen wat hij meent... en wat hij meent is - wijs!...'

* * *

Ware 't niet geweest om den Keizer en den Keizer zijn goed hart, Patske had na veertien dagen zijn broeksken uitgeschoten en ware naar Lisseweghe weergekeerd, - want dat was hem nu waarlijk geen leven aan 't Hof... En Patske dacht aan 't blijde leven van vroeger: vogelnesten zoeken met Jantje Palulle, en voor 't hoogste klimmen in de populieren met Pietje Vandaan, en bliekskes visschen met Snotje Vandom, en haagschool houden met alle drie!... Maar hier op 't Hof!... Beleefd staan en beleefd spreken en altijd zuiver gewasschen, asjeblijf... Heel Patsken op zijn beste plooi, asjeblijf... Eens had hij barvoets geloopt door den marmeren korridor van 't Keizerlijk paleis; maar een ouwe douairière - die van Toledo - vond het heel gemeen. En Patske ging bijna zijn marotje naar haar hoofd smijten.

En hij had het verteld aan den Keizer, maar de Keizer zei mistroostig-weg, dat het een puntje was van etiket - wat Patske niet begreep; en dat het leven van 'ne mensch niet altijd is zooals 'ne mensch het soms al wenschen zou - wat Patske wel begreep.

Zoo dan, Patske bleef om 's Keizers wille...

Dien avond zaten ze samen in 't klein salon, de Keizer en Patske! en de Keizer schoof zijn staatsdokumenten en

oorlogspapieren terzij; en Patske zijn marotje; en met zijn knieën op den veloeren zetel en de ellebogen leunend op de tafel, vertelde Patske, hoe Jantje Palulle eens aan de appelen had gezeten van Weverke Snobs, maar in steê van appelen van den boom, peren kreeg van de spoel... dobbel-flippen, lachte Patske; en hoe Snotje Vandom eens zijn zusterke had zwartgeschilderd met kruiskool; en zijn moeder moest het afschrobben met zeepsop... en Snotje in-passant werd mee afgeschrobt... met zeepsop van den berkemei...

Dan zat de Keizer stil te luisteren en te droomen; en hij herinnerde zich, hoe, nog kleine jongen zijnde, hij door 't venster van 't Prinsenhof, te Gent, eens een hoopje straatjongens zag, hoe ze bellekes trokken en fratsen uitstaken en plezier hadden... en hij keek nu Patske diep in zijn oogen:

- 'Patske, wat zijt ge toch gelukkig!' -
- 'Gij niet?' - vroeg Patske verwonderd.

De Keizer aarzelde... Hem dacht het nu op eenmaal zoo gek dat een Keizer zijn hart zou uitbiechten aan zoo een klein paloeterig broekventje... Maar toch:

- 'Neen Patske, ik ben niet gelukkig.'

Patske ging verbaasd zijn, maar hij zei:

- 'Laat ons samen naar Lisseweghe gaan wonen... Gij kunt er 't kasteel koopen... en...'

- 'Naar Lisseweghe gaan wonen?' - lachte de Keizer. 'En wie zal mijn landen regeeren?...'

- 'Uw ministers, peins ik' - zei Patske - 'en uw zoon.' -

- 'En zou ik Brussel verlaten, en vaarwel zeggen aan mijn beste Brabanders?' -

- 'Daar is 'ne schout op elk dorp en 'ne pastor op elke parochie... Kom op; kom mee naar Lisseweghe.' -

- 'Ge zegt daar zoo al iets, Patske...' -

Na zoo een gesprek, bleef de Keizer twee, drie dagen droefgeestig gestemd; en zijn hovelingen trachtten te gissen

of het tegen den Koning van Frankrijk was, dat hij met oorlogsplannen in 't hoofd zat of tegen den grooten Turk... Maar niemendal! Een keizer is toch een doodgewoon mensch met een doodgewoon menschenhart, en een keizerskind zou gelukkiger zijn, zoo 't aan de peren kon gaan zitten met Snotje Vandom en haagschool houden met Patske, - op gevaar af dat Weverke Snobs uit zijn weefgetouw opbliksemde met de spoel in zijn handen en de koleire over zijn aangezicht...

* * *

Eens liet de Keizer bij toeval hooren dat hij wel geleerd was...

- 'Ja?' riep Patske blij. 'Dan gaan we raadsels geven!' -

De Keizer schoof zijn staatsboeken terzij, Patske zijn marotje...

- 'Begin maar, Patske!' -

Patske peinsde en gaf een raadsel van zijn moeder-zaliger:

- 'Wat is er het sterkste en breekt het gemakkelijkste?' -

Driemaal heeft de Keizer vergeefs geraden wat er op aard het sterkste en tevens het makkelijkste breekt, tot Patske 't hem leerde: een moederhart.

Patske peinsde een tweede maal en gaf een raadsel van zijn vader-zaliger:

- 'Hoe kunt ge 'nen ouwen uil doen lachen, die in den spiegel kijkt?' -

En de Keizer antwoordde: 'Met hem onder zijn pooten te kittelen... peper onder zijn neus te houden... een "bakkesken" tegen hem te trekken...' -

Maar altemaal mis - en Patske moest het hem weeral zeggen.

- 'Met den ouwen uil te doen lachen, die in den spiegel staat.' -

En een derde maal peinsde Patske - en gaf een raadsel nu uit zijn eigen koker:

- 'En waarom loopt een haas rapper, als er een witte hond achter zit dan wel als er 'ne zwarte?' -

Eerst zei de Keizer dat een haas voor alle honden uit, eender dewelke, even rap liep; maar Patske zei, dat was de vraag niet en de kwestie ook niet. - Hij wilde maar simpel weten, waarom het gebeurde... waarom de haas...

De Keizer dan, die nochtans een goed jager was en veel joeg in 't Soniënbosch, wist niet te raden waarom de haas...

En Patske moest het weeral zelf zeggen.

- 'Omdat de haas, als er 'ne witte hond achter zit, dan meent dat die hond zijn frak heeft uitgeschoten om rapper te kunnen lopen in zijn hemdsmouwen.' -

Nu vroeg de Keizer - en hij wilde slim zijn:

- 'Patske, wat is het goedkoopste ding op aarde?' -

- 't Hemelrijk!' zei Patske, 'want ge kunt het koopen met een menschenleven.' -

En de Keizer, die meende, dat het Kempenzand was of koolrapen of zoo iets, moest bekennen dat Patske gelijk had.

- 'En dan, Patske, wat is het duurste op aarde?' -

- 't Hemelrijk!' zei Patske, 'want 'ne mensch moet er al voor geven wat hij heeft.'

-

- 'En', zei de Keizer langzaam en ernstig, 'wat is het hoogste geluk op aarde?' -

Hier moest Patske nadenken en hij ging na antwoorden: haagschool houden met Snotje... maar hij herinnerde zich bijtijds de woorden van zijn Pastor en zei:

- 'Weten dat alles, ten opzichte van uw zielezaligheid, zand is en water - en erop naleven.' -

En van dien avond af, werden geen raadsels meer gegeven, want de Keizer kon het toch niet winnen.

* * *

Een ander maal zei de Keizer, dat hij machtig was, misschien de machtigste mensch wel van de wereld.

- ‘Ja?’ - deed Patske die 't niet geloofde...

En de Keizer begon nu zijn macht te beschrijven met zoo een fierheid van stem en zoo een schoonte van woorden, alsof hij die macht vóór zijn oogen uit zag verwezenlijkt in één groot vizioen.

- ‘Ik ben geboren op het Prinsenhof te Gent; 's anderdaags ontving ik het Gulden Vlies en den titel van graaf; ik had een hertog voor kinderknecht, en voor schoolmeester een Kardinaal; zes jaar oud, was ik Graaf van Vlaanderen; zestien, Koning van Spanje; negentien, Keizer en gekroond!... Ik heb een gansch volk van titels en een wereld... neen! twee werelden voor land!... Met één degen drie triomfen behaald: Pavia, Rome, Tunis. Ik zetel hier lijk een zon te midden mijn landen: de Nederlanden met hun nijverheid; Duitschland met zijn macht; Italië met zijn kunst; Spanje met haar ridderschap; en over de zee heen, de Nieuwe-Wereld met haar goud... Inderwaarheid de zon gaat nooit onder over mijn heerschappij... en mijn dubbele arend, voerend in zijn klauwen mijn leuze: “plus ultra...” zal...’

De Keizer hield op en zijn heel gelaat trok zoo belachelijk saam, met ontelbare rimpeltjes van af zijn open mond naar zijn gesloten oogen toe, alsof 't van gomelastiek was... en toen niesde hij, nie...nies...niesde...

- ‘A...a...atsjie!... Atsjie!...’

Want, terwijl de Keizer zijn macht beschrijvende zat, en niets meer zag dan 't vizioen vóór zijn verbeelding, zoodat zijn oogen er van verblind waren, had Patske de pluim van zijn kalotje, stillekes in den Keizerlijken neus gestoken...

- ‘Patske!’ - riep de Keizer streng, toen hij uitgeniesd was... ‘Patske, dat is majesteitsschennis!’ -

- ‘Wel zeemekes!’ - lachte Patske - ‘Daar hebt ge nu den machtigsten mensch van de wereld, die zetelt lijk

een zon te midden zijn landen... een Keizer met ik weet niet hoeveel honderdduizenden soldaten!... En als 't hem kittelt in den neus, dan moet hij niezen!... Niezen - of zijn neus snuiten!' -

* * *

Zoo leefde Patske - en zoo stierf Patske.

Hij stierf heel jong. Slimme menschen leven niet lang.

Ze leven te rap hun brein op - en misschien hun hart ook wel.

Patske lag op sterven. Hij was gebiecht en bediend. Hij lag op zijn rijk beddeke, met zijn marotjen in zijn hand, lijk een soldaat met zijn degen. Naast zijn beddeke zat de Keizer met enkele graven en hertogen en baronnen en den dokter.

Toen de dokter fluisterde: 't Is omtrent gedaan' - Patske hoorde 't en hij murmelde:

- 'Schrijf mijn testament... De Nederlanden met hun nijverheid laat ik over aan Snotje Vandom.' -

Hij hield op en schepte adem; en de dokter deed teeken aan de bijstanders, dat Patske in doodsstrijd kwam en dat zijn geest benevelde...

- 'Duitschland met zijn macht laat ik over aan Pietje Vandaan...'

- 'Hij ijllhoofdt' - murmelde de Keizer.

- 't En is geen waar' - deed Patske - 'en ik weet heel goed wat ik doe, als ik Italië en zijn kunsten overlaat aan Jantje Palulle... en aan Weverke Snobs laat ik...'

Hij hield op, keerde zijn ziek hoofdje zachtjes heen en weer.

- 'Waarom schrijft ge mijn testament niet...'

Maar hij zag nu den Keizer, dat hij zoo droevig was, en dat er tranen glinsterden in zijn oogen.

- 'En nu, mijn beste Vader, goede Keizer Karel, u laat ik... (en Patske snikt van ontroering)... - u laat ik ook

een erfenis... een land... zes voet lang en twee voet breed... en zoo diep... diep... diep... Vaarwel!' -

Zoo stierf Patske...

* * *

En toen drie maanden later, in 't jaar des Heeren 1555, Keizer Karel afstand deed van zijn troon en ging wonen in een klooster cel te Yuste in Estramaduro, toen zeiden de hertogen: 'De man is doodversleten.' - En zeiden de graven: 'De man is ziek.' - En zeiden de baronnen: 'De man is zinneloos...'

En geschiedschrijvers, antiquairen en paleografen mogen nazoeken wie van de hertogen, graven, baronnen gelijk hadden... Maar alle drie hadden zij ongelijk; en, peins ik, de Keizer begon eenvoudig-weg de waarheid in te zien van Patske's woorden. 'Macht, heerschappij, rijkdom... 't is water, zand, ijdelheid, vermits het al terecht komt, daar, waar 't al terecht komen moet, namelijk: in 't oude erfland, zes voet lang en twee voet breed... en zoo diep... diep... diep!...'

En de Keizer was verstandig genoeg om de slotsom te trekken: 'Vaarwel!'

De Lutteurstent

De hoogste, de nobelste van al de foiretenten, dat was de Lutteurstent van Max Rooms, *'le rempart de Borgerhout!'*

Die zes *lutteurs* ofte worstelaars daar te zien staan, naast malkander op het verhoog, stil, kalm, rustig, de armen gekruist over de borst... dat was een waarachtige wereldtentoonstelling van glorierijke gespierdheid en lichaamskracht. Ge bleef er maar even op stilstaan, en daar werkte op uw zenuwen een onwillekeurige sympathie in, zoodat uw borst aan 't zwellen ging, uw spieren aan 't spannen, uw aders aan 't kloppen, uw blik aan 't staren van uit de hooge rust... Met mijn eigen oogen heb ik gezien, dat onze oude Deken zoo oud, zoo grijs, zoo versleten, zoo gekromd van jaren en

parochielast, - toen hij eens, kerk uit, de tent voorbijkwam, staan bleef, en zich oprechtte en zijn armen kruiste over de borst, en groot keek... kortom, dat hij zijn eigen voelde lutteur worden, al was 't dan ook maar lutteur in versleten en uitgerafeld formaat. En 'k heb nog met mijn eigen ooren zijn sermoon gehoord op Allerheiligen en dat hij zei: dat een heilig mensch 'ne mensch is op zijn hoogste, zooals 'ne zatlap is 'ne mensch op zijn leelijkste en een herkuul 'ne mensch op zijn sterkste.

Ziet ge? Altemaal invloed van de Lutteurstent!

Wel, ze stonden daar zoo dan, in hun rozig lutteurskostuum en blauwfloeren broekje en blauwfloeren halskraagje, stil, zeg ik, kalm, berustend in hun macht; en zoo, lijk antieke goden, lieten zij hun oogen over 't krioelende kermisplein uitgaan. Met hun hoofden raakten ze bijna de overkapping, die liep langsheen de tenteuze; en zoo zie 'k ze daar staan met mijn herinnering, klassiek zooals Kariatieden, dragende de strevende zwaargeblokte architraaf van den ganschen bouw, stil, zelfbewust, olympisch-kalm, volschoon.

Muziek speelden ze niet; kletspraat hielden ze ook al niet. Hun enkel staan daar, zoo maar staan, en hun eigen zoo maar laten zien, dat was de beste reklaam van al. Als ze daar zoo stonden, zwijsend in al 't geschetter en gekwetter van de foor, 't geschreeuw van de stoomfluiten, 't allerhande getoetel van de orgels, ze bleken zoo eindeloos hoog boven de gewone kermiskwakzalverij; ze schenen hoegenaamd niet uw geld van doen te hebben, zelfs niet te wenschen; en ware 't niet geweest om 't simpel geval van twee zwarte bordjes, die daar tegen de schraaglijsten ophingen en waarop uitgeschilderd stond: 1^e rang: 50 centiemen! 2^e rang: 25 centiemen! de menschen waren effen-af gaan peinzen, dat het hier niet te doen viel om finacie,

maar om de nobele kunst alleen zonder bijbelang: den worstelkamp, de *lutte*.

Dit jaar stond er een nieuwigheid op het program; nieuwigheid, die daar, in 't middenvlak der estrade, vóór 't geldtoogje log en zwaar lag belichaamd in levend berenlijf, donkerbruin en uitzwellenden buik, natte zwarte snuit, roerloos neer op de ingeplooide voorklauwen, gespitst de korte ooren, en de oogen rusteloos roerend links en rechts naar de massa mensen, die voor de trap stond getast...

De beer! De worstelkamp met Sam, den beer!

- 'Dames en heeren', zei de directeur in goedgezind Sinjoorsch, dat vol klank zat en verre droeg als een basklok, 'de voorstelling gaat beginnen! Wie neemt het op tegen den beer?... Al degenen die met Sam eens vechten willen, mogen komen. Bang moet ge niet zijn. De beer krijgt een muilband aan en handschoenen... Wie vechten wil mag voor niet binnen, voor niet en gratis. En wie den beer op zijn rug legt, die krijgt een zilveren peeëschijf!'

En Rooms stak een vijf frankstuk op als illustratie op zijn belofte.

- 'Allo! wie heeft er bloed in zijn hart en armen aan zijn lijf?... Wie vraagt een handschoen?'

Daar ging een zot-schreeuwerig rumoer op onder 't volk, of heel de parochie aan 't steigeren ging bij 't zweepen van de uitdaging.

- 'Allo Dob!... Dob Thijs!'

- 'Vooruit Bastiaen!...'

- 'Wils!'

- 'Bang voor dat katje, Bastiaen?'

- 'Gij daar, groote!' riep de directeur tot Bastiaen, die daar fijn opgekleed, met zijn fijn opgekleede vrouw stond te kermiskijken, 'zijt ge 'ne man?... Ge staat daar toch als iemand, die voor 'ne man wil aanzien worden!'

Ik geloof, Bastiaen ging zeggen, dat hij jandorie 'ne man

was, maar zijn vrouw bekeek hem en hij zei toen iets van zondagsche kleëren.

- 'Geef hier!' riep Wils beslist en Rooms slingerde een handschoen over de koppen van 't volk.

- 'M... mij ook een!...' riep Dob Thijs, en hij liet 'ne scheeven arm boven 't volk uit zwijmelen. 'M... mij ook een!'

De menschen lachten.

En aan een anderen kant uit, kraaide een heiboerke:

- 'Geef mij de derde maar... als 't u belieft, Mijnheer... Merci, Mijnheer!'

- 'Allemaal geluk ermee!' wenschte de direktieur, 'en iedereen de laverier!... Op, Sam', beval hij den beer, 'laat de dames en heeren door.'

Gedwee ruimde 't beest plaats en langs de houten trap nu, stootend en wringend om 't eerst, drongen de toeschouwers naar boven, betaalden, daalden langs de twee zijtreêkes de tent binnen.

Daar liep links en rechts een trapgetimmer omhoog met zitbanken, en, in de laagte, midden de barak, lag de arena, vier meter vierkant, overdekt met een dikke laag zagemeel en afgeperkt met een knie-hoog beschot. Daar zou 't ding gebeuren.

Eerst werd het gewoon program uitgevoerd: een herkuul pluimspeelde met een halter, stalen staaf met zwaar bolgewicht aan beide uiteinden; een ander tilde zes man omhoog en stond daar zoo, als een groeiende geslachtsboom; Rooms zelf lei een geladen kanon op den schouder, schoorde voeten, en stond, ook toen het afsprong dat er heel de foor van daverde, onverbiddelijk pal...

Maar heel de vertooning mocht prachtig zijn, een feest van de menschelijke spier, een triomf van den mannelijken biceps, 't verveelde bijna... De menschen zaten te hitsig naar Sam.

Als nu elke herkuul zijn staaltje had getoond, en gekregen zijn verdiende bravo's, begon de worstelkamp.

't Heiboerke zou den duel inzetten. Hij stond daar in een hoek van de arena, blootgestroopt tot de lenden, bleek, zijn kort, ruig en struisch lijf niets anders dan een vaste blok kracht, een spierachtige schoft, en daarop een saamgedrongen nek met een gesmeden kop; en zijn tanden stonden opeen geklemd met beslistheid, zoodat de kaakbeenderen ribden onder de huid.

- 'Kloek ras!' - mompelde schuins achter mij, een veearts vol stielsche bewondering.

In den overdwarzen hoek van de arena lag Sam goedig neer; stevig gemuilband en de vier klauwen dikgedoekt.

't Boerke bekeek hem en scheen betrouwen te hebben... Gelijk het ding daar in den hoek op het zagemeel lag, 't was me toch zoo een speelbeestje gelijk!...

- 'Willen de heeren beginnen?' vroeg de directeur. 'Op, Sam!'

Wel, Sam richtte zich log en langzaam op, en dan met de voorpooten de lucht in; en naarmate 't lijf zoo oprees, rekte 't uit, lengde 't uit in de hoogte, onmetelijk; en omtrent al even onmetelijk rekte 't gelaat van 't heiboerken ook uit, zoodat het langzaam, spier voor spier, van kortopgesloten vastberadenheid tot langwerpige verbaasdheid werd. En tweemaal deed het boerken zijn mond open om te zeggen hoe onnoemelijk groot dat speelbeestje zoo op 't onverwachts geworden was; en tweemaal deed het boerke zijn mond toe van verbauwereerdheid en zei niets.

- 'Vooruit!' moedigde Rooms hem aan; en de twee strijders traden vooruit, heel langzaam en voorzichtig, 't boerke vooral. Zijn kop stond diep ingenekt; zijn tanden beten bits opeen achter de strakgespannen lippen; zijn polsen rustten op de heupen en de handen sparden klauwens uit. Sam, lomp en zwaar, den binnenrand van zijn muil

bloedrood, de voorpooten opgestoken weerszij de kinnebakken en de gekapitonnerde klauwen lamlendig afbellend, hing een halven vadem over de kleine gestalte van 't boerken uit, als een dreigend geweld, dat vallen ging en pletteren.

Wat soort taktiek het boerke voorhad, weet ik niet; eigenlijk liet Sam ons den tijd niet om te zien of 't boerke wel een strategie had; want hij greep hem bij den eersten slag over kop en schouder heen, in de lenden vast, en keerde hem, onderstboven, krek lijk een mandje dat ge met één guts wilt leegschudden.

En toen begon hij met dat mandje te schamoteeren. Hij maakte er eerst een moleke van dat vlijtig draaide en om zijn pooten zeilde als rond een as; en op 't zicht alleen werdt ge zeeziek; toen werd het moleke een gewone zak, vol met heiboerschap, die valt en ligt; en die zak werd alweer, door een enkelen draai en een enkelen duw van die goochelende berenpooten, zooveel als een - scheeve - stoel... ten minste, zoo lag het in Sam's plan, want hij keerde zijn ruige majesteit nu om en begon al te zitten! Maar bliksemsnel kwam de Meester er tusschen, duwde Sam zijn hoek in, raapte den scheeven stoel op; stak het moleke op zijn armen uit, wiegde 't mandje, en nu zagen we een hijgend, vuil, bezweet, vuurrood, paarsblauw, geelgezageemd heiboerke, dat, levensblij in tegen alles, uit een half-open linkeroog trachtte te glimlachen.

* * *

Terwijl het heiboerke zoo bezig was geweest met zijn fasen en metamorfosen had Dobke Thijs daar vlak tegen 't beschot gestaan en 't spel met zeer innige aandacht gevolgd. Driemaal had hij, onder 't vechten, 't heiboerken iets toegeroepen, een teeken gedaan; en had die dommerik maar willen luisteren, zei Dobke, wel, dan had hij nu al vijf frank gehad.

Nu stond hij zelf worstelensgereed. Klaar had hij het gezien, dat tegenover Sam's geweld en macht, strategie of taktiek al weinig had in te brengen; zoo, hij begon met diplomatie; en, staande daar in zijn hoek, halfnaakt, tegenover liggenden Sam, stak hij een kluchtige redevoering af, die op sommige medeklinkers een teentje struikelde, want Dobke had een kermisborrel op.

- 'Een duel, jonge heer?... Hier dan, man tegen man, in 't vlakke veld; ik, met mijn bloote handen; en gij, met uw galoches... en niet doen met Dobke Thijs zooals met dien heiboer... Laat gij Dobke maar gerust vijffrank verdienen; 't is kermis.'

- 'Vooruit!' beval de Meester.

En de worstelaars trokken af op malkander, terwijl Dobke diplomatisch voortstreedde: 'Wijs beerke, wijs Sammeke!... Maar dat is een wijs Sammeke' en valsch opeens en vlug en verraderlijk, - dat is diplomatisch, - boog hij voorover, scharde den beer bij de twee achterpooten vast en wilde hem zoo met één ruk uit zijn evenwicht lichten. Maar Sam roerde niet; daar was verwikken noch verwegen aan; en terwijl Dobke daaronder met Sams pooten te frutselen zat, boog Sam voorover, lei zijn voorklauwen op Dobke's schouderbladen, duwde wichtig neer, en Dobke verdween, voor de twee derden van zijn lijfsdikte, in de laag zagemeel, waaruit een gesmoorde kuch ophoestte: 'Moeder!...' En de Meester alweer, koel-lachend in zijn oppermacht: 'Laat af, Sam!' duwde 't beest terzij, hielp Dobken omhoog, dat zagemeel spuwde en flauwen praat.

- 'Allo Dob! nog 'ne *round!*' riep 'ne sportman uit de menigte.

- 'Denkt ge d...dat ik niet d...durf?' zei Dob. 'Di... directeur, mag ik b...boksen?'

- 'Ja, boks 'ne keer!' ging het op onder de toeschouwers... Rooms gaf in met een goedig glimlachje.

De beer kreeg een boksduw op zijn linkeroog, dien hij

vast niet verwachtte, want hij stapte een tred achteruit van plotse ontzetting; maar Dobke volgde zijn *avantage* op en trachtte nu ook Sams rechteroog te dekken, maar de slag miste - en toen smeerde Sam zijn gepantoffelden klauw op Dobke's oor - wat niet miste... en van dezen stond af was het altemaal zoo plezant als een pantomien.

De toeschouwers waren van de zitbanken omlaag gekomen en stonden nu opgetast omheen de arena vlak tegen 't houten beschoot. En ze stonden maar te kijken en tranen te lachen.

Sam bokste, terwijl hij aldoor korte knorgeluidjes uitstiet van puur plezier, kleine venijnige stootjes, die al en elk bij Dobke terecht kwamen en die Dobke razend maakten. En Dobke bokste tegen en haalde ver-uit en stompte geweldig door, maar teenemaal in 't wilde. Hij scheen te gelooven, dat de gansche barak vol beren stond, die elk vijftig centiemen hadden betaald om van hem een boksduw te krijgen, en daar nu, rond het vechterreintje stonden geschaard, schoon op rij wachtend op een stoot, elk op zijn eerlijke beurt... Juist had de veearts den zijnen op de tanden gekregen, die hem zijn - 'vooruit Dobke!' - halverwege terug in de keel stompte, toen Dobke nu van den wezenlijken Sam een *knock-out* op den neus snapte, die hem achteruit smeed op het omheiningsbeschoot, waar hij viel en hangen bleef, zoo slap als 'ne zeemen lap op een waschpaard.

- 'Draag hem naar buiten' zei Rooms 'en sla hem met een natten handdoek over zijn wezen.'

*
*
*

Nu kwam de beurt aan Wils, - Wils, tot wiens eer in de heele stad het spreekwoord was geschapen: zoo sterk als Wils!

Van af den beginne, blijkbaar!... dat ging hier geen kinderpartij zijn lijk met het heiboerke, geen zot spel lijk met Dobke!... maar echt-nobel spel van 't fijnste!

De twee kerels bekeken malkander eens, elk van uit zijn

hoekje, Sam log en zwaar in zijn geelgepoederde, donkerbruine vacht, die om zijn achterlijf en pooten hing als een kasseileggersbroek zonder bretels; Wils, slank en flink en beslist, ferm van lijf en kleur, met tatouëersel op polsen en bovenarmen.

Toen ging 't er op los!...

En ze hadden malkaar al vast; stonden schuins lijk trekkende paarden, zoo geschoord op hun achterste pooten, het stoere hoofd in malkanders nek, en geweld doende om den tegenman te buigen of te breken, met korte, nijdige schokken; en, omdat ze voelden dat de tegenman sterker viel dan verwacht was, stonden ze nu een adem stil, vastgeklemd toch, elk op zijn verweer uit en verdediging, en uit al zijn lijf en leden de beste kracht zuigend en zamelend, die dadelijk van noode ging zijn voor de losbrekende poging.

Dat was een hoogmenschelijke stonde!...

Ze schenen u daar te staan, geslagen tot een stuk oernatuur en instinkt. Wils was de getatouëerde boschmensch van over zóóveel eeuwen, die, verhongerd, maar moe van kikvorsch, beu van botvisch, afkeerig van dood kreng, zoo maar bots en plots, op 't oerinstinkt af, den levenden beer te lijf ging, zonder bijl of *sillex*, met barbloote handen... En bei, ze stonden daar, zonder prulpraat of zwetserij alleen op de wereld.

Toen kwam er weerom beweging, een trillende vloeiing in Wilses armen en schouders onder de vlakke huid.

- 'Vloer hem, Wils!' riep een geestdriftige stem, en daar ketterde een donder bravo's op los.

En nu begon weer dat langzaam weg-en-weer-schommelen, dat tillen op-en-af, dat wringende geweld en nijdige schokkelen: Sam, brutaal in zijn zware macht, kalm in zijn domheid, onweerstaanbaar in zijn loomheid, een klauw op Wilses rechterschouder en een klauw op zijn linkerheup, trachtend hem aldus omver te krijgen; maar zonder schoonte gebeurde dat berenstreven, want onder Sams langharige

vacht zaagt ge niet één spier werken; Wils daarentegen: zeker, soepel, gezwind en onfeilbaar in zijn kracht, zijn heel lijf door zoveel oefening gekneed en getoomd en getemd, al naar stijl en eisch van de *lutte!*

Zijn lijf en nek was een rozig smeedsel van spier en pees, kwiklevend; weerszij langsheen zijn ruggraat zwollen twee loopende bonken, lijk ze loopen onder de gladde schors van een beukestam; zijn armen waren twee prangen, die kramden, en vasthielden wat ze vastkramden. De gansche man was verworpen tot een springveer uit gedreven staal, die winnen moest oftewel kapot knetsen onder den druk en de felle spanning.

- 'Prachtig!' zei Rooms bewonderend; en 't één woord sloeg in onze schatting Wils tot ridder en al de menschen van de stad stonden in de afstraling van die ridderschap en glorie.

- 'Weer u, Wils!'

't Duurde nog drie, vier minuten... Toen zagen wij op eens in 't lederen gelaat van Wils de oogen dieper zinken onder de forsche wenkbrauwen, en de voren scherper snijden over 't voorhoofd en een grimas die pijnlijk opviel in de vertrekking van de lippen.

- 'Hij gaat!' murmelde 'ne pessimist.

- 'Neen!'

- 'Moed, Wils!'

Zijn gelaat verhitte onder den bloeddang, de schoone kalmte vloeide weg, brak; en terwijl Sam aanhield en doordrong met zijn altijd zelfde oergeweld, en adem trok op regelmaat van ruime longen, werd Wils onrustig, hijgend, gejaagd, woeliger in zijn streven, niet getemd, onzeker van pak en doel...

Sam stiet korte knorrekes uit zijn gorre keel. Dat mocht een berentriomflied zijn.

Een leste maal schoorde Wils spoorvast, wrong nog eens met een felle krachtinspanning... en dit was het leste. Want

Sam lei nu doodeenvoudig zijn twee klauwen op de schouders van zijn tegenman, drukte en Wils zonk ineen, langzaam en regelmatig...

De worsteling Sam-Wils had juist zeven minuten geduurd.

Meester Rooms was de eerste die bravo kletste ter eere van Wils, en toen Wils weer recht stond met een moeden glimlach op de lippen, stak de Meester hem sympathiek de hand toe: 'Proficiat!... Een prachtige *lutte!*...'

Wij brachten een ovatie aan den man, die in de soevereine oogen van Rooms zelf, den standaard van de stad zoo hoog had gehouden... maar te peinzen, dat Wils, dat schoonsterk man, een levende glorie van menschelijk lichaam, met een ziel erin vol kunst en technieke kennis, had moeten onderdoen voor 't dom lomp gewicht van een bruin berenbeest, 't docht me krek of de beschaving twintig eeuwen was achteruit gegaan...

Buiten op het verhoog, met Sam gedwee liggend in 't middenpleintje, stonden op schoone rij de *lutteurs*, stil, rustig, olympisch-kalm...

- 'Dames en Heeren, wie wil er een handschoen?'

Jantje Klaas

Drie- of viermaal per jaar kregen we de poppekast van Jantje-Klaas te kijken.

Die poppekast, staande getimmerd op een stootwagen, was een kluizeke, één meter breed en lang, twee hoog, omhangen en gekaphuifd met lichtgekleurd katoen. Het bovenste paneel was uit de voorzijde weggenomen en daar hing insteê een schuifgordijntje te waaien op den wind. Boven dit tooneel tipte een geveltje vol luxe en gouddekoratie.

En op dit theaterke nu, zoo kinderachtig, zoo petieterig, gebeurde 't ding; daar speelde 't stuk, een stuk zoo machtig grootsch als ooit wel klucht, drama, treurspel voor 't voetlicht kwam in 't is gelijk wat marmeren schouwburg over

de wereld; en de held ervan was geen koninklijke Oidipoes, geen goudgestarde Lucifer, geen Wallenstein noch Othello, noch Faust, maar een gedrochtelijk menschje, een karikatuurke bei naar lijf en ziel: Jantje-Klaas!

't Gordijn schuift open, aarzelend en scharrelend op de ijzeren roede; en daar wipt een roodgerokt aapje op den voorzoom van het tooneel, zit, bekijkt zotweg de toeschouwers, trekt een snuit, bootst een boerde.

Nu trippelt Jan Klaas uit de schermen, staat in 't midden, buigt, of liever knikt stijfhouderig in twee op zijn lenden, knikt zoo driemaal uit beleefdheid, driemaal uit plezier, danst een rondeke, staat nu fiks op 't voorplan. Hij laat zich een stondeke bewonderen. Zijn kleed is een schaakbord, een carnaval van kleuren die tegen malkaars opschreeuwen en ketteren; 't lijf zelf, - wel, heel 't ding is krulstijl: een roode, groote neus krult omneer; een blauwe lange kin krult omhoog; een roode muts met een vinnig belleken op de spits krult neer over zijn linkeroor; een blauwe bult krult omhoog tot na 't kroontje van zijn hoofd; en een brutale lach krult zijn gelaat in twee, van bij 't een oorlelleke tot het ander... Kortom, een menschduiveltje in krulgotiek. Onder zijn linkerarm voert hij zijn glimmende geeselroede.

Weer knikt hij eens zijn houterige stijfheid en met een stem vol neusklank en genever-heeschheid en kruksinjoorsch declameert hij - en 'k geef u hier de *synopsis* van de wreede Sotternie:

JANTJE

Dames, Heeren, hier is Jantje-Klaas,
 Jan boven Jan en baas boven baas;
 'ne knappe, 'ne rappe, 'ne dappere kerel!
 Als ik stap, dan wiggelt de wereld;
 als ik nies, dan verschieten de peerden;
 als ik vloek, bibbert hemel en eerde;

sapperdepootjes pot-lot-loot!
 pots-longere pots-darme pots-dood!
 als ik maar even mijn bult laat zien,
 dan vallen de dienders⁽¹⁾ tien bij tien,
 dan vallen de gendarms, elf en elf,
 en Pietje de Dood van zijn eigen zelf...
 Zoo, Dames en Heeren, zoo kent ge me dan!
 Ik heet Jantjen en mijn vader hiet Jan;
 mijn moeder hiet Joken en mijn zuster heet Jo;
 en ben ik alzoo, dan blijf ik alzoo:
 't plezier van de kinders,
 de schrik van de dienders,
 de schrik van de hel;
 hel en snel en fier en fijn en fel,
 Jan boven Jan en baas boven baas,
 (*schoon buigend*) hier is Jantje-Klaas!

(*Nu danst hij een rondeke, al zingend*):

Rei nog een rondeke,
 tij genoeg;
 stap nog een stondeke,
 tij genoeg;
 wip nog een beentje,
 trap nog een teentje;
 tij genoeg is 't morgen vroeg;
 tij genoeg;
 Schenk nog een glazeke,
 dorst genoeg;
 vul nog een vaseke,
 dorst genoeg;
 pak nog een pintje;
 wip een absintje;
 'k heb tot overmorgen vroeg
 dorst genoeg!

(*Zijn vrouw komt op, durft weestemmig*):

DE VROUW

Och mijn liefste Jantje-Klaas!

(1) Diender = politie-agent.

Jan boven Jan en baas boven baas,
daar is geen brood meer en geen kaas
in de spinde of in 't schapraaike!
Alleen een groote, magere spin
ligt er dood in 't midden in,
'ne spinnekop en een maaike!

(Hier snikt ze)

JANTJE

Pots-lots sapperdepootjes!
wat gejank omdat er geen brood is!
't Is persies dat er hongersnood is
of dat de leste bakker nu dood is.

DE VROUW

En ons kindeke ligt van honger te weenen.

JANTJE

Kittel het onder zijn teenen!

DE VROUW

De bakker vraagt of ge de schuld
vóór dezen avond betalen zult!

JANTJE

Beloof hem de voëring van mijn bult.

DE VROUW

Hij is aan 't einde van zijn geduld.

JANTJE

Hebt ge zelf geen deeg?

DE VROUW

De moelie is leeg.

JANTJE

Is er geen blom?

DE VROUW

't Bakske viel om.

JANTJE

Dan moet ge maar naar den molenaar loopen;
Daar vindt ge vantommele blom bij hoopen.

DE VROUW

Ik heb geen centen om er te koopen.

JANTJE

Dan moet ge 't potslongere maar pakken!
't Ligt er janblommele bij volle zakken!
Maar toch, mijn zoet Sjaarlotje,
'k Heb nog wat in mijn spaarpotje...
Kom, hier, ge krijgt 'ne cent!

DE VROUW

O, lief Jantje, zoete vent!...

JANTJE

(Geeft haar 'ne slag met zijn roede)

Daar, zijt ge kontent?

DE VROUW

Och! Wat zijt ge 'ne wreede vent!

JANTJE

Kom hier! een kleedje naar 't lest fatsoen;
Hespemouwen en een boezeroen;
met mijn roei, met mijn roei, met mijn roei!

DE VROUW

Oei, oei, oei!

JANTJE

Sta stil toch, dat ik het netjes zie!
Hier een plisseëke van passementrie;
Met mijn roei, met mijn roei, met mijn roei!

DE VROUW

Oei, oei, oei!

JANTJE

En een kolleke van astrakang
Met 'nen dubbelen vloeren volang
En een plat stuk met mijn roei,
Met mijn roei, met mijn roei!

DE VROUW

Oei, oei, oei!
Zoo ge niet ophoudt mij te slaan,
'k Zal daadlijk naar de gendarmen gaan!

JANTJE

Wat! Gaan? Ge zult er henen vliegen!
'k Ben beschaamd dat ge zoo durft liegen!

(Hij smijt ze tusschen de schermen)

Daar! en adju! Zoo schiet Boerke Van Boven
Zijn tarwebroodjes in den oven!...

(Nu gaat hij fier rond over het tooneel en zingt):

In een prieel kwam ik gegaan;
 ik vond er vele pioenen staan;
 ik keek 'ne keer en deed 'ne keus,
 en nam er een van als 'ne neus;
 staat ze me goed?
 ze riekt zoo goed;
 en ze ziet zoo rood als bloed!

(Haalt een fleschje uit de kast en drinkt)

(Sprekend)

Neus, daar zetten we 'nen borrel op!

(Zingt weer)

Ik was op wandel uitgegaan,
 alwaar de blijde heuveltjes staan;
 en 't schoonste van de heuveltjes dan,
 daar maakte ik mij een bultje van;
 staat hij me goed?
 draag ik hem goed?
 't Is geen ding vol overvloed!

(Sprekend)

Bult, daar zetten we 'nen borrel op!

(Tot den aap)

Wat, gij daar! vieze parochiaan!
 Ge zit daar zoo alleen, Afrikaan!
 Krek een rentenier op zijn buitengoed!
 Geen rentenier? Neen? zijt ge bankroet?
 Onnoozele jongen! armoedige Tist!
 Ge zit daar in uw saaien rokske
 zooals een kouwe socialist;
 ge zit daar kaal op uw kaal stokske,
 lijk 'ne koetsier op zijn bokske!
 Ge zit er potslongere zoo stil...
 Spreek jongen, komt ge van den Brazil?
 Wat zeggen ze daar tegen 'nen apekop?
 Hier, *nikske* (*slaat*) maar ze kloppen erop!

(Hier vlucht de aap jankend tusschen de schermen weg, maar Jantje houdt hem nog met den staart vast)

Ge wilt zoo rap weg, schoone gast!
 maar 'k heb u nog met uw pitteleir vast!...
 Eerst spreken, aap, of ik tast

met mijn roeike naar uw ribbekast!

(De aap jankt luider)

Dat's goed! en van nu af aan opgepast!

(Hij laat den staart los en de aap springt weg, juist op den hoed van den gendarm die op wil. Jantje-Klaas verschrikt, schuilt in een hoek.)

GENDARM

Sageertjes!... 't regent hier apen!
'k Zou hier niet gaarne mond-open slapen
of lijk een Poldersche boer staan te gapen.

JANTJE (terzij)

Wat draagt de man een verschrikkelijk wapen.

GENDARM (die Jantje niet ziet)

Slim, dat ben ik; dat moogt ge gelooven;
ik weet ik-ik alles, in mijn koker hierboven;
mijn brigadier zei me zoo: gendarm Vanplan,
- zoo heet ik: Vanplan, met mijnen 'van' -
gij zijt de slimste van heel mijn kazerne;
ik zei: brigadier, dat hoor ik geerne;
gij zijt 'ne vos, Vanplan, lijk hij zei,
ge zijt moedig als twee, maar slim als drij.
Merci, brigadier, dat ik zei.
Dames en heeren, nooit van uw leven
hebt ge 'nen slimmeren kerel gezien;
maar ge gelooft me niet misschien?
Dan ga ik u nu, op 'nen ommezien,
van mijn danige slimte een staaltje geven...
Hola hola! waar is de baas?
Ha spinnewiel en spinnewebben!
Waar is de deugniet Jantje-Klaas?

JANTJE (terzij)

'k Zal hem eens vragen wat hij moet hebben.

(Tot gendarm)

Mag ik weten met alle fatsoen
wat mijnheer de Gendarm komt doen?

GENDARM

Ha, zijt ge daar, kwaaie kapoen?

JANTJE

Ik groet u, mijnheer van de administratie,
ik groet u met alle salutatie
en variatie en lieve gratie

(terzij)

en spatie van simulatie!

GENDARM

Jantje, asteblief, geen diplomatie!
zweer voor de wet uw deklaratie!
want anders komt er diskonsolatie!
Wat is er gebeurd met uw vrouw, galgenaasje?...
Heel hare kop is maar één dekoratie...
Ze zei tegen mij: ge sloegt ze weer!

JANTJE

'k Heb ze niet geslagen, Mijnheer;
ik zweer het op mijn woord van eer,
ze is met haar kop tegen mijn roei geloopt,

GENDARM

Ge zult ze nog wel eens levend stroopen;
heel hare kop ligt wagewijd open;
Maar dezen keer, kerel, zult ge 't bekoopen!
'k zal Klaasjen aan de galg doen knoopen.

JANTJE *(knielend)*

Och gij, zoetste van alle suikergendarmen,

heb met Jantje-Klaas ontfermen!
'k zal 't van mijn leven niet meer doen, och, arme!

GENDARM

Ja, nu kittelt de schrik in uw darmen;
maar Jantje, de wet kent geen erbarmen;
kom mee, zeg ik u, Jantje kom mee!

JANTJE

Ik vraag u vergiffenis, heel gedwee;

GENDARM

Neê!

JANTJE

Ge krijgt mijn heelen porte-monêe!

GENDARM

Neê!

JANTJE

Ik kus uw botten alle twee!

GENDARM

Neê ne^e ne^e ne^e!

JANTJE

(Grijpt bliksemsnel den gendarm bij de voeten vast, doet hem overtuimelen, springt op den man en verwurgt hem)

Hier heb ik u vast, gendarm van mijn botten!
Afschrapsel van alle Don-Quichotten!
Karikatuur van alle piotten!

ik heb u vast en ik laat u niet los.
 't Is niet genoeg te zeggen: 'ne vos!
 Ge moet ook slim zijn; dat is al;
 niet genoeg te zeggen: ik kom van Hal;
 ge moet een vaantjen hebben in alle geval.

(Steekt het lijk boven zijn hoofd)

Arme jongen, wat ziet ge er uit!
 Wie schreef zoo met blauwen inkt op uw huid?
 En ge zwijgt zoo lijk 'ne winterpuit;
 ge zijt 'ne lieve jongen met uw botten;
 goed om op een tombola te verlotten;
 of op een schouw te staan, tusschen twee potten;

(Smijt het lijk tusschen de schermen)

Allo! ga daar maar in mijn seldervoor rotten!

(Nu stapt hij rond al zingende)

Wie kent er het lied van de revue-vue-vue,
 van de boeren de boeren de boerenrevue?
 trommelgeklop
 en de vaan in top;
 en den hoed op den kop,
 burgemeester voorop!
 En de boeren op stap en op stap en op stap;
 hielengekap;
 links hooi,
 rechts strooi,
 overal kaf,
 de boeren stappen het af!
 En nu rommelt dof de lompe trom
 en ze roept de ronde dorrepers op
 en ze tromt alom
 met koperen klop
 en ze rommelt en trommelt alom!
 En nu schettert de veldkloeren
 en ze kwettert geweld en katoen
 en ze klatert klaar en koen
 lijk boerenkloeren dat doen!

(De beul komt op met strop en galg)

DE BEUL

Hier ben ik, de beul van de stad!
 De menschen noemen mij Goliath;
 'k ben eereid in 't gild der hannuiten;
 alle schoelies en alle schavuiten;
 al die op juffershoeden spuiten,
 al die slijk smijten op de ruiten,
 al die dobbelen voor dikke kluiten,
 al die tuischen en teerlingspelen,
 en al de dieven die stelen,
 en wetend andersgoed verhelen,
 en al die 's nachts zingen met zatte kelen,
 en al die hun vrouwe slaan,
 of op gendarmen handslag begaan,
 en al die ook maar reisekes wil
 lachen of spotten met 'nen gardevil,
 of durft spreken zonder eerbied en schrik
 van onze duurzame garde-civique,
 of durft spelen paarten en toeren
 aan onze dienders en pandoeren,
 die zal ik hier aan een zeeltje snoeren;
 ik koord ze, ja met keel en kop
 hier op mijn galg in een strop
 en hang ze torenhoog op!
 Jantje, Jantje! wat heb ik gehoord?
 Gij hebt uw vrouw bijna vermoord,
 en een heelen gendarm vermoord,
 zoo maken wij nu maar kort akkoord...
 Steek uwen hals in deze koord...

JANTJE

't Is waar, lief beultje, 'k heb heel mijn leven
 misdaad en wreede dingen bedreven;
 en ook al eens gelachen met 'nen gardevil!
 Maar nu, 't is waar, dat ik boeten wil;
 hang Jantje maar op; hang Jantje maar op!
 Zeg, beultje, wat moet ik doen met dien strop?

DE BEUL

Zie zoo, ge steekt er uwen kop maar door.

JANTJE

Doe het dan, asteblief eens voor!

DE BEUL

Wat zijt ge toch een stommerik!

Zie, ik steek mijn hoofd door den strik...

(Hij doet zoo, maar Jantje rukt den strop vast, trekt den beul omhoog, die nu hangt te verstikken)

JANTJE

Gij, gij zijt 'ne slimmerik!

Wat kijkt ge toch lief door de ruiten

van dit kempen raamke naar buiten!

Willen we saam eens een liedekje fluiten?

Wie 't schoonste fluit, krijgt twee gouden duiten.

Maar wat trekt ge nu toch zoo vieze snuiten?

En wat hangt ge daar zoo met uw voeten te zwieren?

Me dunkt, dat zijn geen manieren.

En wat hangt ge daar zoo uw tong uit te steken?

Dat zijn onbeleefde streken.

En heeft uw moeder u niet geleerd te spreken?

Wacht! Ik zal het u leeren! *(Slaat hem)*

Jongen, ge zwiert lijk een zat eskader;

houd uw voeten toch saam en te gader...

(Slaat maar door)

Zeg, ziet ge nu starren of uw 'vader'?

(Op 't woord 'vader' komt plots een spook op... 't is de vader van Jantje-Klaas)

JANTJE

Van waar komt dat spook aangevlogen?

Zie ik niet goed meer uit mijn oogen?
 Mijn hart en mijn beenen krijgen den klapper!...
 Is 't de droes, de duivel of Lange Wapper?
 Of is 't maar een ijl wollekske rook?
 Neen, 't is in alle geval een spook!...
 Nu zie 'k het... 't Is mijn vader zijn ziel...
 Ik was beteuterd en beefde als een loover;
 maar hemeltje dank, 't is weeral over.
 Ja, 't is mijn eigen vader zijn ziel;
 die lag al zes jaar lang op 't Kiel,
 op zijn buitengoed, weggestoken;
 en nu komt hij spoken!...
 't Is waar, 'k heb daar juist van mijn 'vader' gesproken.
 Hij ziet er maar flepsch uit en flauwgezind.

HET SPOOK

Jantje mijn zoon! Bekeer u, mijn kind!

JANTJE

't Is mijn eigen vader, 't is waar,
 Al heeft hij nu veel minder haar;

(Tot het spook)

Hoe is 't er mee, ouwe?
 Ik zie, ze kunnen u ginder niet houwen?
 Ge ziet er maar flauw uit, 'ne magere boel;
 ik peins, ge krijgt den rattentoeel
 ook al niet uit den grooten bak,
 want de beenderen steken door uwen fram...
 Afijn, 't doet me plezier dat ik u wedervind.

HET SPOOK

Jantje mijn zoon! Bekeer u, mijn kind!

JANTJE

En zijt ge zoo maar alleen uit uw kist gekropen?

Stond de grillie van 't kerkhof open?
 of zijt ge maar door de tralie geslopen?
 En gingen de gardeviles niet loopen,
 als zij u zoo op de wandeling zagen?
 Want het gebeurt wel niet alle dagen,
 dat ze een spook in zijn vliegende vaan
 langs de Keyzerlei zien gaan...
 Als ge nu zwijgt zonder kik of mik,
 dan krijgt ge een borreltjen ouwen snik;
 Neen? hebt ge er teenemaal geen goesting voor?
 Wel dan adju! trek er vandoor;
 adju en vaarwel; ga maar terug;
 lig weer schoonekes op uwen rug...
 dat 's 't beste systeem voor uwe knoken;
 en apropo, kom niet meer spoken...
 want als ge nog eens opnieuw begint...

HET SPOOK

Jantje mijn zoon! Bekeer u, mijn kind!

JANTJE

Dat 's 't derde reepke van 't zelfde lint...

(Slaat naar het spook, maar slaat er dwars doorheen zonder het te raken)

Potslongere!... 'k Sla een kot in den wind!

(Hier verdwijnt het spook, maar de duivel komt op en duwt Jantje 'nen geweldigen stoot in den rug)

DE DUIVEL

Gggrrr gggrrr gggrrr!

JANTJE

Botsmarante! Is me dat verschieten!
 't Is of ze met staal in mijn ruggraat stieten.
 Oei oei oei! Is dat weeral een spook?
 't Is of ik pek en petrolie rook...

De duivel zelf die vóór me staat!
de duivel die spookt in de Kammestraat!

(De duivel komt af op Jantje met de klauwen omhoo)

DE DUIVEL

Gggrrr gggrrr gggrrr!

JANTJE

Genade, patientie!... 'k Zal me bekeeren!
'k Ga seffens opnieuw mijn katechismus leeren!
'k Zal leven voortaan in deugd en eere;
Och schoone, zoete, lieve mijnheer de duivel!
Patientie! ik offer zuivel
voor mijnheer den Pastoor;
en op den kandelaar in 't koor
zes kaarskens voor de Lichtemis;
en als 't dan weerom Paschen is,
'k zal schoon en heilig mijn Paschen houwen,
zoo, met mijn twee handekens saamgevouwen!
'k Boet heel mijn verleden in zak en assche!
'k Zal in mijn tranen mijn zonden wasschen!
'k doe barvoetsche beëvaart naar St-Jan,
zoo dikwijls gij wilt en als ik maar kan,
heel mijn leven lang, al mijn dagen!
en ik zal het vaan van de gilde dragen
met de jaarlijksche begankenis!
en een flambeeuw als 't processie is!
Doet ge 't?...

DE DUIVEL (*hem vastklauwend*)

Gggrrr gggrrr gggrrr!

JANTJE

Patientie, heb geduld;
't is waar, 'k heb gezondigd door mijn schuld,
mijn schuld! en de allergrootste schuld
van mijn vrouw en van mijn vrienden!

Honderd duizend schoone zielen,
 'k zal ze doen in zonde vallen
 en op 't onverwacht sla 'k ze allen
 in hun grove zonden dood,
 dat ik ze recht de hel in stoot!
 Doet ge 't?...

DE DUIVEL

Gggrrr gggrrr gggrrr! venez avec!

(Hij sleurt Jantje mede)

JANTJE

O Duiveltje-lief, ge breekt mijn nek!
 wilt ge dat ik zoo vertrek
 in den ijselijken staat
 van al mijn zonden!... Te laat! te laat!

DE DUIVEL

Gggrrr gggrrr!

(Verdwijnt met Jantje in de schermen)

JANTJE (tusschen de schermen)

Voor kort jolijt
 en goei profijt
 en lang verwijt,
 menschen, doet niet als ik deed,
 of ge valt in 't eeuwig leed!

DE DUIVEL

Gggrrr!

* * *

't Gordijntje scharrelt op de roede, schuift toe ...

En daar hebt ge 't spel van Jantje-Klaas, zooals het gespeeld is geworden eeuwen lang en over heel de wereld heen.

Jantje-Klaas is cosmopoliet, wereldburger en overal thuis. Even internationaal als hij is met zijn kleeft, karikatuursaamgelapt uit de kleur-vlaggen van al de naties, even internationaal is zijn naam, zijn faam, zijn karikatuur-karakter; het *jus civitatis* verkreeg hij overal. De autokratische Czaar schonk hem dit burgerrecht en de Bolsjeviki zullen 't hem niet weigeren; en zoo is 't juist ook in Patagonië als bij ons op de parochie. - Hij nestelt overal.

Misschien kreeg hij het burgerrecht niet, maar nam hij het. Hij nam het en hij hield het, gerugsteund door al de massa's en sociale lagen, vooral de *lage* lagen, en bij macht en kracht van 't algemeen stemrecht, dat zooveel te dieper en te sterker werkte omdat het ongesproken bleef.

Klaas is overal 't zelfde karakter, maar zijn naam verschilt: *Sannio*, dat is grimastrekker, in 't oud-keizerlijke Rome; *Fantoccino* of *Pulcinello* in Italië; *Polichinelle* of *Arlequin* in Frankrijk; *Hanswurst* in Duitschland; *Punch* in Engeland; *Poesjenel*, *Arlekijn*, *Jantje-Klaas* ten onzent... al namen voor éézelfde ding!

Waar hij gewonnen en geboren is, vanwaar getogen en gekomen, weet niemand. Geleerde menschen hebben gezocht en gepeinsd om zijn burgerlijken stand op te klaren; maar niets gevonden dan gissing.

Is Jantje Klaas de metempsychose van een verloopende godheid, de verpersoonlijkte donder, de Kriegsherr van de wolkenbenden, de voerman van de Walkuren, de Feldweibel van de tempeesten? Hij mag de woedende Wodan zijn zoowel als een zotgeworden Elfendwerg, een booze kabouters zoowel als een verbastering of een moderniseering van Salmoneus, die van op een gouden brug pijlen schoot naar den bliksemenden Zeus omhoog.

Wel ja, 't kan zijn dat in Jantje Klaas een overoude legende voortleeft, - legende, die liever dan te sterven, schuilging in een foireboerde.

Deugd voert hij niet op zijn blazoens. Jantje is een krimi-

neele schoelie, van 't ras van den vliegende Hollander, den Brandenden Scheper, Don Juan! Hij is de Don Juan van de plebs; een zotte, lirieke, niets-ontziende en tierende 't kan-me-niet-bommen; een van de leuze 'chacun sa vie'; en een, die 't kwaad doet uit pure boosheid; die het kwaad doet, omdat het verboden is. Bij hem volgt de booze daad onmiddellijk op het booze woord; en laf en wreed en sarkastiek gelijk hij daar staat en danst en kettert en zingt en slaat en moordt - hij is uit den booze... *L'homme-crime*. Hij is de afschuwelijke beeldstormer; en al wat schoon is en lief en heilig en al wat een ideaal draagt hij wil er niet van weten.

En zoo is hij wel, op zijn manier, een tragiek figuur; en de boerde van Jantje Klaas is het treurspel van den opstand tegen allen en tegen alles!

't Is een treurspel op klassieke leest: prologus, vijf bedrijven, slot. - Hier en daar voert een reizang tusschen de bedrijven in... En wat een schromelijke éénheid van actie!

Doorheen het gansch beloop klimt de belangstelling; namelijk: hoe hoog gaat het vermetel hart van dit gebocheld mannetje stijgen? Hoe hoog zal hij zijn rotsigen trots bouwen? en zal hij den lesten arend van Zeus gaan rooven uit het Olympus-nest?

En de trappen, waarlangs zijn opstand klimt tegen mensch en God, zijn de lijken van zijn vermoorden Plicht...

Hij sticht een familie en heeft er geen hart voor over.

Hij betaalt zijn schuld niet, ontwricht alzoo de maatschappij, en zijn vreeselijke roede is de hefboom.

Hij mishandelt de stomme onschuld in 't wezen van den aap, karikatuur van den mensch.

Hij wurgt de wet-gendarm; deze spreekt wel grootsch, maar de wet moet grootsch spreken.

Hij hangt den beul, dat is: het recht, aan de galg.

Hij trekt de gouden poort van den Hemel open en fluit er binnen lijk een straatjongen.

Maar 't woord *vader* brengt de kentering bij. Dan komt het bovennatuurlijke: de vaderlijke schim. Wel zal de trots van Jantje nog stijgen; zijn boosheid mee; maar wij voelen dat er iets op handen is... dat Jantje verloren is!... want hij bindt den strijd aan tegen 't bovennatuurlijke; en dat 's roekeloos!

Quos vult perdere Jupiter!...

De verschijning van de vaderlijke schim was een uiterste roep tot zijn geweten, een verholen verschijning van God... en Jantje spot ermee; hij wil ze moorden, en dat is een nieuwe zonde.

Hij stort! Want de maat is vol: een andere schim verschijnt, geen zachte, vaderlijke, die goed wil en zoet spreekt - maar de duivel.

De duivel is geen *Deus ex machina*; neen, zooverre moest het moetens komen. Na zulk een leven, en na te spuwen op de leste genade, gaat ge langs die deur alleen, langs de spiralen van zulk een dood alleen, de eeuwigheid binnen, tot in 't middenpunt van Inferno!

't Onverbeden en onverbiddelijk Noodlot, dat hem nu bij den nek vasthoudt, laat zich niet vermurwen noch door huichelarij, noch smeeking, noch vriendenraad.

En 't leste, dat gebeuren kon, gebeurt.

Neen, Jantje Klaas draagt hoegenaamd onze sympathie niet weg; en spijtig is het wel, dat een man, die zooveel levenskracht bezat, zooveel durf, zooveel dynamiek, spijtig is het, zeg ik, dat hij die dynamiek en durf en levenskracht niet langs wegen leidde van goedheid en deugdzaame daad... Maar 't is nu zoo!

En spijtig is het ook, dat we Jantje Klaas sedert jaren niet meer te zien kregen op de parochie.